

2023

Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ tulemusaruanne

31.05.2024

Sisukord

1. Tulemusvaldkond „Tõhus riik“ ülevaade	3
Tulemusvaldkonna mõõdikud ja sihttasemed	4
Aruandeaasta tulemusvaldkonna eelarve täitmine	5
Olukorra lühianalüüs	6
2. Riigi rahanduse programm	10
Programmi kulud tegevuste lõikes	10
Programmi mõõdikud ja sihttasemed	11
Olukorra analüüs	12
Programmi tegevuste täitmise analüüs	14
3. Halduspoliitika programm	29
Programmi kulud tegevuste lõikes	29
Programmi mõõdikud ja sihttasemed	30
Olukorra analüüs	30
Programmi tegevuste täitmise analüüs	35
4. Finantspoliitika programm	53
Programmi kulud tegevuste lõikes	53
Programmi mõõdikud ja sihttasemed	54
Olukorra analüüs	55
Programmi tegevuste täitmise analüüs	61
5. Arhiivindusprogramm	72
Programmi kulud tegevuste lõikes	72
Programmi mõõdikud ja sihttasemed	72
Olukorra analüüs	73
Programmi meetmete täitmise analüüs	73
6. Regionaalpoliitika programm	76
Programmi kulud tegevuste lõikes	76
Programmi mõõdikud ja sihttasemed	76
Olukorra analüüs	77
Programmi tegevuste täitmise analüüs	82
7. Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamise programm	92
Programmi kulud tegevuste lõikes	92

Programmi mōōdikud ja sihttasemed	93
Olukorra analüüs	93
Programmi tegevuste täitmise analüüs	94

1. Tulemusvaldkond „Tõhus riik“ ülevaade

Joonis 1. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ programmid ja eesmärgid.

Tõhusa riigi tulemusvaldkonda panustasid ühtse eesmärgi nimel 2023. aastal kuus programmi: Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine, Finantspoliitika, Riigi rahandus, Halduspoliitika, Regionaalpoliitika ja Arhiivindus. Tulemusvaldkonna eesmärgi saavutamise eest vastutavad riigisekretär, rahandusminister, regionaal- ja põllumajandusminister ja haridusminister.

Käesolev tulemusaruanne kajastab Rahandusministeeriumi valitsemisala 2023. aasta tegevusi, tulemusi ja kulusid.

Tabel 1. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ seos strateegia „Eesti 2035“ sihtidega.

Tulemusvaldkonnaga enim seotud strateegia „Eesti 2035“ sihid:	
MAJANDUS	Eesti majandus on tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ning leiab uusi äri võimalusi. Eesti majandus on paindlik ning valmis struktuurimuutusteks, pakkudes arenguvõimalusi kõigis piirkondades.
	Eesti majandus on uuendusmeelne ja teadmispõhine, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme.

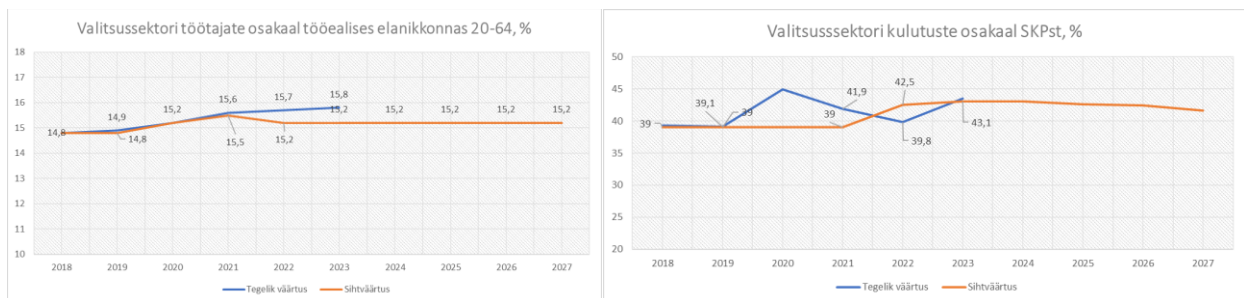
	Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond.
RIIGIVALITSEMINE	Eesti on uuendusmeelne, teadmiste loomist ning kasutamist väärtustav riik, kus ühiskonnaelu korraldatakse uute, inimesekesksete ja tõhusate tehnoloogiate abil. Õigus- ja maksukeskkond ning valitsemiskorraldus soosivad ühiskonna sidusust, uute lahenduste kasutuselevõttu, innovatsiooni ja paindlikku riigivalitsemist. Avalikud teenused on taustal toimivad ja etteaimavad ning andmeruum kaitstud. Eesti riigikorraldus ja inimeste osalus selles on trende loov ja eeskujuks teistele riikidele.
	Eesti on usaldusväärne riik oma kodanikele ning väärtustatud partner rahvusvahelises suhtluses. Riigi valitsemine on avatud ehk võimu teostatakse avalikes huvides ausalt ja läbipaistvalt, järgides õigusriigi põhimõtteid ning tagades inimeste põhiõigused ja vabadused.
	Eesti on inimesekeskne riik, kus poliitikakujundamine on koosloomeline ja inimesed saavad osaleda oluliste otsuste tegemisel. Avalikud teenused on kvaliteetsed ja kättesaadavad sõltumata elukohast ning suurendavad inimeste heaolu ja turvalisust.

Tulemusvaldkonna mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 2. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
	Tegelik						Sihttase				
Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas 20-64 (ei kasva), %	14,8	14,9	15,2	15,6	15,7	15,8	15,2	15,2	15,2	15,2	15,2
Valitsussektori kulutuste osakaal SKP-st (ei kasva), %	39,3	39,1	44,9	41,9	39,8	43,5	43,1	43,1	42,6	42,4	41,6
Väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL keskmisest, %	55,3	57,8	59,5	64,4			>66	>67	>68	>69	>70
Täidesaatva võimu suutlikkus ¹				6,7	6,6		/kasvab/	/kasvab/			

¹ Executive Capacity http://www.sgi-network.org/2019/Governance/Executive_Capacity

Joonised 2 ja 3. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ mõõdikud

Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas (20–64 aastat) suurenes kolmandat aastat järjest üle sihttaseme, kuna tööeline elanikkond väheneb, samas valitsussektori töötajate arv kasvab. 2023. aastal suurenes 20-64. aastaste vanusegrupis elanikkond ligi 18 000 inimese võrra ning valitsussektori töötajate arv kasvas 3 000 teenistuja võrra. Avaliku sektori väike kasv 2022. aastal tähendas eelkõige nende inimeste lisandumist, keda meie ühiskond vajab ja ootab – õpetajad, sotsiaalvaldkonna töötajad omavalitsustes, meditsiinipersonal jt. Hoolimata Ukraina sõjast tulenenud töökoormuse kasvust on riigiasutused suutnud oma tööd optimeerida. 2023. aasta avaliku sektori andmed täpsustuvad 2024. aasta suveks.

Valitsussektori 2023. aasta kulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist kasvas võrdluses 2022. aasta näitajaga tuginedes riigieelarvega kehtestatud mitmelele täiendavatele meetmetele. Näiteks suurendati laste- ja peretoetuseid, pensione, kõrghariduse rahastamist, toetati lisarahaga eestikeelsele haridusele üleminekut ning tõsteti ennaktempos õpetajate, kultuuritöötajate ja siseturvalisuse eest seisvate töötajate palgafondi. Jätakuvalt on kõrgel, 3 protsenti sisemajanduse koguproduktist, tasemel kaitsekulud ja jätkatakse suuremahulisi investeeringuid energiajulgeolekusse. Valitsussektori kulud kasvasid 2023. aastal 14,5 protsenti, kuid sisemajanduse koguprodukti maht kasvas samal ajal vaid 4,6 protsenti, mistõttu valitsussektori kulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktis on pöördunud kasvule ning ületab 2022. aasta kasvutempot 4,8 protsenti võrra.

Aruandeaasta tulemusvaldkonna eelarve täitmine

Tabel 3. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ Rahandusministeeriumi valitsemisala 2023. aasta eelarve täitmise ülevaade.

Tulemusvaldkond TÕHUS RIIK	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Rahandusministeeriumi valitsemisala programmide kulud kokku	376 596 268	362 206 369	366 052 625
Arhiivindusprogramm	9 823	10 924	9 607
Regionaalpoliitika programm		59 202 594	51 316 238

Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamise programm	26 369	28 177	17 951
--	--------	--------	--------

Olukorra lühianalüüs

Positiivsed arengud

- Riigi rahanduse valdkonnas on reitinguagentuuride hinnangud eelneva aastaga võrreldes punkti võrra langenud, mis on tinginud möödunud aasta valitsussektori eelarvepuudujäägist. Samas tugev riigijuhtimine, tugevad institutsioonid koos kuulumisega Euroopa Liitu ja euroalasse, jätkuvalt usaldusväärne eelarvepoliitika koos madala võlakoormusega ja netolaenuandja positsioon aitavad lähiajal Eesti majanduse suunata tagasi tõusule.
- Maksude laekumine oli varasema aastaga võrreldes seitse protsenti suurem, kuid jäi oodatust väiksemaks. Eelarveprognoos täitus 99 protsendiliselt. Oodatust enam laekus füüsilise isiku tulumaksu (151 miljonit eurot), juriidilise isiku tulumaksu (117 miljonit eurot) ning alkoholiaktsiisi (3 miljonit eurot). Vähem laekus käibemaksu (288 miljonit eurot), tubakaaktsiisi (22 miljonit eurot), sotsiaalmaksu (22 miljonit eurot) ning kütuseaktsiisi (18 miljonit eurot).
- Maksupoliitika stabiilsus (ennustatavus) oli heal tasemel, sest puudusid suure mõjuga maksumuudatused. Küll aga jõustusid mitmed väiksema mõjuga maksumuudatused: tõusid maksuvaba tulu ja tubakaaktsiis, tõsteti käibemaksu 20 protsendilt 22 protsendini, platvormihalduritel tekkis kohustus avalikustada info nende poolt teenitud tulu kohta.
- Halduspoliitika valdkonnas avaldati riigireformi analüüs, valmisid uuringud rollide ja hoiakute kohta avalikus sektoris ning ministeeriumite info- ja kommunikatsioonitehnoloogiliste arendusteenuste toimetudelite osas ning eri sektorite palgauuringud. Riigihangete valdkonnas valmisid väärtuspõhiste riigihangete põhimõtted. Avati kaks riigimaja, Pärnus ja Valgas.
- Statistikaametil oli koostöös asutustega prioriteetseks tegevuseks andmekogude kirjeldamise toetamine, lisaks täiendati ja uuendati Euroopa Liidu ühtlustatud ja kohustusliku statistika koosseisu, et viia seda paremasse kooskõlla viimastel aastatel muutunud sotsiaalse ja majanduskeskkonnaga ning hinnata rohepöörde tegevuste tulemuslikkust, Euroopa tööturul ja rahvastikus toimuvaid muutusi. Lisaks koostati Eesti seisukohad Euroopa statistika määruse muutmise, Euroopa rahvastiku- ja eluasemestatistika määruse ja ettevõtete tööturustatistika määruse eelnõule.
- Finantspoliitika valdkonnas on üle võtmisel Euroopa kestlikkusaruandluse standardid, käimas või lõppenud on Euroopa Liidu direktiivide arutelud, millega kehtestatakse uuenenud pankade kapitalinõuded. Avaldati kriisiohjamisraamistik ja muud meetmed, et tagada suurem hoiusekindlus ebastabiilses majandusolukorras. Finants- ja kindlustustegevuse osatähtsus SKP lisandväärtuses on tõusnud võrreldes möödunud aastaga (4,6 protsenti) kuuetele protsendile. Eesti pangandussektor on endiselt tugev ning valmis Eesti ettevõtjaid ja majapidamisi toetama.
- Arhiivinduses väärivad 2023. aasta saavutustest esiletõstmist ennekõike kaks valdkonda. Esiteks jõuti vahefinišini mitme keskse arendusega, sealhulgas avati arhiivi infosüsteemi uus avalik liides ning

foto- ja videofilmide avaliku juurdepääsusüsteemi rolli võttis üle Meediateek. Liiguti edasi ka filmipärandi voogedastusplatvormiga Arkaader, millele lisandus nt filmide ajajoon ja ingliskeelne osa. Nimetatud arendused võeti arhiivi klientide poolt hästi vastu.

- Teiseks liiguti Arhiivindusprogrammi raames jõudsalt edasi suuremahuliste digiteerimisprojektidega. Rahvusarhiiv juhtis aastail 2018–2023 kokku seitset nn massdigiteerimisprojekti, mille raames digiteeriti 22 erineva mäluasutuse 6,6 mln kaadrit dokumendipärandit, lisaks 245 tundi filme ja 167 tuhat fotonegatiivi. Projektide tulemusena jõudis avalikkuseni tohutu hulk senitundmatut kultuuripärandit. Just digiteerimine annab võimaluse uuteks arendusteks, millistest suurimat uut avalikku hüve pakub ülalmainitud Arkaader.
- **ÜKP rakenduskava 2021–2027 regionaaltoetuste ettevalmistusperiood** jõudis 2023. aastaga lõpule, Aastal 2023 avanesid enamike uute regionaalmeetmete taotlusvoorud mille eelarve kokku on 186 mln €. Perioodil 2024–2027 avanevad toetuste taotlusvoorud veel 62 mln € mahus.
- **Ruumilise planeerimise valdkonnas** jõustusid 2023. aastal riigile oluliste ehitiste ja tuuleparkide kiiremat arendamist võimaldavad planeerimisseaduse muudatused ning harjutusväljade kiiremat arendamist võimaldavad relvaseaduse muudatused. Ruumilise planeerimise valdkonna edasiseks arendamiseks koostati planeerimisseaduse väljatöötamiskavatsus ja selle alusuuringud². Lisaks digiteeriti 15% Eestis kehtivatest planeeringutest planeeringute kesksesse andmekogusse. Projekt jätkub aastatel 2024–2026, et digiteerida kõik kehtivad planeeringud.
- Valitsus võttis 2023. aasta koalitsioonileppega üheks prioriteediks **riigi ettevõtlustoetuste regionaalset tasakaalu suurendava mõju**. Kokku on lepitud, et vähemalt 40 protsenti struktuurivahendite rakenduskava 2021–2027 ettevõtluse arengule ning keskkonnahoidlikkusele suunatud ettevõtlustoetustest peab jõudma väljapoole Tallinna ja Tartu piirkondi.
- Kvaliteetse elukeskkonna saavutamiseks loodi Riigikantsseleisse 24.01.2022 rohepoliitika koordinatsioonimeeskond, kes koostöös ministeeriumidega töötas välja rohepoliitika kesksed eesmärgid ning koostas tegevusplaani aastateks 2023–2025, milles on esile toodud kõige olulisemad tegevused rohepöörde pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks. Tegevusplaani esitati Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks peale kevadisi valimisi 2023. Lisaks sellele töötati välja rohepöörde kesksed kommunikatsioonisõnumid, valdkonda puudutav sõnastik ning toetav taustamaterjal, mis moodustavad ühe olulise aluse ühtseks kommunikatsiooniks rohepoliitika elluviimisel.
- Rohepöörde üks olulisi osi on taastuvenergia 100% eesmärgi saavutamine aastaks 2030. Sellega seonduvalt tehti rohepoliitika koordinatsioonimeeskonna juhtimisel taastuvenergia arendamise kiirendamise audit, mille raames tuvastati kitsaskohad päikese- ja tuuleparkide arendamisega seotud haldusmenetluste läbiviimisel. Auditisse panustasid Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Keskkonnaministeerium koos valitsemisala asutustega. Audit tulemusena algatati vajalike seadusandlike aktide muutmise, millest osa kiideti heaks elektrituruseaduse ja teiste seaduste muutmise seadusega. Terviklik seadusandlik pakett saadeti kooskõlastusringile peale uue valitsuse moodustamist (aprillis 2023).

---

² <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/>

- Usaldusväärse riigi alasihi saavutamisele aitab kaasa tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu väljatöötamine – seaduseelnõu, mille jõustumisel suureneb Eesti suutlikkus kriisideks valmistuda ja neid lahendada ning riigi teadlikkus kriisidest.
- Strateegia „Eesti 2035“ elluviimiseks uudse kaasamislahenduse (arvamusrännak) katsetamine aitab kaasa uuendusmeelse, usaldusväärse ja inimesekeskse riigi sihi saavutamisele.

Väljakutsed

- Pandeemiakriisi ja Venemaa alustatud sõja mõjude leevendamismeetmed on eelarve viinud tänaseks pretsedenditusse puudujääki. Puudujäägi vähendamine ja fiskaalselt jätkusuutlikule rajale naasmine on riigi pikemaajaliste eesmärkide saavutamise huvides oluline.
- Personalipoliitika on jätkuvaks probleemiks elanike, sealhulgas tööealiste elanike demograafiline vähenemine ja vananemise trend ning erinevad kriisiolukorrad. Rahvastikuprognosi järgi väheneb tööeline elanikkond aastaks 2040 umbes kuus protsenti. Samas valitsussektori töötajate arv on viimasel kümnendil suurenenud ligi 1 440 inimese võrra. Valitsussektor moodustas 2022. aastal tööealisest elanikkonnast 16 protsenti ning tööhõivest üheksa protsenti.
- 2023. aasta jätkus Vene Föderatsioonile kehtestatud sanktsioonide valguses. Venemaa suhtes võeti vastu kolm täiendavat sanktsioonipaketti, mis kõik sisaldasid täiendavaid kaubasankeid. Sanktsioonikontrollid moodustavad umbes poole tolli kontrollimahust ning sanktsioonidest möödahiilimise skeemid on muutunud keerulisemaks ja kontrollid pikaajalisemaks.
- Finantspoliitika vallas on lähiaastate väljakutse, kuidas arendada Euroopa ja Eesti kapitaliturge. Selleks, et Euroopa areneks ja suudaks rahastada oma rohe-eesmärke, digitaliseerimist, innovatsiooni ning kaitsevajadusi on investeringuteks vaja väga palju raha. Seda ei saa teenindada ainult pangalaenu ja riigieelarvetega, vaja on edendada Euroopa kapitaliturge. Palju sellest tööst ja arengust toimub Euroopa Liidu tasemel, kuid tuleb üle võtta Eesti õigusesse.
- Väljakutsena võib Arhiivindusprogrammis esile tuua arhiivieeskirja kaasajastamise vajaduse, et toetada digitaalset võimalikult lihtsat ja automatiseeritud üleandmist arhiivi, mis aitaks vähendada asutuste arhiivinduslikku halduskoormust.
- **Kohaliku omavalitsuse valmidus kaasas käia ühiskonna ja riigi arengust tulenevate väljakutsetega**, näiteks linnastumine, tööelise elanikkonna vähenemine ja vananemine, rohepööre. Tagajärjeks on nendes piirkondades väiksem maksutulu laekumine, ebavõrdne ja raskendatud teenuste pakkumine, laialivalgumisest tingitud suurem keskkonnakoormus ning suuremad teenuste osutamise ja taristu korrasoiuga seotud kulud elaniku kohta.
- Haldusterritoriaalse reformi järel omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine ning seeläbi **omavalitsuste tulubaasi suurendamine**.
- Arvestades Eesti territooriumi väiksust on **Eesti-sisesed piirkondlikud erinevused** ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses **suured**.
- Rohepoliitika on kujunenud Euroopa Liidus, sh Eestis strateegilise planeerimise ja tegevuste elluviimise üheks oluliseks aluspõhimõtteks. Selleks on oluline, et Vabariigi Valitsuse tegevused rohepöörde

elluviimisel oleksid üheselt mõistetavad, valdkondlikud eesmärgid toetaksid riigiüleseid rohepoliitika sihte ning tagatud oleks riigiülene ühtne tegevusplaan ja kommunikatsioon.

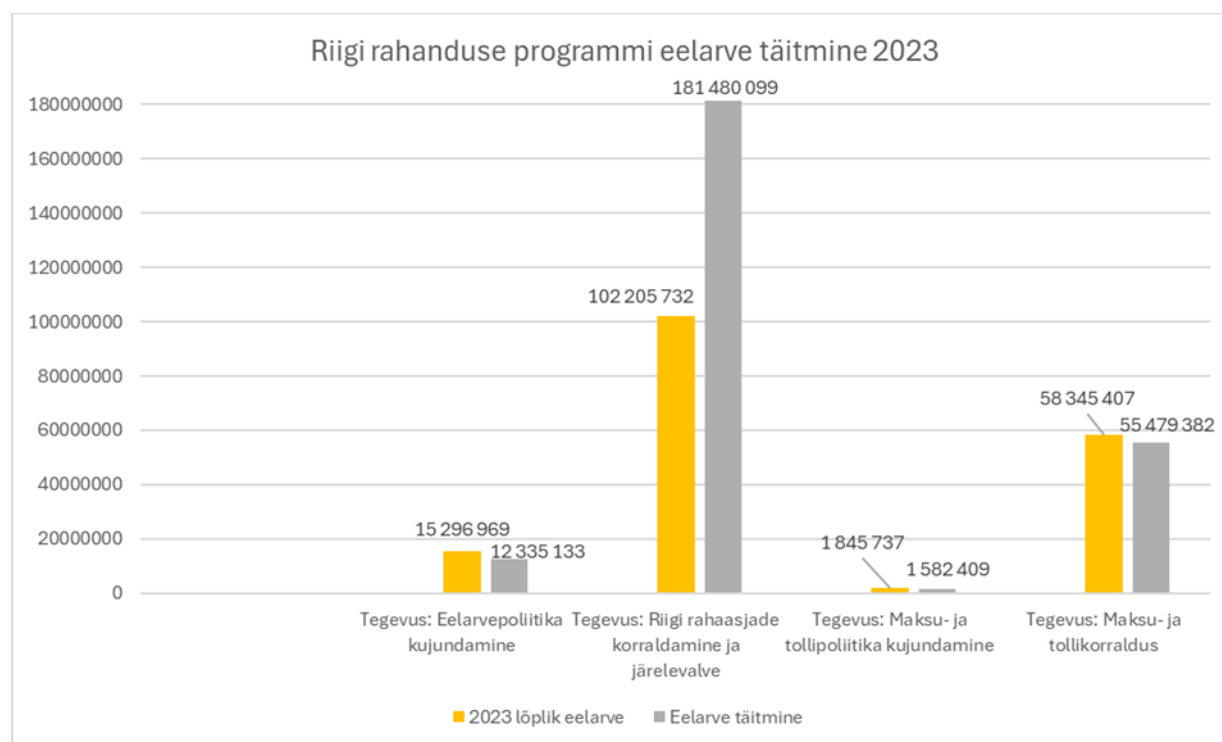
- Toetus Euroopa Liidule püsib kõrge, kuid inimeste osalustunne Euroopa Liidu otsustusprotsessis on väike võrreldes teiste liikmesriikidega (Eurobarometer). Venemaa sõjaga Ukraina vastu ja ka Ukraina Euroopa-pürgimustega kaasnev geopoliitiline nihe toob kaasa arutelud nii Euroopa koostöövormi ja -valdkondade, otsustusprotsessi tõhususe kui ka Euroopa poliitilise koostöö struktureerimise üle, mis on Eesti huvidele elulise tähtsusega. Eesti eksperditeadmised, nähtavus ja kohalolek Euroopa Liidu institutsioonides peab kasvama hästi mõtestatud rahvusvahelise personalipoliitika kaudu. 2024. aastal toimuvad taas Euroopa Parlamendi valimised, mil tehakse strateegilised valikud järgneviks viieks aastaks ning kujundatakse järgmise Euroopa Komisjoni koosseisu tööprogramm. 2025. aastal esitatakse uus pikaajalise eelarve ettepanek, millest sõltuvad võtmetähtsusega investeeringud ja välisühendused. Kümnendi lõpus on Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja, mille planeerimist ja ettevalmistamist tuleb alustada aegsasti (2026).

2. Riigi rahanduse programm

Programmi eesmärk	Kestlik ja majandustsüklit tasakaalustav riigi rahandus
Vastutaja	Rahandusministeerium
Kaasvastutaja	Maksu- ja Tolliamet

Rahandusministeerium koos maksu- ja tolliametiga tagab kestliku ja majandustsüklit tasakaalustava riigi rahanduse, mis võimaldab pakkuda elanikkonnale vajalikke teenuseid ja hoida majanduskeskkonda konkurentsivõimelisena. Programmi raames kujundatakse ja rakendatakse eelarvepoliitikat ning maksu- ja tollipoliitikat, mis toetavad riigi strateegiliste eesmärkide saavutamist, tagades seejuures riigi ressursside suunamise elanikele prima väärtuse loomisse.

Programmi kulud tegevuste lõikes

Joonis 5. Riigi rahanduse programmi kulud 2023. aastal tegevuste lõikes, eurot.

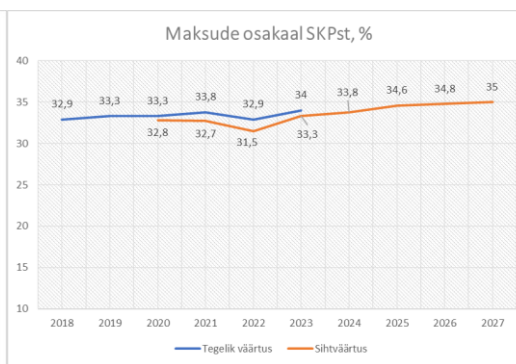
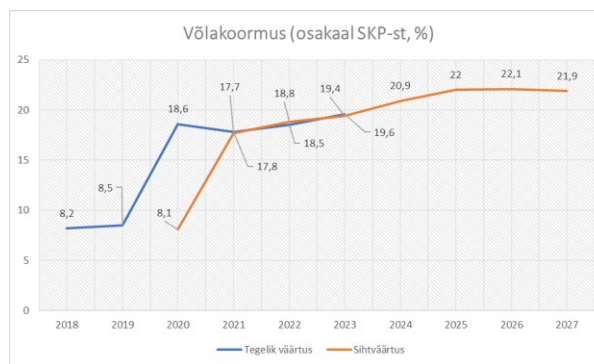
Programmi lõplik eelarve jagunes 2023. aastal selliselt, et 33 protsenti eelarvevahenditest oli maksu- ja tolliameti ning 67 protsenti rahandusministeeriumi kasutada. Eelarvepoliitika kujundamise kulud sisaldavad lisaks ametikoha ressurssidele struktuurivahendite tehnilise abi vahendamist sihtasutustele ning riigi rahaasjade korraldamise ja järelevalve kulud sisaldavad muuhulgas Eesti riigi poolt võetud laenuidelt makstavaid intressikulusid.

Maksu- ja tolliamet täitis eelarve 95 ning rahandusministeerium 164 protsendiliselt. Riigi rahaasjade korraldamise ja järelevalve tegevuse eelarve täitmine on kavandatust suurem kasvanud intressikulude tõttu. Intressikulude 2023. aasta eelarve oli 98,8 mln eurot, täitmine 178 mln eurot, põhjuseks turuintressimäärade tõus.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 4. Riigi rahanduse programmi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Riigi rahanduse programmi mõõdikud	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
						Sihttase					
Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon, % SKPst	-1,3	-0,6	-4,4	-4,7	-1,1	-1,3	-1,2	-1,2	-1,0	-1,0	-1,0
Maksude osakaal SKPst, %	32,9	33,3	33,3	33,8	32,9	34,0	33,3	33,8	34,6	34,8	35,0
Valitsussektori kulude reaalkasv vastavalt EK metoodikale võrreldes potentsiaalse majanduskasvuga, % <	5,4	6,7	9,3	-	-		3,1	3,1	3,1	3,1	2,4
Likviidsete finantsreservide osakaal SKPst, % >	7,0	8,0	12,0	9,9	11,1	9,3	7,3	5,8	5,7	5,5	5,4
Võlakoormus (osakaal SKP-st, %)	8,2	8,5	18,6	17,8	18,5	19,6	19,4	20,9	22,0	22,1	21,9
Eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikkus (EK hinnang)	madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga		madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga	madala riskiga

Joonised 6 ja 7. Riigi rahanduse programmi valitud mõõdikute visuaal

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- Maksu- ja tolliametile tasuti 2023. aastal kokku 12,8 miljardit eurot ehk aasta varasemaga võrreldes 7,3 protsenti enam makse. **Eelarveprognoos täitus 99,1 protsendiliselt.** Majanduslangusele vaatamata toetas tugev tööturg 2023. aastal tööjõumaksude tasumist. Palgafond kasvas 2023. aastal aastases võrdluses 11 protsenti. Juriidilise isiku tulumaksu laekumine kasvas 20 protsenti võrreldes 2022. aastaga, enim kasvas krediidasutuste avansilise tulumaksu deklareerimine (135 protsenti). Käibemaksu tasumist pärssisid halvenenud majandusolud, madal kindlustunne ning euribori tõus. Aktsiiside tasumine pöördus kasvule aktsiisitõusu eelse varumise tõttu. 2023. aasta keerulistes majandusoludes kerkis maksuvõlg tunamullusega võrreldes 7 protsenti, mis vähendas kogutud maksutulu. Aktsiisidest üllatas 2023. aasta lõpus alkoholiaktsiisi tasumine, mis suurenes aasta lõpus tänu aktsiisitõusu eelsele varumisele.
- Riigi rahanduse valdkonnas on mitmed reitinguagentuurid andnud hinnangu, et Eesti majandus on kriisidele hästi vastu pidanud. Eesti juhib jätkuvalt juba kümme aastat järjest USA mõttekoja **Tax Foundation** OECD riikide maksude konkurentsivõime indeksit. Eesti tugevustena tuuakse välja **laia käibemaksubaasi ja maksude maksmisega seotud madalat halduskoormust** võrreldes teiste riikidega. Positiivseks peab Tax Foundation ka seda, et Eestis sõltub maamaksu suurus ainult maa hinnast, võtmata arvesse maal paiknevate ehitiste väärtust. Eesti nõrkusena tuuakse välja madal maksulepingute arv – Eestil on need sõlmitud 62 riigiga, kui OECD keskmine on 75.
- **Eesti elanike maksutahe** paranes kolmandat aastat järjest. 91 protsenti elanikest tunneb, et maksude tasumine on nende kui kodanike tähtis kohus ning 94 protsenti elanikest tasub enda sõnul maksud alati korrektselt ära.
- **Tolli valdkonnas** on poliitika raskuskese Euroopa Liidu kui tolliliidu institutsioonides (nõukogu ja komisjon), mille tollivaldkonna töögruppides mängib Eesti aktiivset rolli. Eesti on osa maailma ühest edukamast tolliliidust, mis suudab mõjutada ka rahvusvahelisi standardeid ja reegleid. Eesti on valmis olema paljudest ülejäänud liikmesriikidest ambitsioonikam ja osalema aktiivselt, sealhulgas ka juhtrolle võttes, uuenduslikes ettevõtmistes, näiteks Euroopa Liidu idapiiri riikide koostööprojekt Celbet ja IT-arenduste tsentraliseerimine.

Vajab tähelepanu:

- **Majanduse reaalmaht** vähenes 2023. aastal 3 protsenti, kuid suurenes jooksevhindades ehk eurodes koguni 4,6 protsendi võrra. Eesti ettevõtete ja majapidamiste kindlustunne on nõrk, kuigi viimastel kuudel on mõnes sektoris olnud ka kindlustunde paranemise märke. Töötleva tööstuse toodangumahud on olnud aastases võrdluses languses alates 2022. aasta juunist seoses tootmissisendite kättesaadavuse halvenemisega ja kiire hinnatõusuga ning praegu eelkõige seoses nõrgenenud välisnõudlusega.

- 2023. aasta lõppes 1,3 miljardi euro suuruse **valitsussektori eelarve puudujäägiga**, mis moodustab aastasest sisemajanduse koguproduktist 3,4 protsenti. Võrreldes 2022. aasta lõpu seisuga oli eelarvedefitsiit 930 miljoni euro võrra suurem.
- Kaubanduspartnerite importi kajastav **välisõudlus pöördus** möödunud 2023. aastal **langusesse**, piirates sellega Eesti ekspordi väljavaateid. Kaubamahtude langus iseloomustas ka meie peamisi kaubanduspartnereid. Seevastu teenuste eksport on nõrgale majanduskonjunkturile paremini vastu pidanud. Kui kaupade eksport vähenes 2023. aastal 12,3 protsenti, siis teenuste eksport kasvas koguni 3,3 protsenti. Teenuste ekspordit panustab IT teenuste jätkuvalt tugev kasv välisturgudel. Seevastu veeteenused on languses nõrga välisõudluse ja transiidi taandumise tõttu.
- **Inflatsiooni aeglustumine** iseloomustas kogu möödunud aastat, pidurdudes neljandas kvartalis 4,3 protsendini, kuid aasta keskmisena oli hinnatõus siiski kiire ning ulatus 9,2 protsendini. Energia- ja toormehindade stabiliseerumine välisturgudel, nende mõjude ülekandumise lõpule jõudmine majandusse, aga ka Eesti nõrk majanduskonjunktur soosis inflatsiooni kiiret aeglustumist möödunud aastal. Kui veel aasta alguses oli inflatsioon 20 protsendi lähedal, siis detsembrikuine 4 protsenti on kahe ja poole aasta aeglaseim. Sealjuures on hinnad viimased kaheksa kuud püsinud muutumatuna. Suuresti on selle taga toidu ja energia mõningane odavnemine. Täpsustatud andmetel oli Eesti hinnatase EL27 keskmisele üsna lähedane juba 2022. aastal, mil see ulatus 97,6 protsendini. Arvestades, et ka mullu tõusid meil hinnad kiiremini, siis hinnanguliselt oleme EL keskmise hinnataseme nüüdseks saavutanud. See näitab, et senine eelis nii välisturistide külastuste kui ka investeringute ligimeelitamisel soodsa hinnatasemega riigina on hakanud ammendumas.
- **Valitsussektori võlakoormus** kasvab defitsiidi tulemusel riigieelarve ja riigieelarve strateegia kohaselt sel aastal 20,9 protsendini sisemajanduse koguproduktist ja 2026. aastaks 22,1 protsendini sisemajanduse koguproduktist. Hetkel ei ole veel mitmeid riigieelarve strateegias planeeritud meetmeid seaduse tasemel vastu võetud ning mitmed muutused võtavad planeeritust enam aega, seega võib planeeritu mõningal määral muutuda.
- Reitinguagentuur Fitch langetas **Eesti pikaajalise riigireitingu** suvel 2023 AA- tasemelt ühe astme võrra allapoole tasemele A+. Reitingu langetuse peapõhjuseks oli riigi rahanduse olukorra halvenemine, kus valitsussektori võlakoormus jätkab lähiaastatel suurenemist. Ühe nõrkusena tuuakse välja ka sisemajanduse koguprodukti nõrga arengu, mis on languses teist aastat järjest. Eesti reitingut ennast toetavad tugevad institutsioonid, kuulumine Euroopa Liitu ja euroalasse.
- **Reitinguagentuur Standard and Poor's (S&P)** on kinnitanud Eesti riigireitingu senisel kõrgel tasemel, aga on alandanud reitingu väljavaate negatiivseks. Agentuur kinnitas samas, et meie riigirahandus ja institutsionaalne raamistik on endiselt tugevatel alustel ning riigivõla tase madal. Eesti majandus on agentuuri hinnangul kriisis hästi vastu pidanud ja piirangud on olnud väiksemad võrreldes teiste Euroopa riikidega.
- **Lühi- ja pikaajaliste finantsriskide maandamisel** on olulise tähtsusega terviklik rahavoogude juhtimine. Olulised väljakutsed on uute laenuinstrumentide kasutuselevõtt, et võimalikult

paindlikult saaks reageerida suurenenud laenuvajadusele ning võlakohustuste portfelli optimaalne kulu ja riski suhe.

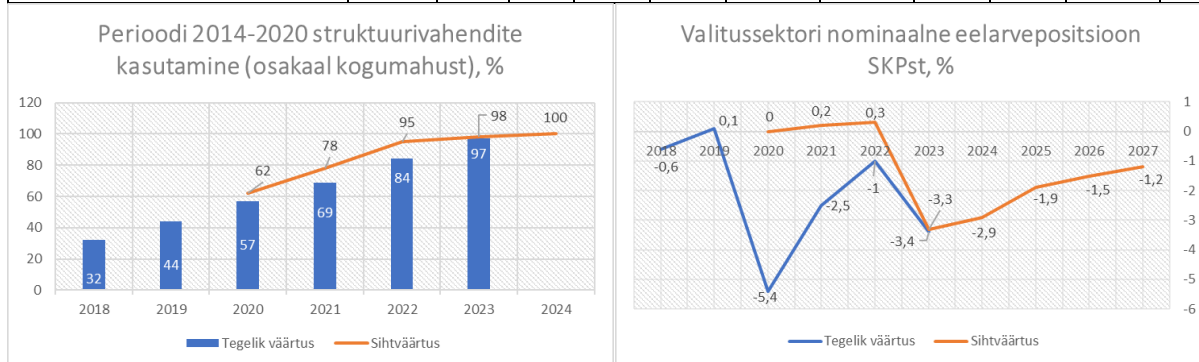
Programmi tegevuste täitmiste analüüs

Tegevus: Eelarvepoliitika kujundamine

Eesmärk: Valitsuse tõhusad ja mõjusad eelarvepoliitilised valikud pikaajaliste eesmärkide elluviimiseks.

Tabel 5. Eelarvepoliitika mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
						Sihttase					
Kehtiva aasta eelarve kulutasemetest kinnipidamine majandusprognooosi paranemisel eelarveaasta kestel	Jah	Jah	Jah	Jah	-	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Perioodi 2014-2020 struktuurivahendite kasutamine (osakaal kogumahust), %	32	44	57	69	84	97	98	100	-	-	-
Perioodi 2021-2027 struktuurivahendite kasutamine (osakaal kogumahust), % >	-	-	-	-	-	3	3	15	30	50	70
Valitussektori nominaalne eelarvepositsioon SKPst, %	-0,6	0,1	-5,4	-2,5	-1,0	-3,4	-3,3	-2,9	-1,9	-1,5	-1,2

Joonised 8 ja 9. Eelarvepoliitika kujundamise tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Tegevuste kirjelduses kasutatud sümbolite tähendused: Väljakutsed; Uuringud ja analüüsid; Projektid; IT-arendused; Koolitused; Pidevad tegevused; Seadusemuudatus

Tegevused ja tulemus:

Majandusprognosisid ning eelarve- ja majanduspoliitilise nõu andmine

 Vastavalt riigieelarve seadusele koostati **makromajandusprognosis ja rahandusprognosis** jooksva eelarveaasta ning järgneva nelja aasta kohta, mis on aluseks stabiilsusprogrammi, riigieelarve strateegia ja riigieelarve koostamisele. Prognosisist lähtuvalt oli 2024. aasta riigieelarvet kokku pannes valida, kas lasta riik veelgi suurematesse laenuvõlgadesse või astuda esimesed vastutustundlikud sammud eelarvetasakaalu suunas. Koostati mitmeid analüüse plaanitavate eelarvemeetmete, maksumuudatuste ja majandusolukorrast tulenevate riskide kohta. Tuli teha olulisi maksu- ja kokkuhoiuotsuseid, mis on keerulised ja ebapopulaarsed, ent hädavajalikud, seega **kokku sai vastutustundlik ja tulevikku vaatav riigieelarve**.

 Valmis „Eesti leibkondade maksukoormuse jaotuse ning maksuvaba tulu reformi mõjuanalüüs“. Uuringus lähtuti 2018. aastal jõustunud maksuvaba tulu reformi tulemustest ning selle kohaselt on maksuvaba tulu suurendamisest kõige rohkem kasu saanud madalama sissetulekuga inimesed ja selle muudatuse mõju on viimastel aastatel veelgi suurenenud. Uuringu tulemused näitavad, et maksuvaba tulu reformil on olnud positiivne mõju suurele osale Eesti leibkondadest, tulumaksu osakaal on langenud ja inimeste netosissetulek on kasvanud, seda eriti madalamate sissetulekutega leibkondades. Kõrgema sissetulekuga leibkonnad maksumuudatusest ei võitnud ega kaotanud: maksukoormuse suurenemist nende puhul ei ilmnenud, sest tulumaksuäär ei ole muutunud ja tegemist on tervikuna progresseeruva maksuga. 2018. aastal jõustunud **maksuvaba tulu reformil on olnud riigieelarvele negatiivne mõju**. Riigi tulud on jäänud tulumaksust 3-5% ulatuses väiksemaks võrreldes olukorraga, kui muudatusi poleks tehtud.

 Valmis „Hargmaiste kontsernide miinimumtulumaksu kehtestamise eelanalüüs ning Eesti ettevõtete kasumi jaotamise poliitika analüüs“. 2021. aasta seisuga oli Eestis kolm hargmaise kontserni emaühingut ja ca 300 tütarühingut, keda miinimummaks võib mõjutada. Uuringu läbiviijate peamine **soovitus on hoida maksusüsteem stabiilsena ja teha muudatusi võimalikult vähe**, sest muudatustega kohanemine võtab aega ja mõjutab hinnanguid Eesti maksusüsteemile.

 Valmis **„Eesti töötleva tööstuse olukorra analüüs“**, mille raames uuriti viimaste aastate töötleva tööstuse madalseisu põhjuseid viimastel aastatel ja nende pikaajalist võimalikku mõju töötlevale tööstusele. 2023. aastal pidasid töötleva tööstuse ettevõtted kõige olulisemaks äritegevust piiravaks teguriks nõudluse vähesust. Sisendite kiirest hinnakasvust tulenevad probleemid on tõenäoliselt leevenemas.

 Suvel vaatasid kõik ministriumid üle oma võimalused vähendada survet riigieelarvele ning kokku esitati **120 ettepanekut kulude kokkuhoiuks ja tegevuste tõhusamaks korraldamiseks**. Valitsussektori panusena

toovad kokkuhoiu- ja tulumeetmed riigirahandusse järgmise nelja aasta vältel ligemale 368 miljoni ulatuses säästu ning juurde 114 miljonit eurot lisaraha.

! Riigirahanduse korrastamiseks kiitis Vabariigi Valitsus 31.08.2023 heaks **riigieelarve revisjoni kava**, mille eesmärk on leida suuremaid kokkuhoiu- ja ümberkorralduskohti, et seeläbi riiki efektiivsemaks muuta ning suurendada vaba eelarveruumi riigi uute prioriteetide rahastamiseks. Revisjon koosneb kolmest töösuunast: nn **nullbaasilise eelarve projekt** (valitsemisalade eelarvete ja teenuste analüüs), **horisontaalsed analüüsid** (tõhustamiskavad) ja **poliitike elluviimise mõjuhindamised**. Nullbaasilise eelarve projekti I etapis (2023-2024) analüüsitakse rahandusministeeriumi, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ja sotsiaalministeeriumi valitsemisalade teenuseid ja eelarveid, et tuvastada mitteprioriteetsed, dubleerivad, aga ka suuremahulised teenused, mille lõpetamise, mahu vähendamise või muu ümberkorraldamise tulemusel saab vabastada eelarvevahendeid. Tulemused, sh poliitilisi valikuid eeldavad tõhustamissetepanekud esitatakse Vabariigi Valitsusele 2024. aasta augustiks.

! Varasemalt on Eesti saanud Rahvusvaheliselt Valuutafondilt soovitusi koostada riigile fiskaalriskide aruanne, et paremini teadvustada võimalikke riske ja neid vajaduse tekkimisel maandada. Möödunud aastal **valmiski esimene aruanne „Fiskaalriskid Eestis“³**, kus on ülevaade enamikest tüüpilistest fiskaalriskidest ja kvalitatiivhinnangutest ning nende olulisusest Eestis.

RES/RE/stabiilsusprogrammi koostamine ja elluviimine ning strateegilise planeerimise ja finantsjuhtimise süsteemi kujundamine

Koostati iga-aastased **riigieelarve strateegia, stabiilsusprogramm ja riigieelarve ning ka riigi majandusaasta koondaruanne**.

■ Koostati **kodaniku eelarve**, mis võimaldab avalikkusel saada ülevaate riigi rahanduse peamistest näitajatest ning kuidas eelarve jaguneb ehk millele riik kulutab. Täiendati **riigieelarve juhtimislauda** andmete ja erinevate vaadetega, et paremini vastata kasutajate vajadustele. Juhtimislaud võimaldab saada lihtsa ja kergesti mõistetava vaate, kuhu riigi raha läheb ehk kuidas eelarve nii riigiasutuste kui ka tegevuste vahel jaguneb. Kodaniku eelarve ja riigieelarve juhtimislaud 2024. aasta kohta on kättesaadav rahandusministeeriumi kodulehel⁴.

■ Riigikogu liikmetele tehti kättesaadavaks **“riigieelarve andmebaas”**, mis aitab vajadusel riigieelarve seaduse ja seletuskirja materjalidest saada veelgi detailsem ülevaade. Andmed on esitatud kolme järjestikuse aasta kohta, sh eelneva aasta eelarve täitmine. Kui eelarve seadus on valitsemisala tulemusvaldkonna ja programmi tegevuste lõikes, siis aruandes on võimalik avada programmi tegevuse detailsus ja **jälgida selle alla kuuluvaid teenuseid koos nende detailsete maksumustega personali-, majandamiskulude ja toetuste lõikes** ning saada ülevaade millised asutused on teenuse osutamisega seotud. Samuti on võimalik saada ülevaade **millisel eesmärgil kulu tehakse ning kuidas seda mõõdetakse**. Andmeid on võimalik vaadelda ka

³ <https://fin.ee/fiskaalriskid-eesis>

⁴ <https://fin.ee/riigi-rahandus-ja-maksud/riigieelarve-ja-eelarvestrateegia/2024-riigieelarve>

ilma tegevuspõhise eelarve vaateta, nii öelda majandusliku sisu lõikes - asutus ja erinevate kululiikide maht, investeeringud, finantseerimistehingud. Edaspidi on kavas andmebaasi kasutuse võimalusi disainida vastavalt kasutajate tagasisidele. Kasutusõigused andmebaasile on taotlenud kokku 31 riigikogu liiget ja komisjoni ametnikku.

§ **Jätkati riigieelarve baasseaduse muutmise**ga, eesmärgiga luua võimalused avaliku sektori finantsjuhtimise terviklikuks ja kvaliteetseks toimimiseks. 2023. aastal oli fookus töörühmadel, kus otsiti lahendusi seaduse väljatöötamiskavatsuses kirjeldatud probleemidele, hinnati võimalikke mõjusid ning koondati ettepanekuid koostöökogule (ministeeriumide vastava valdkonna esindajate kogu). 2023. aastal tulid seaduse muutmiseks kokku 5 töörühma - strateegilise juhtimise ja finantsjuhtimise seostamise, eelarvepõhimõtete, finantsdistsipliini ja eelarve täitmise kontrolli töörühm, kohalike omavalitsuste rahastamise ning põhiseaduslike institutsioonide eelarvete töörühm. Töörühmades osales üle 70 ministeeriumide, riigiasutuste, põhiseaduslike institutsioonide esindaja ning nende tellimisel viidi läbi kolm lühianalüüsi teemadel: riigieelarvestrateegia ja riigieelarve planeerimis- ja aruandlustsükli analüüs, kuluarvestuse meetodika analüüs ja investeeringud ning investeeringutoetused riigieelarves. Hanke tulemusena teostas tööd Pricewaterhouse Coopers. Riigieelarve seaduse muutmise ja analüüsist saab ülevaate rahandusministeeriumi kodulehel⁵. 2024. aasta esimeses kvartalis jätkuvad töörühmade kohtumised ning seejärel liiguvad töörühmade lahendusettepanekud koostöökogusse.

! Avati **2021-2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika periood**, kus Eestile on eraldatud ca 3,4 miljardit eurot, millele lisanduvad veel maaelu arengufondi toetused. Toetuste kasutamisel on kuus eesmärki: nutikam, rohelisem, ühendatum, sotsiaalsem, inimestele lähedasem Eesti ja õiglane üleminek Ida-Virumaal keskkonnasäästlikumaks tulevikuks.

§ Perioodi 2021-2027 ühtekuuluvuspoliitika fondide koosseisu kuuluva, 340 miljoni euro suuruse, **Õiglase ülemineku fondi (ÕÜF)** kogu paketi jõustati 2023. aasta jooksul meetmete aluseks olevad õigusaktid. Õiglase ülemineku fondi kogumaht on 340 miljonit eurot ning 2023. aasta õigusaktidega käivitati kõigis vastavates meetmetes tegevused ja avati voorud, mahus 307 miljonit eurot. Kohustustega kaeti 2023. aasta lõpuks 96 miljonit eurot (umbes 28 protsenti ÕÜF kogumahust), millest ettevõtlusmeetmetes võetud kohustused moodustavad umbes kolmandiku.

! Euroopa Liidu Nõukogu **kinnitas Eesti uuendatud taastekava**, mahuga 953 miljonit eurot, mis keskendub varasemast enam rohereformiga seotud investeeringutele nii era kui avalikus sektoris. Algne taastekava kinnitati 2021. aasta sügisel, kuid seoses taaste- ja vastupidavusraha (RRF) toetusmahu vähenemisega, tarneahelate katkemise, kõrge inflatsiooni ning energiakriisiga, tuli kava ümber vaadata. RRF lõplik toetusmaht Eestile on 863,3 miljonit eurot, millele lisandus 2022. aasta teises pooles REPowerEU toetus 90 miljonit eurot, mis keskendub Venemaa fossiilkütustest sõltuvuse kiirele vähendamisele ja rohereformi hoogustamisele. Kavas plaanitud tegevused viiakse ellu 2026. aasta keskpaigaks.

⁵ <https://fin.ee/riigi-rahandus-ja-maksud/riigieelarve-ja-eelarvestrateegia/riigieelarve-seaduse-muutmine>

! **Võeti kokku Euroopa Liidu 2014-2020 finantsperiood.** Eesti sai Euroopa Liidu 2014–2020 finantsperioodil struktuurifondidest 3,7 miljardit eurot ning kokku toetati üle 14 500 projekti. Täna on kogu toetus Eestile Euroopa Komisjonilt laekunud.

! Üleriigilise konkursi “Südamega tehtud eurotegu” raames tunnustati **parimaks** Euroopa Liidu toel valminud projektiks Tartu Ülikooli Kliinikumi lastehaigla.

⚡ Vabariigi Valitsus võttis **seisukohad Euroopa Liidu pikaajalise eelarve 2021-2027 muutmise kohta**, milles jõuti Euroopa Ülemkogus kokkuleppele 1. veebruaril 2024. Eesti jaoks oli esmatähtis Ukraina 50 miljardi euro suuruse rahastu loomine. Samuti võeti seisukohad Euroopa Liidu uute omavahendite kohta, mille üle läbirääkimised Euroopa Liidu Nõukogus jätkuvad.

👥 Euroopa investeerimispank (EIP) ja rahandusministeerium sõlmisid 300 miljoni euro suuruse **rahastamislepingu**, et toetada investeringuid digi- ja rohereformi. Laen on esimene osa suuremast raamlepingust, millest kaasfinantseeritakse ka projekte, mille eesmärk on **toetada õiglast üleminekut** Ida-Virumaal vähese CO2-heitega majandusele. Tegemist on kolmanda Euroopa investeerimispanka laenuga Eesti Vabariigile Euroopa Liidu struktuuritoetuste kaasfinantseerimiseks. Eelmistel rahastamisperioodidel on sõlmitud kaks sarnast lepingut vastavalt 550 miljonile ja 720 miljonile eurole, sealhulgas täiendav COVID-19 laen mahus 120 miljonit eurot.

🧠 2022. aastal said MKM, SOM, KEM ja MEM riigieelarve strateegia raames teadus-arendustegevuse lisaraha, et sõlmida teaduspartnerluse raamleping ülikoolidega **EL 2030 kliimaeesmärkide teadmispõhiseks ülevõtmiseks**. 2023. aastal sõlmiti raamleping 4 teadus-arendusasutusega ja 1 teaduskonsortsiumiga, et tellida raamlepinguga **sotsiaalse kliimafondi kava** koostamiseks vajalik **analüüs**. Analüüs valmib 2024. aastal ning keskendub transpordi- ja energiaostuvaesusele ja neid leevendavatele meetmetele.

👥 Jätkati iga-aastase **koolitusprogrammiga infosüsteemide kasutusoskuse suurendamiseks ja metoodiliste alusteadmiste täiendamiseks**. Peamiselt olid koolitused suunatud aruandluskeskkonna kasutamisele ja andmeanalüüsi võimekuse suurendamisele ministeeriumides kui ka riigiasutustes. Koolitustel osalejaid oli 31 riigiasutusest ja ministeeriumist, kelle tagasiside on olnud positiivne.

📄 Olemasolevates **eelarve infosüsteemides** tõhustati kasutajate tööprotsesse automatiseerimislahendusega, täiendati keskseid riigi aruandeid vastavalt kasutajate vajadustele ning viidi läbi kuluarvestuse infosüsteemi infovarade inventuur, mille tulemusena saavutati 38 protsendiline kokkuhoid kasutuses olevast andmemahust.

Tegevus: Riigi rahaasjade korraldamine ja järelevalve**Eesmärk: Toimiv riigi rahavoo juhtimine, riigiarvelduste korraldamine ja välisvahendite sihtotstarbeline kasutamine****Tabel 6. Riigi rahaasjade korraldamise ja järelevalve määdikud ning sihttasemed, perioodil 2018-2027.**

Määdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
	Sihttase										
Audiitorite poolt leitud aastane kogu viga üldkogumis (hinnang auditeeritud valimi pinnalt), %,<	1	1	1	2	1,3	3,02	2	2	2	2	2
Vahendite olemasolu väljamaksete teostamiseks RM-i kontserni kuuluvatelt kontodelt (s.h toimiv raamistik)	-	-	-	-	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH
E-riigikassa süsteemi vahendusel õigeaegselt teostatud väljamaksed (tehniline), %-des	-	-	-	-	100	100	100	100	100	100	100

Tegevused ja tulemus:**Riigi arvelduste korraldamine ja rahavoogude juhtimine**

 Valitsussektori võlakoormus kasvas 2023. aasta lõpuks 20,4 protsendile (2022. aasta lõpus oli 15,8 protsenti) sisemajanduse koguproduktist. Kuigi **Eesti võlakoormus on jätkuvalt Euroopa väiksemaid** ja tugevalt alla 60 protsendi, tuleb jätkuvalt pingutada, et Eesti liiguks korras riigirahanduse suunas.

 Toimus tavapärase **riigi rahavoo juhtimine**, mis tagab riigi vabade finantsvahendite efektiivsema kasutamise, kulude kokkuhoiu pankade teenustasudelt, portfelliholdusteenustelt ja laenuintressidelt ning arvelduste korraldamise e-riigikassa ja kontsernikontode kaudu. Väljamaksete õigeaegseks tegemiseks planeeritakse konsolideeritud rahavoogu, hoitakse riigikassa pangakontsernis piisavat likviidsusvaru või võetakse vajadusel laenu.

 Riigi laenuvõimekuse tõstmiseks koostati 2023. aastal **rahvusvaheline euro kommertspaberite programm** ning **rahvusvaheline pikaajaliste võlakirjade programm**. Nende programmide raames on võimalik varasemast kiiremini ja paindlikumalt emiteerida eelkõige rahvusvahelistel kapitaliturgudel riigi lühi- ja pikaajalisi võlakirju.

 Riigieelarve finantseerimiseks emiteeriti 2023. aastal nii lühi- kui pikaajalisi võlakirju, et võlakirjade müügist laekunud raha kasutada likviidsusreservi täiendamiseks ja aasta teises pooles üldise riigieelarve puudujäägi katmiseks. Arvestades prognoositud riigieelarve puudujääki järgmisteks aastateks, kasutab riigikassa vastavalt vajadusele ja turu võimalustele ka edaspidi erinevaid võlainstrumente riigile raha

laenamiseks. Pikaajalise võlakirjaemissiooni korraldasid 2023. aastal Barclays, Erste Group ja Goldman Sachs Bank Europe.

Rohkem infot **Eesti riigi rahavoogude** ja nende **juhtimise** kohta saab lugeda rahandusministeeriumi veebilehelt⁶.

Jätkati **e-riigikassa tehnilise platvormi uuendamise** järgmiste etappide läbiviimist. Projekti suureks eesmärgiks on kaasajastada e-riigikassa tarkvararaamistik (sh arhitektuur), mis tagaks infosüsteemi turvalisuse ja häireteta töö kasvavatel koormustel.

Välisvahendite auditeerimine

2023. aastal auditeeriti Euroopa Liidu struktuuritoetuse raames valimi alusel 30 projekti kulusid summas 29 miljonit eurot. **Audite käigus leitud keskmine veamäär oli 3,02 protsenti.** Euroopa Komisjoni ja Kontrollikoja poolt aktsepteeritav viga on 2 protsenti. Kõrgem vea määr oli tingitud peamiselt puudustest kahes meetmes, mille mõju kogu struktuurivahendite rakendussüsteemile on suhteliselt väike. Enamik auditi tähelepanekud oli jätkuvalt seotud riigihangete korrektse läbiviimisega.

Tegevus: Maksu- ja tollipoliitika kujundamine

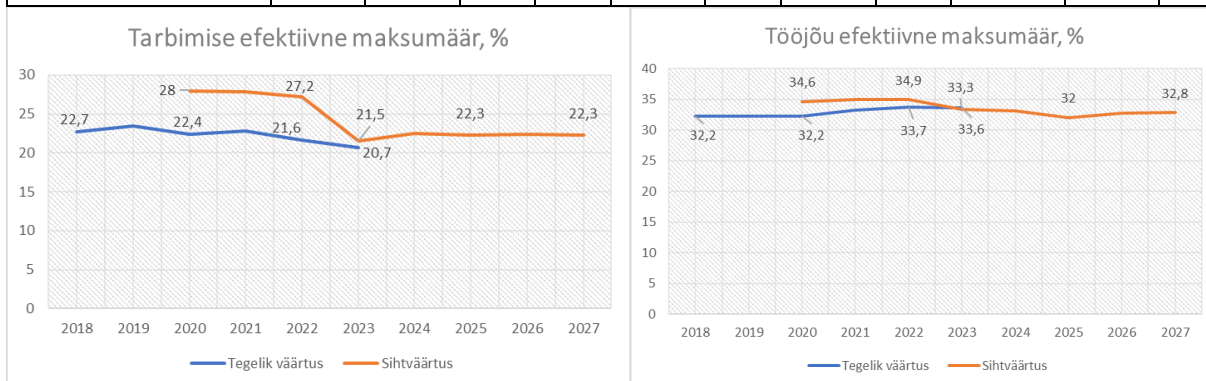
Eesmärk: Valitsuse stabiilsed ja tasakaalus maksupoliitilised valikud pikaajaliste eesmärkide elluviimiseks.

Tabel 7. Maksu- ja tollipoliitika mõõdikud ning sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
							Sihttase				
Tarbimise efektiivne maksumäär, %	22,7	23,5	22,4	22,8	21,6	20,7	21,5	22,5	22,3	22,4	22,3
Tööstuse efektiivne maksumäär, %	32,2	32,2	32,2	33,2	33,7	33,6	33,3	33,1	32,0	32,7	32,8
Maksupoliitika stabiilsus (ennustatavus), %	0,7	-0,3	0	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,3	1,3	0,7	0,2
Maksusoodustuste mõju maksutuludele (maksusoodustuste suhteline maht võrreldes riigieelarve maksutuludega), %	3,2	3,2	3,4	3,4	3,5	4,1	4,0	4,3	2,8	2,8	2,8
Eesti koht Tax Foundation mõttekoja rahvusvahelise maksualase konkurentsivõimelisuse indeksis, ≤	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	5

⁶ <https://fin.ee/riigi-rahandus-ja-maksud/riigikassa/riigi-finantsvarad-ja-kohustused#rahavoog>

ELi maksualaste direktiivide ülevõtmisega seotud rikkumismenetluste arv	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Joonised 10 ja 11. Maksu- ja tollipoliitika kujundamise tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Tegevused ja tulemus:

Maksu- ja tollipoliitika kujundamine

Maksukoormus, mis 2022. aastal langes napilt alla 33% sisemajanduse kogutoodangust, tõusis 2023. aastal majanduses toimunud muudatuste tõukel 34%’ni. See on endiselt üks Euroopa Liidu madalamaid näitajaid. Rahandusministeeriumi kevadprognoosi kohaselt on 2024. aastal oodata peamiselt käibemaksumäära tõusust tulenevat hüpet 35%’ni. 2025. aastal naaseb maksukoormus füüsilise isiku tulumaksu reformist tingituna Eesti jaoks harjumuspärasele 33,3 – 33,5%’le. Sellel tasemel maksukoormus ka lähiaastateks stabiliseerub, välja arvatud juhul, kui realiseeruvad riigieelarvestrateegias planeeritud täiendavad maksumuudatused, mis toovad meid tagasi 35% lähiste.

Maksupoliitika stabiilsus (ennustatavus) oli 2023. aastal heal tasemel, sest olulisi maksumuudatusi ei olnud. Maksusüsteem on piisavalt stabiilne, kui kahe teineteisele järgneva aasta võrdluses maksumuudatustest tingitud kõikumine on alla 1,5 protsendi sisemajanduse koguproduktist. 2023. aasta stabiilsushinnangut ei mõjuta ka 2024. ja 2025. aastal jõustuvad maksumuudatused.

Jõustused tulumaksuseaduse muudatused, mille kohaselt tõusis maksuvaba tulu 2023. aasta 1. jaanuarist 500 eurolt 654 euroni kuus ehk 6000 eurolt 7848 euroni aastas. Hilisema muudatusega kaotati maksuvaba tulu sõltuvus maksumaksja sissetulekust, laiendades maksuvaba tulu (700 eurot kuus alates 2025. aastast) kõigile maksumaksjatele.

Jõustused alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muudatused, millega

- sigarettidelt minimaalselt makstav aktsiis summa tõusis 160,50 euroni 1000 sigareti kohta ja suitsetamistubaka aktsiisimäär 107 euroni suitsetamistubaka ühe kilogrammi kohta.
- taastus tubakavedelike aktsiisimäär 0,2 eurot vedeliku ühe milliliitri kohta.

§ **Jõustused maksukorralduse seaduse ja maksualase teabevahetuse seaduse** muudatused, mille kohaselt tekkis platvormihalduritel kohustus hakata koguma teavet nende vahendusel tegutsevate nii füüsilistest kui juriidilistest isikutest müüjate ja teenuspakkujate ning nende teenitud tulu kohta. 2024. aasta jaanuari lõpuks edastati teave ka maksu- ja tolliametile.

§ **Jõustused maksukorralduse seaduse** muudatused, millega alates 2023. aasta 1. oktoobrist kehtestati kohustuslik aruandlussüsteem ehitusettevõtjatele, eesmärgiga vähendada tööjõumaksudest kõrvalehoidmist.

§ **Võeti vastu riigilõivuseaduse** muudatused, millega ajakohastati riigilõivumäärad keskkonnakaitselubade andmisel, merendusvaldkonnas, transpordiameti maismaatranspordivaldkonnas ja sarnaste objektide ehitusloa ja kasutusloa taotlemisel, samuti tõsteti ka tarbijakaitse ja tehnilise järelevalve ameti toimingute riigilõivumäärasid. Lisati uus riigilõiv metsateatise esitamisel. Muudatused olid vajalikud, kuna riigilõivud ei kata enam nende tegemiseks vajalikke kulutusi.

§ **Võeti vastu käibemaksuseaduse** muudatused, millega kehtestati 2024. aasta 1. jaanuarist käibemaksu standardmääraks 22 protsenti senise 20 protsendi asemel. Alates 2025. aasta 1. jaanuarist tõstetakse majutusele kehtiv soodusmäär 9 protsendilt 14 protsendile ja ajakirjanduse soodusmäär 5 protsendilt 9 protsendile.

§ **Võeti vastu tulumaksuseaduse** muudatused, millega tõuseb nii füüsiliste kui juriidiliste isikute maksumäär 2025. aastast 22 protsendini. Juriidiliste isikute regulaarselt jaotatava kasumi soodusmaksumäär 14 protsenti tühistatakse kui ebaefektiivne. Krediidiasutuste avansilise makse maksumäär tõuseb 14 protsendilt 18 protsendile. Alates 2024. aastast kaotatakse järgmised füüsilistele isikutele seni kehtinud mahaarvamised maksustavast tulust: eluasemelaenu intressid, täiendav maksuvaba tulu abikaasa eest ja täiendav maksuvaba tulu teise ja enama lapse eest.

§ **Võeti vastu hasartmängumaksu seaduse** muudatused, mille peamiseks eesmärgiks on erinevate mänguliikide maksumäärade tõus ja soov suurendada riigieelarve tulu, et kindlustada Eesti julgeolek ning tagada riigirahanduse jätkusuutlikkus.

§ **Võeti vastu alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse** muudatused, millega sätestati alkoholi ja tubakatoodete aktsiisitõusud edaspidisteks aastateks, et suurendada aktsiisitulu, vähendada aktsiisi reaalkaalu langust ning mõjutada alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavust kooskõlas alkoholipoliitika rohelises raamatus ja tubakapoliitika rohelises raamatus sõnastatud suunistega.

§ **Võeti vastu käibemaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse** muudatused, tuvastamaks e-kaubanduses maksupettusi ja kehtestada makseteenuse pakkujatele kohustus säilitada piiriüleste maksete andmed makse saajate osas ja anda need iga kvartal edasi maksuhaldurile.

§ Eesti suhtes **algatati üks rikkumismenetlus** nn globaalset miinimummaksu käsitleva direktiivi ülevõtmisega hilinemise tõttu. Tänavu aprillis võeti direktiiv üle tulumaksuseaduse muudatustega.

§ Vabariigi Valitsuses kiideti heaks Eesti seisukohad Euroopa Liidu digiajastu käibemaksu paketi kohta. Analüüsi kohaselt on paketi mõju Eestile üldjoontes positiivne. Toetati suunda e-arvetel põhinevale piiriüleste tehingute aruandluskohustusele, mis vähendab käibemaksu pettuseid ning omakorda suurendab käibemaksu laekumist. Toetati ka ettepanekuid, mis vähendavad ettevõtjate erinevates liikmesriikides registreerimiskohustust, lihtsustades seeläbi ettevõtjate piiriülest tegevust ning vähendades halduskoormust. Ühiselt otsustati, et Eesti ei toeta lühiajalise majutuse ja reisijateveo teenuse maksustamist platvormidel. Platvormimajanduse maksustamine küll suurendab käibemaksu laekumist, kuid tekitab majutus- ja reisijateveo sektorites ebavõrdsust, kuna käibemaksu neutraalsus ei ole tagatud.

§ Lisaks kiideti Vabariigi Valitsuses heaks Eesti seisukohad järgmiste Euroopa Liidu algatuste kohta:

- üleliigselt kinnipeetud maksu kiirema ja tõhusama tagastamise algatus FASTER. Eesti üldjoontes nõustus direktiiviga, kuna see soodustab piiriüleseid investeeringuid ja kaasnev halduskoormus Eestile ei ole liigne.
- Tolliliidu reformipakett. Eesti nõustus tolliliidu reformimise vajadusega, nõudes siiski, et säiliks liikmesriikide karistuspoliitika tollirikumiste osas.

IMF avaldas Eesti raporti, kus käsitles eraldi kliimamuutuste mõjusid ja märkis muu hulgas, et senisest ambitsioonikama rohepöörde läbiviimisel oleks üks võtmekomponente mootorsõidukimaksu kehtestamine koos keskkonnahoidlikuma transpordi soodustamisega. IMF hindas Eesti kohta tehtud raportis laiemalt majanduse, eelarve ja finantssektori olukorda ja andis soovitusi majanduspoliitikate elluviimiseks. Eestil soovitatakse püüelda tasakaalus eelarve poole ja järgida neutraalset eelarvepoliitikat, mis aitab pidurdada inflatsiooni. Samas tuleks säilitada toetused kõige haavatavamatele sihtgruppidele. Selleks on vaja leida konsolideerimismeetmeid ja kärpida ka valitsussektori tegevuskulusid.

§ Valmistati ette mootorsõidukimaksu seaduse eelnõud, mille valitsus 2024. aasta alguses kinnitas. Eelnõu tähendab Eestile täiesti uut seadust ja liiklusseaduse täiendamist. Mootorsõidukimaksu eesmärgiks on kehtestada Eestis sõidukitele suunatud keskkonnamaks. Mootorsõidukimaks on ka täiendav tulullikas riigieelarvele. 2025. aastast jõustuv maks suunab enam soosima uuemaid ja vähem saastavaid sõidukeid.

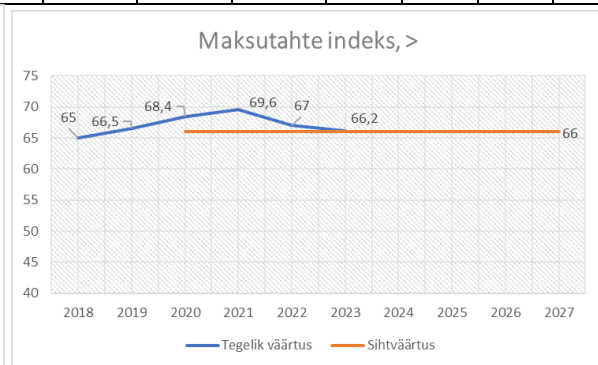
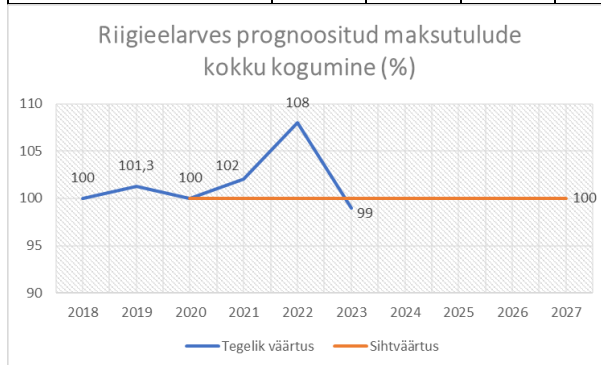

Tegevus: Maksu- ja tollikorraldus

Eesmärk: Kogutud riigi maksutulud ja ebaausa majandustegevuse osakaalu vähenemine. Riigi maksutulud on kogutud ja ebaaus majandustegevus väheneb.

Tabel 8. Maksu- ja tollikorralduse mõõdikud ning sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
							Sihttase				
Riigieelarves prognoositud maksutulude kokku kogumine (%),	100	101,3	100	102	108	99	100	100	100	100	100
Deklareerimata jäävate maksude osakaal laekunud maksudest (%), <	4%	4,2	3,5	2,6	2,4	2,4	<5	<5	<5	<5	<5
Aruandeperioodi nõuete tasumise osakaal (%), >	99	99,39	98,92	99,36	99,43	99,44	98	98	98	98	98
Maksutahte indeks, >	65	66,5	68,4	69,6	67	66,2	66	66	66	66	66

Joonised 12 ja 13. Maksu- ja tollikorralduse tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Tegevused ja tulemus:

 Maksu- ja tolliameti põhiline ülesanne on tagada riigieelarves **oodatud maksude laekumine**. 2023. aastal laekus riigieelarvesse 12,81 miljardit eurot, mis on 105 miljonit eurot vähem riigieelarves oodatud maksulaekumisest (täitus 99,1 protsenti riigieelarve ootusest). Rahandusministeeriumi suveprognoosist laekus 2023. aastal 99 protsenti ehk 146 miljonit eurot (1 protsent) vähem. Võrreldes 2022. aastaga kasvas aastane laekumine 7,3 protsenti. Vaid kolme maksu laekumine ületas 2023. aastal riigieelarve ootust, need on füüsilise isiku tulumaks (+151 miljonit eurot), juriidilise isiku tulumaks (+117 miljonit eurot) ning

alkoholiaktsiis (+3,3 miljonit eurot). Oodatust vähem laekus käibemaksu (-288 miljonit eurot), tubakaaktsiis (-22 miljonit eurot), sotsiaalmaksu (-21,7 miljonit eurot) ning kütuseaktsiis (-18 miljonit eurot).

Maksu- ja tolliameti oluline ülesanne on **vähendada maksuauku** ehk saamata jäänud maksutulu, mis takistab ausat konkurentsi ja vähendab riigi tulusid. Maksu- ja tolliameti eesmärk on hoida maksuaugu osakaalu laekunud maksudest alla protsendi. Euroopa Komisjon avaldas 2023. aasta lõpus käibemaksuaugu uuringu, mille järgi on Eesti üks kahest madalama käibemaksu maksuaugu osakaaluga riigist Euroopas. Uuringu järgi oli käibemaksu potentsiaalne maksuauk Euroopa liikmesriikides 2021. aastal 61 miljardit eurot, sealhulgas Eesti käibemaksuauk hinnanguliselt 1,4 protsenti teoreetilisest käibemaksu kohustusest ehk 40 miljonit eurot.

Maksu- ja tolliameti siht on **suurendada vabatahtlikku maksulaekumist** ehk inimeste sisemist motivatsiooni käituda maksu- ja tolliasjades korrektselt, mis võimaldab riigi tulude laekumist ja maksuaugu vähenemist ilma järelevalvelisi meetmeid kasutamata. 2023. aastal läbi viidud maksutahte uuringust selgus, et 91 protsenti Eesti elanikest tunneb, et maksude maksmine on nende kui kodanike tähtis kohus. 94 protsenti (+1 protsenti võrreldes 2022. aastaga) elanikest maksab kõik maksud enda sõnul alati korrektselt ära ning 94 protsenti (-2 protsenti võrreldes 2022. aastaga) maksab need enda sõnul alati õigeaegselt. 89 protsenti (+1 protsenti võrreldes 2022. aastaga) inimestest teab, kuidas makse maksta ja mille pealt peab makse tasuma ning 86 protsenti (-4 protsenti võrreldes 2022. aastaga) teab, et maksude eest saadakse riigilt vastu teenuseid. Siiski, 20 protsenti (muutust pole 2022. a võrreldes toimunud) elanikest arvab, et maksude tasumist on lihtne vältida.

Oluline strateegiline suund on pakkuda maksumaksjatele **lihtsaid ja mugavaid teenuseid**. Kiire tehnoloogia ja e-teenuste areng ning soov pakkuda lihtsaid ja mugavaid teenuseid seavad kõrged ootused teenuste kvaliteedile ja toimivusele. 2023. aastal oli **klientide rahulolu pakutavate teenustega „suurepärasel“ tasemel** (75,6 protsenti). Lisaks toetavad teenused maksukuulekust: 2023. aastal oli kõrgel tasemel nõuete tähtaegne tasumine ehk 88,1 protsenti maksukohustustega isikutest tasusid need kohustused õigeaegselt ning 88,4 protsenti isiku deklaratsioonidest olid esitatud õigeaegselt ja korrektselt.

Oluline eesmärk on **võrdse maksukonkurentsi ja ühiskonnakaitse tagamine**. Ausate juriidiliste isikute osakaal 2023. aastal oli 93 protsenti ja ausate füüsiliste isikute osakaal 97,7 protsenti. Ligi pooled nõustatud ja kontrollitud juriidilistest isikutest (46 protsenti) parandasid pärast kokkupuudet maksu- ja tolliametiga oma maksukäitumist. Väljakutseid pakub **rahvusvaheline maksukeskkond ja piiriülene kaubandus**, seda nii käibemaksu kui tulumaksu pettuste tuvastamisel. Juriidiliste isikute tulumaksuriskide tuvastamisel on enim tähelepanu suunatud läbi erinevate skeemide varjatult ja maksuvabalt kasumi väljaviimisele. Lisaks töötatakse paremate lahenduste leidmiseks, mis aitaks tõkestada maksudest kõrvalehoidumist käibemaksukohustuslastena mitteregistreeritud äriühingute ja kinnisvara tehingute osas. Endiselt on suunatud tähelepanu ka tööjõumaksude parema laekumise tagamiseks ning tasumisest kõrvalehoidjate maksukäitumise parandamiseks – kui 2023. aastal üldine ümbrikupalga maksjate ja saajate osakaal püsis muutumatuna, siis kasvas mõnevõrra kõrge riskiga isikute arv. Järelevalveliste eesmärkide täitmiseks rakendatakse isikupõhist riskijuhtimist, mis võimaldab tegevusi täpsemalt sihtida lähtuvalt isikute riskitasemest.

2023. aastal edastati prokuratuuri **109 kriminaalasja** 223 kuriteoepisoodi ja 185 kahtlustatavaga, millistes tuvastati riigile kokku 4 373 936 euro suuruse kahju tekitamine, millest omakorda 89 protsenti kohtueelse menetluse käigus kahtlustatavatel konfiskeerimise ja avalik-õiguslike nõuete tagamiseks arestiti. Aasta jooksul avastati ja kõrvaldati mustalt turult 8 979 161 **ebaseaduslikult käideldud sigaretti**, 448 liitrit **e-vedelikke** ja 2238 liitrit **absoluutalkoholi**. Jälgimäel tõkestati aasta alguses tootmisliini häälestamisstaadiumis olev salasigaretitehas, kus leiti salasigaretide tootmiseks mõeldud seadmed, toormaterjal ja pakkeliin, mille tootmisvõimsus oleks olnud tööle hakkamisel ca 1 miljon salasigaretit päevas. Teostatud tollikontrollide käigus avastati aasta jooksul 30 kilogrammi **amfetamiini**, 264 kilogrammi **kokaiini** ja 314 kilogrammi **katiooni derivaate**, mis on tuntud ka kui peonarkootikum.

Korraldati **tolliprotseduuride tõhusat järelevalvet ja kaitsti tollipiiri**, et tõkestada pettuseid ja vähendada salaturu osakaalu. 2023. aastal jätkus **Vene Föderatsioonile kehtestatud sanktsioonide** valguses, kuna Venemaa osas võeti vastu **3 täiendavat sanktsioonipaketti**, mis kõik sisaldasid täiendavaid kaubasanktsioone. Sanktsioonikontrollid moodustavad umbes poole tolli kontrollimahust ning sanktsioonidest möödahiilimise skeemid on muutunud keerulisemaks ja kontrollid pikaajalisemaks. Tööd idapiiril mõjutas Soome otsus oma piiripunktid sulgeda ning aasta lõpus saabus uudis Narva piiripunkti sulgemisest sõidukitele. Olulise mõjuga eraisikutele oli tõlgendus, mis keelas **Vene numbrimärkidega sõiduautode sisenemise Liitu**. Paralleelselt sanktsioonide rakendamisega jätkati tavapäraselt tolliteenuste pakkumist ja kaitsti tollipiiri, et tagada tollimaksu kogumine, tõkestada pettuseid. Uuenduskuuri läbisid kõik põhilised tolli avalikud teenused ning kasutusele võeti uued sisenemise-, ekspordi- ja transiidisüsteemid.

IT-investeeringuteks panustati 2023. aastal kokku umbes 11,4 miljonit eurot, sh 1 miljon eurot struktuurifondi vahendeid. 2023. aastal olid fookuses järgnevad IT projektid:

- Kasutusse võeti **töövõtuhela ja töötamise kestuse infosüsteem**, mis koondab info ehitusteenuse tellija, ehitusobjekti, kasutatava registreerimissüsteemi (läbipääsu- või valideerimissüsteemi), pea- ja alltöövõtjate, omanikujärelevalve ning ehitusobjektidel töötavate töötajate kohta. Rakendus on liidestatud ehitusobjektidel kasutusel olevate elektrooniliste registreerimissüsteemidega, läbi mille liiguvad andmed üle x-tee ehitusobjektile sisenevate ja sealt väljuvate isikute kohta.
- Alates 1. oktoobrist 2023 uuendas maksu- ja tolliamet ekspordi ja transiidi, impordi tolliteenuseid, viies väljumise tollivormistuse täismahus **uude infosüsteemi AES**, transiidi tollivormistuse uude infosüsteemi **NCTS** ning uuendades sisenemisformaalsuste infosüsteemi **NES/ICS2 lennukauba käitlejatele**. Lisaks võeti kasutusele uus tagatiste süsteem, kus esimesena hakati haldama **transiidiga seotud tagatise**. Uued infosüsteemid on mõeldud kasutamiseks nii rahvusvahelise kaubandusega tegelevatele eksportijatele ja vedajatele kui tolliagentuuridele. Lisaks uuendasime impordi tollideklaratsioonide töötlemise süsteemi Impulss ja järelevalvesüsteemi Surveillance.
- Valmis ka **tagatiste projekti 1. etapp**, mis hõlmab transiidi tagatise ja pakub transiidisüsteemile (NCTS) tagatise kehtivuse ja piisavuse kontrolli ning tagatise kasutamise teenuseid.
- Kasutusele võeti ka **platvormialase teabe automaatse vahetuse süsteem (DAC7)**. Maksu- ja tolliamet kogub andmeid platvormidel tegutsevate müüjate ja teenusepakkujate ning nende poolt teenitud tulu kohta ning vahetab teavet teiste liikmesriikide ametiasutustega.

- 2023. aastal olid fookuses **maamaksu tõusule kaitsemehhanismi rakendamine, kalkulaatori loomine**. Maamaks on sõltuv uutest maksumääradest ja maksustamishindadest, mille aluseks on 2022. aastal toimunud maade korraline hindamine (eelmine 2001). Maamaksu tõusu piirmäär ehk kaitsemehhanism aitab leevendada maamaksu järsku tõusu. Arendus/projekt oli jagatud 5 etappi, mille tootestamine toimus kahes osas: I-III etapp tootestati suvel 2023 ning IV-V etapp tootestati 2023. aasta detsembri lõpus. Suvine tootestamine võimaldas kohalike omavalitsuste ametnikel sisestada maksu- ja tolliameti maamaksu süsteemi uued maamaksumäärad ning maksumaksjatel näha prognoositavat 2024. aasta maamaksu. Detsembris toimunud tootestamine võimaldab moodustada täiendatud kujul maamaksuteateid ning täiendas maamaksu töövoogu lõpuni.
- 2023. aastal oli käibemaksu valdkonnas üheks eesmärgiks **makseteenuse pakkujatelt piiriüleste makseandmete kogumiseks** ja Euroopa kesksesse süsteemi edastamiseks vajaliku CESOP rakenduse välja arendamine ja tootestamine. 2023. aastal valmis rakenduse esmane arhitektuur ja toimiv arenduskeskkond täitja serveris, arendati välja toimiv x-tee teenus CESOPi jaoks: CESOP sõnumivahetuse funktsionaalsus, andmevahetus EU CESOPiga, CESOP ametniku- ja kliendivaade ning makseteenuse pakkujale tagasiside andmine X-tee kaudu saadetud CESOP faili staatuse kohta, samuti ka kliendirakenduse kasutajaliidese funktsionaalsus. Tulenevalt sertifikaatidega seotud ebaselgustest pikendati 2023. aasta detsembris arenduse viimaste etappide, sh testimine Euroopa kesksesse CESOP süsteemiga tähtaegu, millest tulenevalt sai ka rakenduse tootestamise uueks tähtajaks 2024. aasta aprilli algus.
- Tegeleti **EL ühtse käibemaksu süsteemi (OSS)** jätkuvaks rakendamiseks vajalike parandustega, et tagada üle-euroopaline e-kaubanduse ja teenuste käibemaksu erikorra (OSS/IOSS) infovahetus liikmesriikide vahel. Selle eesmärk on rakendada uut lahendust käibemaksupettuse vastu võitlemisel e-kaubanduses ning arendada välja Nõukogu direktiiviga reguleeritud lahendus.

 2023. aastal valmis MTA **tehisintellekti strateegia**, mis loob võimekuse tehisintellekti ja digilahendustega seotud reforme kavandada, arendada ja rakendada. Strateegias kirjeldati AI kasutusele võtmise eeldused (andmehalduse juurutamine, tehniline kompetents jms) ning võimalikud esmased katsetamise projektid. 2024. aastal jätkub andmehalduse juurutamine, rahastusallikate otsimine ning tehnilise kompetentsi värbamine.

Korrastati maksu- ja tolliameti **andmehaldust ja kasvatati analüüsivõimekust** (MTA andmeladu). Maksu- ja tolliameti ülese analüüsi ning riski kriteeriumite (KM, FIDEK, eTOLL) andmetöötlusvõimaluste (SAS) jätku tagamine.

 2023. aastal jätkus ettevalmistuste tegemine üleminekuks **andmepõhisele aruandlusele**, mille eesmärgiks on võimaldada esitada aruandluskohustuse täitmiseks vajalikud standardiseeritud andmed masin-masin teel otse tarkvarast. Koostöös teiste riigiasutustega (statistikaamet ja riigi infosüsteemi keskus) koostati andmepõhise aruandluse taksonoomia palga ja tööjõu ning majandustehingute andmekoosseisud. Taksonoomia alusel saab tulevikus edastada maksu- ja tolliametile käibedeklaratsiooni, tulu- ja sotsiaalmaksudeklaratsiooni ja töötamise registreerimise andmeid. Tulu- ja sotsiaalmaksudeklaratsiooni skoobis analüüsiti palgaandmete esitamist tehingupõhiselt, et ettevõtja saaks esitada otse

raamatupidamistarkvarast standardiseeritud tehingupõhiseid andmeid. Palgaandmete analüüsi käigus selgus, kuidas andmed liiguvad nii ettevõtja kui ka MTA äriprotsessides.

 Maksu- ja tolliamet viis 2023. aasta kevadel läbi **teenindusbüroode külastusuuringu** ning analüüs näitab, et nõudlus kohapealse silmast-silma teeninduse järele on aastatega oluliselt kahanenud ning ameti e-kanalite külastuste arv ja rahulolu teenindamisega on väga kõrge. Väiksema külastatavusega teenindusbürood on Kärdlas, Haapsalus, Põlvas, Raplas, Paines ja Jõgeval. Keskmiselt käib neis büroodes üheksal kuul aastas 2,76 klienti päevas, mis on 0,86 klienti teenindaja kohta. 2024. aasta mais lõpetatakse kohapealne teenindamine üheksaks kuuks Kärdla, Jõgeva ja Rapla büroodes. Põlva bürood külastanud inimesed suunatakse nõustamisele Võru või Tartu bürosse. Alates 2024. aasta maist on avatud kolmel päeval nädalas Paide, Haapsalu, Kuressaare, Valga, Rakvere, Viljandi ja Võru teenindusbürood.

3. Halduspoliitika programm

Programmi eesmärk	Riigihaldus on tõhusalt ja kvaliteetselt korraldatud ning riiklik statistika toetab läbipaistvate riigijuhtimise otsuste tegemist.
Vastutaja	Rahandusministeerium
Kaasvastutajad	Statistikaamet, Riigi Tugiteenuste Keskus, Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus

Halduspoliitika programm hõlmab riigi haldusorganisatsiooni korraldust, avaliku teenistuse arendamist ja riigi personalipoliitika, riikliku statistika, riigi osaluspoliitika, riigi kinnisvara, riigiabi- ja riigihangete-alase ning kesksete tugiteenuste poliitika kujundamist, analüüsi, nõustamist, õigusloomet ning riiklikku ja haldusjärelvalvet riigihangete alal. Halduspoliitika valdkond on tihedalt seotud ka riigireformi raames tehtavate tegevuste koordineerimisega (nt asutuste ümberkorraldamine ja protsesside arendamine, tugiteenuste konsolideerimine, bürokraatia ja halduskoormuse vähendamine).

Programmi kulud tegevuste lõikes

Joonis 14. Halduspoliitika programmi kulud 2023. aastal tegevuste lõikes, eurot.

Peamise (72 protsenti) osa programmi eelarvest moodustavad kesksed tugiteenused, mida pakuvad Riigi Tugiteenuste Keskus, Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus ja Rahandusministeeriumi ühisosakond. Statistika tagamise meetme eelarve on peamiselt Statistikaameti juhtida ning see

moodustas lõplikust eelarvest 18 protsenti. 10 protsenti halduspoliitika programmi eelarvest moodustas Rahandusministeeriumi avaliku sektori organisatsiooni ja ressursside korraldamise meede.

Eelarve täitmine moodustas avaliku sektori organisatsiooni ja ressursside korraldamise meetmes 38, kesksete tugiteenuste meetmes 79 ja statistika tagamise meetmes 78 protsenti.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 9. Halduspoliitika programmi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2035
							Sihttase						
Keskvalitsuse töötajate hüvitiste osakaal SKPst, %, <=	6,0	6,1	6,6	6,2	5,9	6,6	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas 20-64 (ei kasva), %	8,1	8,2	8,3	8,5	8,7		9	9	9	9	9	9	9
Statistika tarbija rahuloluindeks, ≥	42	70,6	73	72,2	75,7	82	75,0	77,0	79,0	82,0	90,0	82	70,0

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- Rahandusministeeriumis valmis **riigireformi tegevuste ja arengute tagasivaade** ning vajadustest ja väljakutsetest lähtuv **analüüs riigivalitsemise arengusuundade kohta**. Olulisemad elluviidud muudatused riigireformi egiidi all olid haldusreform ja sellega seonduvad muudatused, kuueteistkümne asutuse ümberkorraldamine kuueks riigiasutuseks, üleminek tegevuspõhisele eelarvele, riigimajade loomine (ühtsete teenuskeskuste loomine jätkub ka järgnevatel aastatel), kesksete tugiteenuste konsolideerimine, nullbürokratia projekt ettevõtjate halduskoormuse vähendamiseks riigiga suhtlemisel (praeguseks ümber kujunenud reaalamajanduse lähenemiseks) jt. Analüüsis järeldati, et suured “riigireformi” mastaabis ümberkorraldused vajavad ka Riigikogu visiooni ja mandaati. Edasiste fookustena täitevvõimu tasandil toodi analüüsis esile riigivalitsemise strateegilist korrastamist, riigi teenuste ja tugiteenuste selgemat juhtimist, riigi andmevaldkonna arendamist, haldusalade ülese paindlikkuse loomist, sisebürokratia vähendamist, regionaalse tasakaalu tagamist ja inimesekesksete põhimõtete laialdasemat rakendamist (st kodanike kaasamine nii õigusloome kui ka teenuste arendamise protsessidesse)⁷.
- **Paindlike töökorralduse mudelite soodustamine** suurendab riigi kui tööandja atraktiivsust, mitmekesistab riigiasutuste valikuid värbamisel, toetab riigile vajaliku kvalifitseeritud tööjõu olemasolu regioonides, soodustab maapiirkondadesse kolimist ning võimaldab kasutada optimaalselt regioonides asuvat kinnisvara ja tööpindu. Personalijuhtide võrgustikes tutvustas

⁷ <https://www.fin.ee/riigihaldus-ja-avalik-teenistus/riigihaldus/riigireform>

Sotsiaalministeerium valminud Heaolu arengukava 2023-2030, mis seab muuhulgas prioriteediks paindlike töövormide kasutamise ning vahetati parimaid praktikaid, näiteks said paljud asutused inspiratsiooni ja mõtteid sotsiaalministeeriumi hübriid töö põhimõtete väljatöötamisest. Teema aktuaalsus on oluline igal aastal välja antavas aastaaruandes, kus tuuakse juurde regioonidesse värbamise statistika (ca 40-45% värbamisest toimub regioonides).

- 2021. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks „Riigi kinnisvarapoliitika põhimõtted“. Dokumentis kirjeldatakse kinnisvarapoliitika eesmärgid ja mõõdikud ning osapooled, rollid ja vastutus. Eesmärkide ja mõõdikute seadmisel on tuginetud aastatel 2016–2018 välja töötatud **hoonestatud kinnisvara optimeerimise**, planeerimise ja eelarvestamise **protsessidele**, mis suunavad kinnisvaraotsuseid tegema, tuginedes kogutavatele võtmenäitajatele ja nende analüüsimisele. 2023. aastal valmis kinnisvararegistri arendus vajaliku info süstematiseeritud ja osaliselt automatiseeritud kogumiseks. 2024. aasta väljakutseks on registriarenduse andmetega hõivamine ja kasutuse juurutamine. Eesmärgiks on saada uutest infosüsteemidest kinnisvara sisend 2026. aasta riigieelarve ja riigi eelarvestrateegia 2026-2029 tarbeks.
- Esimest korda avalikustati **riigi hoonestatud kinnisvara pikaajaline investeeringukava**, mis seab perspektiivi riigi rahalised võimalused ja valitsemisalade soovid⁸.
- Maakondlikes keskustes on riik toomas oma asutusi kokku **riigimajadesse** ehk ühtsesse teeninduskeskusesse. 2023. aasta alguses avati riigimaja Pärnus Akadeemia tänaval, sügisel Valgas ning aasta lõpus valmis Pärnus Rohelise tänav riigimaja. Riigimajade rajamine puudutab otseselt 8 ministeeriumi valitsemisala ning majadesse on kaasatud enam kui 29 riigiasutust oma piirkondlike üksustega. Riigimajade eesmärk on pakkuda regioonides kasutajamugavaid ja kvaliteetseid teenuseid ning toetada teenuste säilimist maakonnakeskustes. Riigimajades on loodud võimalused asutuste vaheliseks koostööks ja lahenduste otsimiseks tegevusvaldkondade üleselt, muuhulgas saavad asutused kasutada ruumi efektiivsemalt (nt ühiseid nõupidamiste- ja puhkeruumid).
- **Kasutusest väljalangenud korterelamute** probleemi lahendamiseks 2019. aastal koostöös kolme KOViga käivitatud pilootprojekt „Kahaneva rahvastikuga piirkondades probleemsete korterelamute elanike ümberasustamine ja kasutusest väljalangenud korterelamute lammutamine“ jõudis 2023. aastal lõpule. Projektiga testiti õiguslikke ja praktilisi lahendusi elanike ümberkolimiseks jätkusuutlikesse korterelamutesse ning tühjana seisvate ja osaliselt eraomanikele kuuluvate korterelamute lammutamiseks. Pilootprojekti teostamise käigus saadud teadmised ja kogemused kinnitavad teema olulisust ning on jõutud järeldusele, et probleemi kõige efektiivsem lahendamine saab toimuda KOV-i tasandil, milleks on vaja täiendada õigusakte.
- **Riigi osaluspoliitikas** jätkub osaluste detsentraliseeritud juhtimine, kuid poliitika kujundamine toimub keskselt koordineerituna rahandusministeeriumi poolt. Osaluspoliitika paremaks rakendamiseks on kinnitatud **riigi osaluspoliitika põhimõtted** (mille regulaarne uuendamine on kavas 2024. aastal), äriühingute nõukogude liikmete valimiseks moodustatud nimetamiskomitee

---

⁸ [Riigi hoonestatud kinnisvara investeeringute kava pärast VV otsuseid 04.10.2023.xlsx \(live.com\)](#)

(mis tegutseb kaheksandat aastat) ning Tartu Ülikooli kaasabil on valminud käsiraamat, et abistada nõukogu liikmeid nende ülesannete täitmisel.

- **Riigihangete korraldus** on jätkuvalt **tõhus ja läbipaistev**. Riigihangete 2023. aasta ülevaate põhjal korraldati Eestis e-riigihankena 97 protsenti hangetest. Vaidlustatud riigihangete osakaal on madal, ulatudes 2023. aastal 1,7 protsenti kõigist riigihangetest.
- 2023. aasta novembris leppis valitsus kokku **riigihangete läbiviimise strateegilistes põhimõtetes**. “Riigihangete strateegilised põhimõtted” seavad riigihankepoliitikale prioriteedid, mis seisnevad keskkonnahoidlikkuse, sotsiaalse vastutustunde ja innovatsiooni toetamises, julgeolekuriskidega arvestamises ning mõistlikkuse ja usaldusväarsuse tagamises.
- 2023. aastal algas Eestil Euroopa Liidu rahastatud koostööprojekt Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga (OECD), mille eesmärgiks on **kohandada Eestile sobivaks Euroopa riigihankeametnike kompetentsimudel** ja arendada ning edendada riigihankeametnike kogemusi ja teadmisi, eriti keskkonnahoidlike, sotsiaalselt vastutustundlike ja innovatsiooni edendavate riigihangete korraldamiseks.
- Viimase suurema konsolideerimise tulemusena, mis hõlmas riigi asutatud sihtasutuste arvestusteenuste üle toomist Riigi Tugiteenuste Keskusesse, osutab RTK 2023. aasta lõpu seisuga **arvestusteenuseid 211 asutusele** ehk RTK kliendiks on üle 84 protsenti keskvalitsusest. Arvestusteenuste konsolideerimine on toonud riigile ressursside kokkuhoidu. Kliendid hindavad keskselt pakutavaid arvestusteenuseid kõrgelt – 2023. aasta klientide rahulolu uuringu tulemustes kajastub, et personali- ja palgaarvestuse teenuse rahuloluindeks oli 68 protsenti, finantsarvestuse teenuse rahuloluindeks 63 protsenti (skaalal 1 – 100).
- **Toetuste valdkonna** konsolideerimise tulemusel on vähenenud väljaspool Riigi Tugiteenuste Keskust rakendusüksuste arv alates 2019. aastast seitsmelt asutustelt kolme asutuseni. Toetuste rakendamisel arvestatakse tegevuste kavandamisel ja korraldamisel rahastusallika nõudeid, kuid võimalusel ühtlustatakse protsesse ning pikaajaline suund on allikaneutraalsel lähenemisel.
- Statistikaametis töötati jätkuvalt **kliendisõbralikumaks muutumise nimel**, et nii statistika visualiseerimise edasiarendused (väliskaubanduse rakendus, uued tööriistad andmete visualiseerimiseks andmelugudes, digiriigi virtuaalne abiline Bürokratt), kui ka uue ja olulise **informatsiooni aja- ja asjakohase esitamine** (näiteks rohepöörde trendide ja ukrainlased tööturul kiirstatistika) jõuaksid uuele tasemele. Tarbijate rahulolu kasv jätkus.
- Statistikaameti 2023-2030 strateegia üheks oluliseks elemendiks on **andmeesitajate halduskoormuse vähendamine**. Sellega seoses jätkab amet reaalamajanduse projekti, uuendab oma andmekogumisteenust, sh andmekogumiskeskonda, kasutab puuduva info saamiseks mudelipõhist hindamist ning andmeid andmekogudest, avaliku ja erasektori infosüsteemidest ja veebist ning vähendab seeläbi valimite suurust ja/või andmekogumise sagedust.
- Oluliselt on paranenud **riikliku statistika nähtavus** ning seeläbi ka üldine **andmekirjaoskus**. 2023. aasta veebiküllastuste arv oli üle 2 miljoni, eelnevatel aastatel 1,6-2 miljonit küllastust. 2023. aastal toimus üle 900 andmete avaldamist, 2125 andmetabelit, 118 pressiteadet, lisaks uudised,

pressikonverentsid ja blogilood ning avaldamisele järgnevalt väga erineva mahuga päringuid meedialt, mida 2023. aastal oli umbes 500. Statistikaameti näitajaid avaldati meedias ligi 8500 korda, see on samas suurusjärgus 2022. aastaga, mil avaldati rahvaloenduse andmed ja seetõttu oli meedia huvi tavapärasest suurem. Andmete kättesaadavusse ja kasutatavuse parandamise panustati 133 andmekogu ja andmestiku kirjelduse koostamisega ning riigi üleseks andmehalduseks vajalike juhendmaterjalide koostamise ja nõustamisega.

Vajab tähelepanu:

- **Personalipoliitikas** on jätkuvaks probleemiks demograafiline trend elanike, sealhulgas **tööealise elanike vähenemise ja vananemise suunas** ning jätkuvad kriisid ning tegelemine nende mõjudega. Rahvastikuprognoozi järgi väheneb tööeline elanikkond aastaks 2040 umbes 6 protsenti. Seetõttu on eesmärgiks hoida valitsussektori töötajate osakaalu tööealisest elanikkonnast (20–64 aastased) kasvamas, kuid viimaste aastate kriiside tõttu pole seda eesmärki päris täita suudetud. Nii valitsussektori kui ka keskvalitsuse kulude osakaal sisemajanduse koguproduktist on kasvanud, sest valitsuse otsusel suurendati 5 protsenti palgafondi üldiselt ning konkreetselt tõsteti töötajate hüvitisi siseturvalisuse-, kaitse- ning hariduse valdkondades. Valitsussektori töötajate arv on viimasel kümnendil suurenenud umbes 1 protsendipunkti, see tähendab, et hoolimata viimaste aastate kriisidest püsinud suhteliselt stabiilsena. Valitsussektor moodustas 2023. aastal tööealisest elanikkonnast 15,8 protsenti.
- Väljakutseks on asutustevaheline koostöö maakondades ning riigi võimekus pakkuda **võrdselt head töökeskkonda üle Eesti**, mille eesmärk on teenuste kvaliteedi ühtlustumine kogu riigis.
- Keskse koolituse ja arendustegevuse valdkonnas on jätkuv väljakutse **üleminek** ESF seniselt rahastusmudelilt **uuele keskse koolituse mudelile**. Parima tulemuse saavutamiseks tuleb kogu kriitiliste arendustegevuste pakett läbi vaadata ning leida lahendused, mis aitavad arendustegevusi läbi viia ressursitõhusalt, ühendades muuhulgas KOV ja keskvalitsuse sihtrühmi ja koolitusi, kus see on mõistlik ja vajalik.
- 2023. aastal valminud riigireformi analüüsis rõhutati **organisatsioonide kvaliteedi hindamise praktikate** olulisust ning protsesside parendamist, kuna asutuste toimimise edukus väljendub otseselt pakutavate teenuste kvaliteedis (sh kas teenused vastavad inimeste vajadustele). Tähelepanu organisatsiooni pidevale arengule võimaldab parenduskohtade märkamist ning uuenduslikkust organisatsiooni sisestes teenustes ja protsessides, aga ka avalike teenuste paremas korraldamises.
- Riigihangete valdkonnas on eesmärgiks rahaliste vahendite parimal viisil kasutamine. **Kvaliteedikriteeriumite** alusel hinnatavaid hankeid viidi 2023. aastal läbi 12 protsenti kõigist hangetest. Euroopa Liidu põhimõtetest lähtuvalt vajab Eestis edendamist hangete väärtuspõhisuse suurendamine, mille üheks võimaluseks on muuhulgas riigihangetel **kvaliteedikriteeriumite kasutamine**.

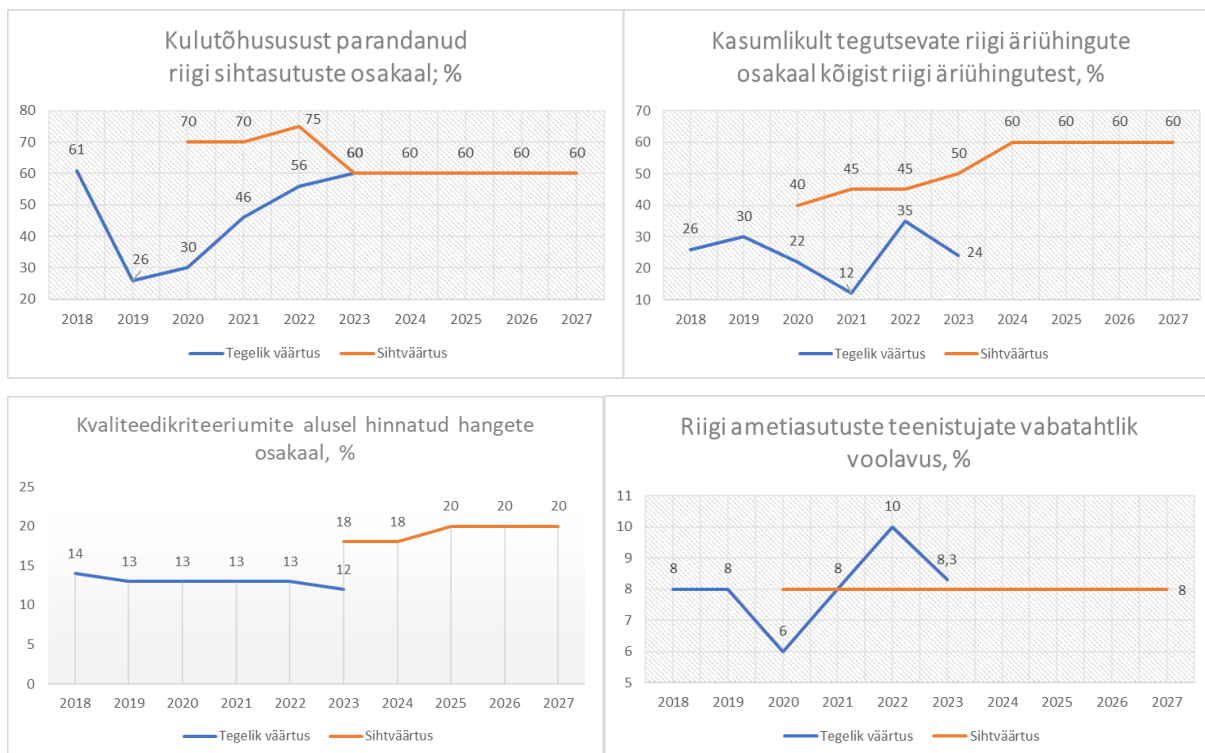
- **Riigiabi** valdkonnas nõuab jätkuvat panustamist riigiabi reeglite selgitamine, arvestades nende keerukust ja paljusust. Alates 2022. aastast kehtivad **uued EL riigiabi õigusaktid** viies valdkonnas, avaldatud on kolm uut õigusaktide eelnõud. Samal ajal toimub mitmete uute fondide kasutuselevõtt: EL taaste- ja vastupidavusrahastu (RRF), Ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetava taasteabi (REACT-EU), Õiglase Ülemineku Fond, Moderniseerimise Fond. Seega tuleb uute toetusmeetmete tingimusi töötada välja olukorras, kus korraga kehtib palju uusi reegleid, sealhulgas muudeti vähese tähtsusega abi piirmäärasid ja arvutusloogikat.
- Riigiabi õigusaktide tõlgendamise ainupädevus on Euroopa Komisjonil, samas otsuste ja seisukohtade saamine nendelt on aeganõudev (keskmiselt 5–18 kuud). Väljakutseks on **riigiabi ekspertide vähesus**. Eriti kriitiline on olukord siis, kui ühekorraga vajavad lahendust mitu suuremat teemat. Reeglite selgitamiseks korraldatakse jätkuvalt koolitusi ja uuendatakse juhendeid. Olukorda parandaks eestikeelse akadeemilise riigiabiõiguse käsiraamat.
- **Kinnisvara** valdkonnas on väljakutseks **toimemudeli, sh rahastamismudeli ülevaatamine**. Täna kasutusel olev süsteem tagab küll hoonete säilimise pikaajaliselt, kuid ei arvesta muutuvate vajadustega ning on riigieelarvele osutunud üle jõu käivaks. Tähelepanu vajab ka **riigi kinnisvara juhtimise arendamine**, mis peab hakkama tuginema kesksetele võtmenäitajatele. Selleks on vaja tagada kvaliteetsed andmed ning asjakohane aruandlus.
- Riigi olemasoleva põhitegevuse jaoks kasutatava hoonestatud kinnisvara investeeringute **kavandamise ja otsustamise protsessi parendamine ja edukas rakendamine**, et piiratud ressursidega täita kinnisvarapoliitika, rohereformi ja muid eesmärgi.
- **Kahaneva rahvastikuga** piirkondades kvaliteetse elukeskkonna tagamiseks on neis piirkondades vaja elamumajandus ümber korraldada. See on kohalike omavalitsuste ülesanne. Kohalikele omavalitsustele suuremate võimaluste andmiseks, aga ka kohustuste panemiseks on vaja muuta õigusakte. Väljakutseks on vajalike seadusemuudatuste jõustamine ja kohalikele omavalitsustele vajaliku rahastuse tagamine.
- Tulenevalt Euroopa Komisjoni eesmärkidest 2019-2024 on algatatud mitmeid initsiatiive (Euroopa roheline kokkulepe, digiajastule vastav Euroopa jne), mille tulemusena on muutunud vajadus riikliku statistika järele ning algatatud **EL tasemel kõikide statistikavaldkondade õigusraamide muutmise**. Seega tuleb paralleelselt kvaliteetse statistika tootmisega leida piisavalt ressursi vastuvõetud muudatuste rakendamiseks olukorras, kus need muudatused eeldavad uute infotehnoloogiliste lahenduste kasutusele võtmist ja täiendavaid töötajaid lisanduvate statistikavajaduste täitmiseks.
- Üksikasjalikuma **statistika tegemine** muutub keskkonnas, ilma andmesubjektide koormust oluliselt suurendamata, **eeldab uute andmeallikate, meetodite ja statistilise töötluse infotehnoloogiliste vahendite arendamist ning kasutamist**. Selline kvalitatiivne muutus vajab piisavat ressursi, kuna uue süsteemi üleminekuni on vaja olemasolevaid käigus hoida. Suur vajadus on kvalifitseeritud ja statistikaameti teenuste arendamisele pühendunud IKT personali järele.

- **Andmehalduse valdkonnas** ülesannete edukas täitmine võimaldab edendada andmete ühekordse küsimise (once-only) põhimõtet ning samuti andmete taaskasutust. Statistikaameti esmane andmehalduse korraldamise fookus on sisulise ülevaate saamisel riigiasutuste andmekogudest – mis andmed riigil on. Koostöös MKMi ja RIAGA koordineerib statistikaamet riigi andmehaldust, kuni 2025. aastani tehakse seda taasterahastust, pärast seda vajab see ülesanne riigieelarve baasrahastust.

Programmi tegevuste täitmise analüüs

Tabel 10. Avaliku sektori organisatsiooni ja ressursside korraldamise moodsus ning sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Möödik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
	Sihttase										
Riigi ametiasutuste teenistujate pühendumus indeks (5 palli skaalal)	3,35	-	-	3,7	-	-	-	3,3-3,5	-	-	3,3-3,5
Euroopa Komisjoni tulemustabeli hinnang riigihangete korraldusele (metoodika muutus, 12 näitajat)	roheline	roheline	roheline	kollane	66,6		70	70	75	75	75
Kinnisvarahalduse tsentraliseerituse määr, %	70	79	83	82	83	86	85	85	85	85	85
Riigi ametiasutuste teenistujate vabatahtlik voolavus, %	8	8	6	8	10	8,3	5-8	5-8	5-8	5-8	5-8
Riigi ametiasutuste personali stabiilsusindeks, %	90,2	90,7	91,2	90,9	90,0	88,3	90,0	90,0	90,0	91,0	91,0
Keskvalitsuse keskmine palk võrlduses Eesti keskmise palgaga	1,23	1,25	1,28	1,26	1,27		1,21-1,25	1,21-1,25	1,21-1,25	1,21-1,25	1,21-1,25
Riigi ametiasutuste koolituskulude osakaal tööjõukuludest, %, ≥	1	1,0	0,68	0,8	1	1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Euroopa Komisjoni negatiivsete riigiabi otsuste arv	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Riigiabi nõustamisteenuse kliendirahulolu (10-palli skaalal)		-	-	-	8	-	-	8	-	8	-
Riigihangete rahalise mahu osakaal riigieelarve kuludest, %	28	26	32	28	41	27	30	30	30	30	30
Keskmine pakujate arv hankes	3,7	4,0	4,6	3,6	3,5	4,1	3,8	3,8	4,0	4,0	4,0
Kvaliteedikriteeriumite alusel hinnatud hangete osakaal, %	14	13	13	13	13	12	18	18	20	20	20
Kohtusse kaevatud ning kohtu poolt hankeasjana sisuliselt läbi vaadatud vaidlustuskomisjoni otsuste jõusse jätmise määr, %, >	78	74	72	78	80	83	78	78	78	78	78
Kasumlikult tegutsevate riigi äriühingute osakaal kõigist riigi äriühingutest, %	26	30	22	12	35	24	50	60	60	60	60
Kulutõhususust parandanud riigi sihtasutuste osakaal, %	61	26	30	46	56	60	60	65	65	70	70
Energiatõhususe miinimumnõuetele vastavaks viidud m2 osakaal miinimumnõuetele mittevastavast portfellist, %	4	3	1	2	1	2	3	3	3	3	3

Joonised 15, 16, 17 ja 18. Avaliku sektori organisatsiooni ja ressursside korraldamise tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Mõnede mõõdikute seiramine lõpetati, sest Riigi Tugiteenuste Keskus muutis oma mõõdikute skaalat ning Statistikaamet otsustas oma mõõdikute hulka vähendada ning viia kaks mõõdikut teenuse tasandile, kus need paremini mõjule pääsevad.

Mõõdikud, mille seiramine on lõpetatud:

Kliendi vajadustega arvestamine, rahuloluindeks, < (RTK)
Põhistatistika tegemiseks kasutatud aeg, eesmärk aastaga vähendada ca 10000 tundi (Statistikaamet)
Statistikaalaste tellimustööde maksumus, € (Statistikaamet)

Tegevus: Riigihalduse ja personalipoliitika kujundamine	
Eesmärk:	Riigihaldus ja personalipoliitika on mõjusalt ja terviklikult korraldatud
Tegevused ja tulemus:	
Riigi personalipoliitika kujundamine	
 2023. aastal jätkati riigi palgapoliitika, keskse koolituse ja arendustegevuse põhimõtete, värbamispoliitika, personali hindamise, planeerimise ja arvestuse põhimõtete, avaliku teenistuse seaduse rakenduspraktika kujundamise ning strateegilise personalijuhtimise, ametniku eetika ja avaliku	

teenistuse arendamisega. **Riigi värbamispoliitikas** jätkati paindliku töökorralduse soodustamisega – töötati välja rotatsiooni hea tava.

Avalikustati **avaliku teenistuse 2022. aasta aruanne** teenistujate peamistest personali- ja palganäitajatest ning riigi- ja kohalike omavalitsuste ametiasutuste olulisematest arengusuundadest. Hoolimata kriisi oludes kasvanud töökoormusest, vähenes riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste teenistujate arv 489 inimese võrra. Valminud aruande baasil tehti Vabariigi Valitsusele riigi eelarvestrateegia menetlemise käigus ettepanekud palgakorrektsioonideks ning anti ülevaade Riigikogule avaliku teenistuse arengusuundadest, teenistuskohadest, teenistuses olevatest ja töötavatest isikutest, nende palkadest ja töötasudest ülevaate tegemine ametiasutuste ja teenistusgruppide kaupa.

Avalikustati riigi ameti- ja hallatavate asutuste, riigi asutatud sihtasutuste ning avalik-õiguslike asutuste **palgauuring**. Andmed näitavad küll mõningast palgatõusu, ent tippspetsialistide palkamisel ei suuda riik erasektoriga konkureerida. Fontese viimase palgauuringu järgi jääb riigiasutuste põhipalk erasektorile keskmiselt 11 protsenti alla. Siiski, vähendamaks survet riigi rahakotile, otsustati, et järgmisel aastal **avaliku sektori palgafond külmutatakse**.

§ Alustati **kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise**ga, mille kohaselt on osade kõrgemate riigiteenijate ja nende palgaga seotud ametnike palgatõus nelja aasta vältel poole väiksem, kui vastav indeks muidu ette näeks.

§ **Konsultatsiooniringile** liikusid **avaliku teenistuse seaduse muudatused**, mis ühtlustaksid nõudeid avaliku teenistuse töötajatele ja -ametnikele. Seaduse uuendamise tulemusel peaks suurenema võrdne kohtlemine ametnike ja töötajate vahel, töösuhted muutuma paindlikumaks, looma paremad võimalused omavaheliseks koostööks, soodustama tööjõu liikumist, tooma rohkem õigusselgust, vähendama asutusesisest bürokraatiat ning eelkõige tõhustama riigi ressursside otstarbekat ja läbipaistvat kasutamist.

Valmis **uuring „Rollid ja hoiakud avalikus teenistuses 2023“**, mille järgi on valdav osa riigiteenistujatest seisukohal, et töö avalikus sektoris eeldab kindlate väärtushinnangute ja hoiakute olemasolu. Uuringus osales kokku 1841 teenistujat omavalitsustest, ministeeriumitest ja nende allasutustest, ametitest, inspeksioonidest, põhiseaduslikest institutsioonidest jt valitsusasutustest. Tegemist on kordusuuringuga, mis aitab jälgida arenguid avaliku teenistuse eetikas ning on aluseks koolitusprogrammide uuendamisele ja ametnikueetika nõukogu tegevustele. Samuti on see abiks valdkonna edendamisel ametiasutustes.

2023. aastal arendati avaliku sektori töötajaid keskselt muude teemade hulgas **muudatuste juhtimise, digioskuste, riigihangete ning poliitikakujundamise** (sh mõjude hindamine, kaasamine, protsessijuhtimine, analüüsimeetodid) **koolitusprogrammides** (kokku 2932 osaluskorda). Keskselt arendati **järelduskasvuprogrammis ning juhtide arenguprogrammis** keskastmejuhte. Koondati 2024. aasta

peamised koolitusprioriteedid ja tehti ettepanekud keskse koolituse jätkamiseks peale ESF-i rahastusperioodi lõppemist 2023. aastal.

Asukohast sõltumatu värbamine on olnud soovitus avalikus sektoris ning 2023. aasta 12. kuuga regioonidesse värbamine ligi 45% koguvärbamistest.

Tööd jätkas **ametnikueetika nõukogu, kes** andis selgitusi eetikakoodeksi rakendamiseks, nõustas ja võttis seisukohti tegude/käitumise vastavuse kohta eetikanõuetele.

Riigihalduse korraldamine

Avaldati **riigireformi analüüs**, mille kesksed soovituseteks on haldusreformiga jätkamine, funktsionaalse ja sidusa strateegilise juhtimise, andmepõhise valitsemise arendamine ning ühtsena valitsemise lähenemine. Valitsemiskorralduse paindlikkus ja vajaduspõhisus on ka Eesti 2035+ pikaajalises strateegias sõnastatud muutusvajadus, mille poole tahame riigis liikuda.

ESFi institutsionaalse ja organisatsioonide võimekuse tõstmise meetmest rahastati sotsiaalministeeriumi valitsemisala funktsioonide korrastamist ja maa-ameti baasil 2025. aasta algusest loodava Maa- ja Ruumiameti loomist ettevalmistavaid analüüse. Kultuuriministeeriumi eestvedamisel viidi läbi haldusala asutuste funktsioonide analüüs maakondliku kultuurikorralduse tulemuslikkuse tõstmiseks ning rahvaraamatukogude ülesannete ja rahastuse mudeli analüüs.

Valmis ministeeriumite **IKT arendusvaldkonna toimimise ja IKT-teenuste osutamise mudeli analüüs**.

Nelja ministeeriumi (rahandusministeerium, majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, sotsiaalministeerium ja kliimaministeerium) koostöös korraldati **teenuste mõttetalgud**, mille eesmärgiks oli ühtlustada arusaamu teenusepõhisest juhtimisest riigis.

Läbi viidi **sisekontrollisüsteemi rakendamise koolitused** keskvalitsuse asutustele ning uuendati sisekontrollisüsteemide rakendamise juhendit, mille eesmärgiks on tõhustada organisatsioonide juhtimis- ja kontrollisüsteeme.

Riigihanke valdkonna poliitika kujundamine

Vabariigi Valitsus kinnitas **riigihangete strateegilised põhimõtted**, mis on edaspidi aluseks väärtuspõhiste riigihangete korraldamisel. Eestis korraldab igal aastal riigihankeid umbes 700 erinevat asutust. Nii tellib avalik sektor aastas 4-5 miljardi euro eest tooteid, teenuseid ja ehitustöid, mis moodustab Eesti sisemajanduse koguproduktist kuni 18 protsenti ja riigieelarvest kolmandiku. Järgmise sammuna luuakse strateegiale tegevuskavad, juhendid jm. Näiteks on plaanis välja töötada täiendav nõustamisvõimekus ja infoportaal, korraldada koolitusi ja käivitada koostöös OECD-ga piloothanked. 2024. aasta alguses valmisid ja said kättesaadavaks hindamiskriteeriumi näidised, mida hankijad saavad kasutada parima pakkumuse välja selgitamisel.

• Rahandusministeeriumi ning Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) koostöös tehti ettevalmistusi pilootprojektiks „Strateegiliste ja väärtuspõhiste riigihangete kasutuselevõtu edendamine riigihankeametnike professionaliseerumise kaudu“, mille eesmärgiks on aidata Eestil edendada ja enam kasutusele võtta **väärtuspõhiseid riigihankeid**. Projekti tegevused on suunatud Eesti hankijate tegevuse toetamiseks. Projekti tegevuste käigus on plaanis 2024. aastal pakkuda hankijatele praktilist kogemust ja teadmisi, millele väärtuspõhiste riigihangete korraldamisel tähelepanu pöörata. 2023. aasta septembris toimus projekti avaseminar, kus tutvustati projekti tegevusi ja kaardistati hetkeolukorda. Pilootprojektid koostöös Eesti hankijatega viiakse läbi viimase etapina ning selle baasil valmivad juhendmaterjalid, mida hangetes silmas pidada, et ühiskonnale kasulikku muutust oleks võimalik pakkuda.

Elektrooniliste riigihangete toetamine riigihangete registri vahendusel

■ Lõppes **riigihangete registri uute e-vormide projekt** ning valitsus kinnitas riigihangete registri määruse muudatuse, mille kohaselt võeti registris kasutusele uued realiseeritud koosvõimelised e-vormid. Lisaks uuendati projekti raames EL Väljaannete Talitusele e-vormide edastamise veebiliides.

🔗 Rahandusministeerium avalikustas 2024. aasta märtsis **riigihangete registri 2023. aasta statistika**. Riigihangete registri andmetel avalikustati 2023. aastal 8 972 riigihanget, mis teeb 147 hanget rohkem kui aasta varem. Alustatud hangete kogumaksumus oli sel hetkel üle 5,1 miljardi euro. Kuna riigihanked omavad suurt ostujõudu, on riigi strateegiline suund viia tulevikus läbi enam väärtuspõhiseid hankeid, millega toetatakse riigile oluliste eesmärkide saavutamist, sh keskkonna-, sotsiaal- ja majanduspoliitikat.

Riigihangete vaidlustuste lahendamine

🔗 Rahandusministeerium teeb riigihangete seaduse ja selle alusel antud õigusaktide täitmise üle **järelevalvet avalike huvide kaitseks**. Järelevalveteateid riigihangete seaduse rikkumise kahtluse kohta esitati 64. Järelevalvemenetlus alustati kaheksal korral. Juhtumipõhises järelevalvemenetluses käsitletud riigihangete kogumaksumus oli umbes 266 miljonit eurot. Plaanilisi järelevalvemenetlusi alustati kuus. 2023. aastal laekus seitse vääртеoteadet, kuuel juhul vääртеomenetlust ei alustatud. Ühe vääртеomenetluse tulemusena määrati karistus nõutavat riigihankemenetlust korraldamata hankelepingu sõlmimise eest. Kolm vääртеomenetlust lõpetati koosseisu puudumise tõttu.

🔗 **Riigihangete vaidlustuskomisjonile esitati 2023. aastal 209 vaidlustust**, mis on 22,2 protsenti rohkem kui 2022. aastal. Nendest võeti menetlusse 147 vaidlustust. Menetlusse võetud vaidlustustest rahuldati osaliselt või täielikult 60 ja jäeti rahuldamata 73 vaidlustust, hankelepingu tühisus tuvastati ühel korral, vaidlustaja loobus vaidlustusest 10 ja hankija tunnistas vaidlustuse tervikuna põhjendatuks kolmel korral. Üks vaidlustusmenetlus on peatatud (järelevalvemenetluse tõttu) ja ei ole seisuga 29.02.2024 lõppenud.

Riigiabi reeglite rakendamise koordineerimine

Euroopa Komisjonile ja Vabariigi Valitsusele esitati riigiabi ja vähese tähtsusega abi ülevaade 2022. aasta kohta. 2022. aastal toetati ettevõtteid Eesti riigi ja Euroopa Liidu rahaga kokku 449,8 miljoni euroga. Riigiabist 81,6% maksti välja toetustena, ülejäänud tagatise, maksusoodustuse või riskikapitalina. Samuti anti toetustena 98,9% ulatuses vähese tähtsusega abi. Võrreldes 2021. aastaga on kasvanud riigiabi maht teadus- ja arendustegevuseks, mida 2022. aastal anti kokku 26,4 miljonit eurot. Suurimateks abi andjateks 2022. aastal olid AS Elering (20,5% abi kogumahust), Kultuuriministeerium (16,2%) ja Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (14,5%). Riigiabi osakaal sisemajanduse koguproduktis vähenes 0,7 protsendipunkti võrra.

Riigiabi reeglite õigeks rakendamiseks korraldati koolitusi, sealhulgas kaks koolitust Riigi osaluspoliitika ja riigihangete osakonna ametniku poolt (algajatele) ja üks koolitus väliskoolitajate poolt (edasijõudnutele).

Riigivara poliitika ja selle elluviimise koordineerimine

Riigikogu võttis vastu **riigivaraseaduse muudatused**, et muuta kohaliku omavalitsuse ja riigi vahelised maatoimingud lihtsamaks ja läbipaistvamaks. Ühtlustati riigi ja kohalike omavalitsuste maade võõrandamisel vastastikku avaliku huvi väljaselgitamise ja teostamise võimalusi ning anti riigile õigus sekkuda avaliku huvi korral maade omandamiseks. Kohalikel omavalitsustel tekkis muudatuste järgselt kohustus selgitada välja kinnisasja vajalikkus riigile, kui kohalik omavalitsus hakkab võõrandama või seadma hoonestusõigust maale, mille ta on eelnevalt riigilt tasuta saanud. Muudatusega vähendati kohalike omavalitsuste poolt riigile makstavat hüvitist ja tasu nii tasuta saadud kinnisasja edasivõõrandamisel, kui ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja elamumaaks sobiva kinnisasja võõrandamisel 65 protsendilt 50 protsendile (maa harilikust väärtusest).

2023. aasta algul jõudis lõpule **tühjenevate korterite pilootprojekt** Kohtla-Järvel, Kiviõlis ja Valgas, mille tulemusena valmistati ette **asjaõigusseaduse muudatuste eelnõu**. Valitsus on eraldanud kohalikele omavalitsustele toetusmeetmete loomiseks 3,6 miljonit eurot, mida saab kasutama hakata peale seadusemuudatuste vastuvõtmist.

Vähendamaks riigi hoonefondi ülalpidamiskulusid ja energiatarvet ning aitamaks kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele, **toetati CO2 ja moderniseerimisfondi vahenditest 87,6 mln euroga riigi ja kohalike omavalitsuste hoonete energiatõhusamaks rekonstrueerimist** ning kehtestati rahandusministri määrus kultuuriväärtusega hoonete rekonstrueerimise toetamiseks, mille jaoks on kavandatud kolme aasta peale 24 miljonit eurot.

 Valitsusele valmistati ette ettepanek suurendada Eesti Energia aktsiakapitali 114 miljoni euro võrra, eesmärgiga kiirendada Ida-Virumaale **uue gaasi-vesiniku hübriidelektrijaama** ning Narva keskküttevõrgu kaasajastamiseks seadmete rajamist, kuid Vabariigi Valitsus loobus sellest plaanist.

 Alustati ettevalmistustega, et **suunata erastamisele mitmed riigiettevõtted**. Rahandusvaldkonna äriühingutest läheksid osaliselt erastamisele Eesti Energia kontsernist Enefit Green ja Enefit OÜ. Kontserni osaline eraldamine peaks parandama Eesti Energia finantspositsiooni, võimaldab panustada elektrivõrgu töökindlusele ja toob riigile pikas plaanis rohkem dividende. Lisaks saavad võimaluse osaluse omandamiseks börsiinvestorid.

Riigi kinnisvara strateegiline juhtimine

 2023. aastal jätkati riigi tegevuseks vajaliku **kinnisvararessursi planeerimise ja eelarvestamisega**. Kirjeldati tööprotsesse ning jätkati nende rakendamist toetavate juhendmaterjalide väljatöötamisega, samuti valitsemisalade nõustamisega kinnisvaraotsuste tegemisel.

 Valmis Riigi Kinnisvararegistri arendus, mis võimaldab kinnisvaraportfelli planeerimiseks ja otsusteks vajalikke andmeid esitada automatiseeritult.

Riigi osaluspoliitika kujundamine ja korraldamine

 Riigi osaluspoliitika kujundamise ja korraldamise raames jätkus **riigiasutuste nõustamine** eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemist puudutavates küsimustes ning riigi osalusega äriühingute nõukogudesse liikmete valimise ettepanekuid tegeva nimetamiskomitee töö korraldamine.

 Vabariigi Valitsus kinnitas **riigi äriühingute makstavate dividendide summad** 2023. aastaks. Otsuse järgi laekus 2023. aasta riigieelarvesse 148,1 miljonit eurot dividende. Riigieelarvesse oli riigi otsustusõigusega äriühingutelt dividende 2023. aastaks kokku kavandatud 139,8 miljonit eurot. Võrdluseks, 2022. aastal laekus riigieelarvesse riigi vähemalt otsustusõigusega äriühingutelt dividende summas 116,1 miljonit eurot.

 Koostöös kliimaministeeriumiga otsiti lahendust, kuidas liikuda edasi **Enefit-282 õlitehase küsimusega**, et riigi tehtud 353 miljoni euro suurune investeering ei läheks tühja. Leiti võimalus tehas valmis ehitada ja käivitada selliselt, et tegevus vastaks keskkonna- ja kliimanõuetele.

 Alustati **omakapitali hinna meetoodika analüüsi**, mille eesmärgiks oli riigi osalusega äriühingute omakapitali hinna määramise meetoodikate täiendamine ja arendamine, võimaldades riigi äriühingutele omakapitali hinda seada ühingute tegevuse eripäradega arvestavalt. Analüüs valmis 2024. aasta alguses.

Omandireformi lõpule viimine

2023. aasta alguses eraldas Valitsus riigi omandireformi reservfondist vahendid, mis võimaldavad rahandusministeeriumil jätkata kohalike omavalitsuste nõustamist ja järelevalvetegevust õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise korraldamisel. 2023. aastal oli registreeritud ja järelevalve läbi viidud 10 toimiku kohta. 2023. aastal lisandus maa-ameti kaudu kaks lõpuni viimata menetlust. Nende osas uut raha eraldamist pole toimunud. 2024. aasta alguseks oli omavalitsustes pooleli 12 õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise menetlust, mis tuleb lõpuni viia. Valdavalt on tegemist keerukate, kohtu- või pärimisasjadega, mille lahendamisel vajatakse ministeeriumi abi.

Meede 2. Keskne tugiteenus

Tegevus: Tugiteenuste pakkumine ja toetuste rakendamine RTK-s

Eesmärk: Pakkuda kvaliteetseid ja tõhusaid tugiteenuseid enamikule keskvalitsuse asutustest.

Tabel 11. Tugiteenuste pakkumise ja toetuste rakendamise mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
						Sihttase				
Kliendi rahuloluindeks personali- ja palgaarvestuse teenusega, %	8,7	65 (8,9)	72 (9,1)	65 (8,8)	68	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60
Kliendi rahuloluindeks finantsarvestuse teenusega, %	8,6	61 (8,7)	61 (8,7)	54 (8,5)	63	≥ 50	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60
Kliendi rahuloluindeks riigihangete korraldamise teenusega, %	7,4	58 (8,9)	74 (9,1)	76 (9,2)	71	≥ 70	≥ 70	≥ 70	≥ 70	≥ 70
Kliendi rahuloluindeks dokumendihaldus- ja arhiiviteenusega, %	N/A	N/A	N/A	N/A	38	N/A	≥ 50	≥ 50	≥ 50	≥ 50
Rakendusasutuste ja rakendusüksuste rahuloluindeks RTK toetuste kasutamise korraldamise teenusega,%	6,2	14 (7,6)	33 (8,2)	53 (8,8)	N/A	≥ 50	≥ 50	≥ 50	≥ 50	≥ 50
Toetuse taotlejate rahuloluindeks RTK kui rakendusüksusega, %	7,2	66 (9,0)	74 (9,1)	67 (9,0)	74	≥ 50	≥ 50	≥ 50	≥ 50	≥ 50
Asutuste koolitusjuhtide rahuloluindeks personaliarenduse teenusega, %	-	66 (9,0)	74 (9,1)	72 (9,0)	69	≥ 70	≥ 70	≥ 70	≥ 70	≥ 70

Tegevused ja tulemus:

Riigi Tugiteenuste Keskus (RTK) osutab keskseid teenuseid keskvalitsuse asutustele tugiteenuste kokkuleppes ja teenuste kirjeldustes kokkulepitud mahus. Teenuste kasutajate arv kasvab igal aastal. Tugiteenuste osutamise raames täidab RTK Euroopa Liidu struktuurivahendite ja piiriüleste programmide korraldus- ja makseasutuse funktsiooni, Norra ja Euroopa majanduspiirkonna finantsmehhanismide kontaktasutuse ning õigusaktides määratud juhul ka rakendusüksuse ülesandeid.

Valminud on riigi tugiteenuste keskuse arengukava aastateks 2024-2027 ja 2023. aasta tegevusaruanne. Aruandes saab tutvuda RTK eelmise aasta tulemustega ja arengukavas järgneva nelja aasta sihtidega. Riigi tugiteenuste keskuse järgmise nelja aasta fookuses on äriarhitektuuri ja ärianalüüsi lähenemise rakendamine terviklahenduste loomisel ja protsesside tõhustamisel, riigihangete kompetentsikeskuse kujundamine, ühtse dokumendihaldus- ja arhiiviteenuse kujundamine, teenuste ulatuse ja kliendibaasi laiendamine ja toetuste korraldamise teenuse konsolideerimisega jätkamine. Riigi tugiteenuste keskuse missiooniks on toetada klienti nutikate lahendustega.

2023. aastal viis riigi tugiteenuste keskus läbi organisatsiooni terviseuuringu, mille tulemused peegeldasid töötajate kõrget rahulolu juhtimise, töökeskkonna, kaugtöö korralduse ja teiste aspektidega. 95 protsenti töötajatest soovib riigi tugiteenuste keskust töödandjana.

Seoses ministeeriumite ümberkorraldamisega oli riigi tugiteenuste keskusel väljakutse liita ja lahutada arvestusobjekte ja teha mitmeid ümberkorraldusi infosüsteemides, sealhulgas saldode üleviimisi ja toetusprojektide poolitamisi.

Personali- ja palgaarvestuse teenus

Oluliselt suurenes reservväelaste maht (1300 > 16 000), mis tõi kaasa lisatööd, aga ka protsesside muutmist.

2023. aastal lõpetas oluline ja kaheksa aasta jooksul palju väärtust loonud personaliarenduse teenus, mis panustas 27 000 arendustunniga avaliku sektori töötajate arengusse.

Hallatavaid süsteeme on muudetud klientide jaoks mugavamaks.

Riigi tugiteenuste keskuse kliendibaasi lisandus aasta jooksul 11 uut asutust (Õiguskantsleri Kantselei, Riigikohus, Riigilaevastik, kolm sihtasutust ja viis uut kooli). Hetkel teenindab RTK kokku 209 asutusest 72 817 isikut (sealhulgas umbes 16 000 reservväelast).

2023. aastal täiendati ja arendati infosüsteeme tehes pisiarendusi ja parandades kasutajamugavust. Valmisid ka mitmed liidestused SAP ERP-iga (Citibank liides, Fitekln liidese uus versioon, müügisüsteemide liideseid).

Finantsarvestuse teenus

 Aasta esimeses pooles tehti neljale põhiseaduslikule institutsioonile, Riigikantseleile, üheteistkümnele ministeeriumi valitsemisalale, Rahvusraamatukogule ja neljakümnele sihtasutusele raamatupidamise aastaaruanded 2022. aasta finantsandmete kokkuvõtmiseks.

 2023. aastal lisandus RTK täisteenusele kaheksa uut klienti ning aasta lõpuks oli kokku 75 klienti, mille tulemusena kasutab teenust 83 protsenti keskvalitsuse üksustest.

 2023. aasta suvel töi täiendavaid tööülesandeid kaasa ministeeriumide valitsemisalade ümberkorraldamine, sh saldode üleviimisi ja toetuste poolitamist.

 Kokku **teenindatakse 211 asutust**, kellest on täisteenusel kuus asutust rohkem kui eelmisel aastal ehk 75 asutust. Riigi tugiteenuste keskuse arvestusteenuseid kasutab 83 protsenti keskvalitsuse üksustest.

Riigi raamatupidamise koondaruandluse koostamise teenus

Riigi raamatupidamise **2023. aasta koondaruanne** valmis tähtaegselt. Riigikontrollil ei olnud märkuseid RTK töö kohta.

Riigihangete korraldamise teenus

 2023. aastal jätkus kliendibaasi laienemine. Riigihangete korraldamise teenusega liitus 87 uut klienti (regionaal- ja põllumajandusministeerium, välisministeerium, kultuuriministeerium, SA Vabaõhumuuseum ja HTMi valitsemisala 83 asutust). Täna pakub riigi tugiteenuste keskus riigihangete korraldamise teenust juba 134 asutusele ehk 51 protsendile (varasemalt 17 protsenti) keskvalitsuse üksustest.

 Avaldati riigihangete registris 337 hanget, ületades planeeritud hankeplaanis olnud hangete arvu (313).

 Eesmärk on **keskkonnahoidlike ja sotsiaalsete kriteeriumite** rakendamise kasv hangetes. 2023. aastal kasutati 139 (2022. aastal oli 87) hankes keskkonnahoidlike tingimusi ja 30 (2022. aastal oli kuus) hankes sotsiaalseid tingimusi.

 Aasta jooksul esitati RTK läbiviidud hangete kohta ka kümme vaidlustust, millest viis jäi rahuldamata, kolme puhul jäi vaidlustus läbi vaatamata ning kahe puhul rahuldati osaliselt.

 RTK viis läbi keskse hankena kütuse ostmise hanke.

 Valmistati ette riigihangete registri ületulekut, mille vastutavaks töötlejaks 1. jaanuarist 2024 on riigi tugiteenuste keskus.

Personaliarenduse teenus

 2023. aastal lõpetas oluline ja kaheksa aasta jooksul palju väärtust loonud personaliarenduse teenus, mis panustas aastatel 2015-2023 27 000 arendustunniga avaliku sektori töötajate arengusse.

 Perioodi jooksul toimus 1323 koolitussündmust, viidi läbi arenguprogrammid KAJA, KESTA ja Maxwell. Avaliku sektori asutustest oli 30 000 osalemist.

 2023. aastal osales koolitustel 3202 osalejat ning rahulolu teenusega oli 94 protsenti.

Toetuste kasutamise korraldamise teenus

2023. aasta oli pingeline toetuse korraldamise valdkonnas, sest samaaegselt tuli lõpetada vana perioodi tegevusi ning alustada uue perioodi väljatöötamise ja rakendamise. 2023. aastal oli rakendamisel 11 erinevat allikat ja rakendusüksus/ vahendusasutus maksis välja 598 miljonit eurot.

 2021-2027 perioodi vahenditest on tänaseks võetud kohustusi ligi 40 protsenti kogusummas 1,33 miljardit eurot. Väljamakseid on tehtud 104 miljoni euro ulatuses (4,8 protsenti).

 Kokku **maksti välja toetusi summas 598 miljonit eurot**. Aasta lõpu seisuga on toetuse saajatele välja makstud 96,1 protsenti kogu 2014-2020 toetusmahust.

 Kokku **rahastati** aasta jooksul **832 projekti**.

 Euroopa Komisjonile ja teistele doonoritele **esitati maksetaotlusi** kogusummas 685 miljonit eurot.

 Aasta lõpu seisuga oli RTK-s rakendamisel **üheteistkümneme erineva toetusallika meetmed** ning **66 protsenti** 2021-2027 perioodi vahenditest **rakendatakse riigi tugiteenuste keskuses**.

Dokumendihaldus- ja arhiiviteenus

Pakutav teenus **hõlmab asutuste dokumentide vastuvõtmist, registreerimist, menetluse suunamist ja väljasaatmist, dokumendihaldussüsteemi haldamist ja kasutajatuge, arenduste keskset tellimist ning arhiiviteenust**.

 Alates 2023. aasta jaanuarist hakkas riigi tugiteenuste keskus pakkuma dokumendihalduse- ja arhiiviteenust kaheteistkümneme riigiasutustele.

 Teenuse pakkumiseks ja haldamiseks on kasutusel viis erinevat dokumendihaldussüsteemi (Delta, LiveLink, Pinal, Kirke, Webdesktop).

 2023. aastal teenindati 3 000 isikut. Tegeleti nii nõustamise, koolitamise kui pöördumiste lahendamise (2 000 pöördumist registreeriti).

 Viidi läbi 40 koolitust.

Tegevus 2.2 IKT valdkonna arendamine ja korraldamine RmIT-s

Eesmärk: Kvaliteetne ja tõhus tugiteenus infotehnoloogia valdkonnas

Tabel 12. IKT valdkonna arendamise ja korraldamise määrdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Määrdik	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
						Sihttase				
RmITi poolt pakutavate teenuste kliendirahulolu (5-palli skaalal)	4,18	4,5	4,37	4,03	4,21	4,2	4,2	4,2	4,5	4,5

Tegevused ja tulemus:

 Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse (RmITi) ambitsiooniks on **olla hinnatuim arenduspartner riigis**, oma valdkonna parimate tegijatega. RmIT on võtnud asutuse suuna teenuspõhisele juhtimisele, eesmärgiga kasvada võimekaimaks arenduskeskuseks digiriigis.

 Muutunud tegevusloogikaga seonduvalt muutus 01.09.2023 rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse struktuur. Uue osakonnana lisandus andmetehnoloogia üksus, suurendades võimet toetada asutusi, kelle teenustest suur osa põhineb **andmeanalüütika lahendustel**.

 Ühe suurima teenus- ja arendusportfelliga, IT-majana, kannab RmIT märkimisväärset vastutust, olles **pühendunud kiiretele muutustele reageerimisele**, et olla alati eesrindlikud oma valdkonnas.

 Rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse info- ja küberturbe valdkond on käivitanud mitmeid olulisi algatusi, **tugevdades turvasüsteeme ja suurendades vastupidavust küberohtudele**.

 Rahandusministeeriumi valitsemisalas **liigutakse keskse IKT juhtimise suunas**. Selleks loodi IT nõukogu, eesmärgiga juhtida strateegiliselt ja paindlikult rahandusministeeriumi valitsemisala arendusportfelli ja IT eelarvet, toetamaks teenuste arengut ja kvaliteeti.

2023. aastal viidi rahandusministeeriumi valitsemisalas ja riigiülelalt läbi **olulisi arendustegevusi ja mahukaid projekte**, mille läbiviimiseks rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse panustab. Enamus arendusvajadusi tuleneb seadusandlusest ja Euroopa Liidust.

 Rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskus koostöös tarkvaraettevõtetega Cybernetica AS ja Nortal AS arendasid maksu- ja tolliametile välja uuendatud ekspordi ja transiidi tolliteenused, viies **tollivormistuse täismahus uude automatiseeritud ekspordisüsteemi (AES)** ja transiidi tollivormistuse uude transiidi andmevahetuse süsteemi (NCTS). Uued infosüsteemid on mõeldud kasutamiseks nii rahvusvahelise kaubandusega tegelevatele ekspordijatele ja vedajatele, kui ka tolliaagentuuridele.

 2023. aastal korraldas rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse **riigihangete registris 16 erinevat hankemenetlust** ja sõlmis kokku 39 hankelepingut 15 erineva töövõtjaga.

Rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse hanketeenuse kvaliteedi näitajaks saab pidada asjaolu, et rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse korraldatud hangete osas esines ainult üks vaidlus.

Tegevus 2.3 Ministeeriumite ühishoone kesksete tugiteenuste korraldamine

Eesmärk: Tugifunktsioonide kvaliteetne ja tõhus täitmine

Tabel 13. Ministeeriumite ühishoone kesksete tugiteenuste korraldamise möödikud ja sihttasemed, 2018-2027.

Möödik	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
						Sihttase				
Kliendirahulolu õigusteenusega, ≥	4,4	-	4,3	-	-	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Kliendirahulolu haldusteenusega, ≥	4,6	-	4,4	-	-	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Kliendirahulolu kinnisvarateenusega	N/A	N/A	NA	N/A	N/A	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Kliendirahulolu dokumendihaldusteenusega, ≥	4,6	-	4,6	-	-	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5

Tegevused ja tulemus:

2023. aastal kolisid Suur-Ameerika 1 ministeeriumide ühishoonesse senisele neljale ministeeriumile lisaks ka kliimaministeerium ning regionaal- ja põllumajandusministeerium, et koroonajärgselt tekkinud kaugtöö paindlikkusega kaasnenud ruumide kasutust optimeerida ning sellega ka riigi kulusid kokku hoida. Samuti on see võimaldanud konsolideerida ministeeriumide tugifunktsioone. Seoses uute ministeeriumite kolimisega ühishoonesse, uuendati 2023. aastal tugifunktsioonide koostöökokkulepet ning ühtlasi ajakohastati ka hoone ja varade ühist kasutamist puudutavad korrad (ühishoone kodukord, tulekahju korral tegutsemise plaan ja erakorralise sündmuse lahendamise plaan ning ametisõidukite kasutamise kord). Ühisosakond täidab ministeeriumitega kokku lepitud mahus tugifunktsioone ühishoones asuva kuue ministeeriumi (justiitsministeerium, sotsiaalministeerium, rahandusministeerium ning majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, kliimaministeerium, regionaal- ja põllumajandusministeerium) jaoks.

Dokumendihaldusteenus

Dokumendihaldusteenuse eesmärgiks on korraldada dokumendi- ja arhiivihaldust justiitsministeeriumile, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile, rahandusministeeriumile ja sotsiaalministeeriumile. Alates 2023. aastast osutab riigi tugiteenuste keskus kokkulepitud dokumendi- ja arhiivihalduse tegevusi (dokumentide registreerimine ja väljasaatmine, dokumendihaldussüsteemi administreerimine ja kasutajatugi, arhiivi korrastamine) teenuslepe ja toimetudeli alusel ning lähtub teenuse osutamisel asutuses kehtestatud kordadest ja juhistest.

- ! 2023. aastal on panustatud dokumendihaldusteenuse ühtlustamisse, osaledes erinevates riigi tugiteenuste keskuse tööühmades.

Haldus- ja riigivara teenus

Haldusteenuse eesmärk on tagada ühishoone ministeeriumite töökeskkond ja ühise kasutamisega seotud teenused ning korraldada ministeeriumide valitsemisel oleva riigivara haldamist.

- ! Vabariigi Valitsus jõudis 2022.a novembris järeldusele, et siseministeeriumi spetsiifilised vajadused eriruumidele ning turvalisusele oleksid muutnud asutuse ühishoonesse kolimise ebamõistlikult kalliks ning ühishoonesse võiks kolida mõni teine ministeerium. 2023. aastal muudeti ministeeriumite struktuure ning tehti otsus, et ühishoonesse kolivad kliimaministeerium ning regionaal- ja põllumajandusministeerium. Kliimaministeeriumi kolimine leidis aset 2023. aasta suvel, regionaal- ja põllumajandusministeeriumi kolimine 2023. aasta lõpus. Tööde lõpetamine ja täiendava sisustuse paigaldus toimub 2024. aasta kevadel. Teostamisel on täiendavad investeeringud muuhulgas turvalisuse tõstmiseks, mille osas on eesmärk tööd lõpetada 2024. aasta lõpuks.

 Ühishoone mõistlikuma kasutamise raames tihendati olemasolevate korruste kasutamist (kokku koliti ümber umbes 300 teenistujat) ja vabastati lisanduvate ministeeriumide mahutamiseks neli korrust. Suurem korruste jagamine toimus vastavalt ministeeriumite ümberstruktureerimisega.

Kinnisvarateenus

 Kinnisvarateenuse eesmärk on korraldada ja koordineerida ühishoone ministeeriumite kinnisvara valitsemist, korraldada kinnisasjade avalikes huvides omandamist, täita riigi kui kinnisasja omaniku ja kasutaja seadustest tulenevaid kohustusi ja kanda õiguseid, sh osaleda planeerimismenetlustes ning anda ehitusseadustikust ja maapõueseadusest tulenevaid kooskõlastusi.

- ! Avati renoveeritud **Pärnu ja Valga riigimajad**, et pakkuda piirkonna inimestele ja ettevõtjatele avalikke teenuseid kompaktselt kohapeal. Valga riigimajas toimetavad koos 18 asutuse ja ameti esindused. Pärnusse on planeeritud kolm riigimaja, juba kahes 2023. aastal tööd alustanud riigimajas toimetavad koos 15 riigiasutust. Kolmanda riigimaja renoveerimine peaks toimuma 2030. aastal.

- ! 2018. aastal avatud Rapla riigimajja kolis 2023. aastal lisaks juba olemasolevatele ametiasutustele ka Rapla vallavalitsus. 2023. aastal paiknes Rapla riigimajas 15 ametiasutuste, kes pakuvad piirkonna inimestele ja ettevõtjatele avalikke teenuseid. Majas on töökohad ligi 150 töötajale, lisaks pakub hoone avaliku sektori töötajatele kaugtöö tegemise võimalust.

Õigusteenindus

 Õigusteeninduse eesmärk on nõustada õiguslastes küsimustes justiitsministeeriumi, sotsiaalministeeriumi ja rahandusministeeriumi ning tagada sise- ja üksikaktide ning lepingute vastavus õigusaktidele. Alates novembrist 2023 täidetakse sarnast õigusteenus funktsiooni ka kliimaministeeriumis.

Meede 3. Statistika tagamine

Tegevus: Statistika tegemise poliitika kujundamine ja statistika

Eesmärk: Riiklik statistika ja teave kajastab tarbijatele huvipakkuvaid, aja- ja asjakohaseid valdkondi arusaadavalt, tagades järjepidevuse ning tõhususe.

Tabel 14. Statistika tagamise mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
	Sihttase										
Kliendi vajadustega arvestamine, rahuloluindeks, <	42	70,6	73	72,2	75,7	82	75	77	79	82	82
Statistikaameti usaldusvärsus, koht	17	17	20	15	17	15	12	12	12	12	12
Statistikaameti näitajate kasutamine meedia poolt, kajastuste arv aastas, >	7 454	8 080	8 252	8 236	8 416	8 446	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000
Andmeesitaja rahulolu, indeks, ≥	-39	-39	13	16,4	28,00	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,7
Rahvusvaheliste missioonide hinnangud	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed	Positiivsed
Põhstatistika tegemiseks kasutatud aeg, eesmärk aastaga vähendada ca 10000 tundi	290 620	267 964	251 744	247 906	242 255	249 517	0	0	0	0	
Statistika kasutamine, veebikülastuste arv, miljonit	1,2	1,3	1,52	1,66	2,20	2,05	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8
Andmeesitajate halduskoormus, eesmärk aastaga vähendada ca 5% eelmise aasta tundide arvust	263 992	247 392	234 951	252 992	213 551	295 333	202 873	192 730	185 021	177 620	170 515
Statistikaalaste tellimustööde maksumus, €	757 000	887 000	1 389 773	962 445	1 052 526	1 109 296	700 000	700 000	700 000	700 000	

Tegevused ja tulemus:

Riikliku statistika ja andmehalduse alane õigusloome

2023. aastat iseloomustab sarnaselt varasematele aastatele Euroopa Liidu **ühtlustatud ja kohustusliku statistika koosseisu täiendamine ja uuendamine**, et viia seda paremasse kooskõlla

viimastel aastatel muutunud sotsiaalse ja majanduskeskkonnaga ning hinnata rohepöörde tegevuste tulemuslikkust, Euroopa tööturul ja rahvastikus toimuvaid muutusi.

Statistikaameti riikliku ja rahvusvahelise suhtlemise üks olulisi eesmärke on **andme- ja statistikateemadesse sekkumine võimalikult varases poliitikakujundamise varases faasis**, sh õigusloomes. 2023. aastal koostati koostöös poliitikakujundajate ja erasektoriga Eesti seisukohad Euroopa statistika määruse muutmise, Euroopa rahvastiku- ja eluasemestatistika määruse ja ettevõtete tööturustatistika määruse eelnõule. Eelnõude mõjude hindamisel toodi välja ka eelnõude rakendamise kulud statistikaametile ja teistele asutustele.

§ **Euroopa statistika määrus** on Euroopa statistikasüsteemi korraldamise alusõigusakt, mille muutmisega sooviti Euroopa statistikat ja statistikasüsteemi tulevikukindlamaks muuta. 2024. aasta alguses EL Nõukogu, Parlamendi ja komisjoni poolt kokku lepitud määruse eesmärk on kaasajastada statistikaasutuste rolli ja ülesandeid andmeökosüsteemis, hõlbustada uute andmeallikate, sealhulgas eraandmete kasutuselevõttu, parandada riikidevahelist andmevahetust. Kuivõrd uue elemendina on eelnõus püütud reguleerida eravaldajate kasutuses olevatele andmetele (näiteks mobiilsideoperaatorite või kaubanduskettide käes olevad klientide kohta tekkivad andmed), siis kaasime olulisimate partneritena eelnõu läbirääkimistesse nii majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi, justiitsministerium kui ettevõtluse asjaomased katusorganisatsioonid.

§ 2023. aastal oli EL läbirääkimistel **keskkonnaarvepidamiste määruse** muutmise eelnõu, millega lisatakse alates 2025. aastast olemasolevatele arvepidamistele metsanduse, ökosüsteemide ja keskkonnatoetuste arvepidamised.

§ 2023. aasta sügisel jõustus Euroopa Liidus 2022. aastal vastu võetud **andmehalduse määrus** (Data Governance Act, 30. mai 2022), mis sätestab üle Euroopa andmete taaskasutamise ja andmevahendusteenuse (meil andme jagamisteenus). Vastu võeti ka **andmemäärus** (Data Act), mis reguleerib andmete jagamist ja kättesaadavust, sh erasektori poolt ja erakorraliste vajaduste korral. See jõustub alates jaanuarist 2024.

Riikliku statistika tegemine (rahvusvaheliste ja arengukavade näitajate tootmine)

Vabariigi Valitsus kinnitab igal aastal statistikaameti järgmise **viie aasta rahvastiku-, sotsiaal-, majandus- ja keskkonnastatistika tööde loetelu**. 2023–2027. aasta statistikaprogrammis oli 61 statistikatööd, sealhulgas kuus tsüklilist statistikatööd. Aastal 2023 tehti arvuliselt kõige rohkem statistikatöid majanduse valdkonnas, teisel kohal olid sotsiaalelu puudutavad statistikatöid. Statistikatöid tehakse Euroopa Liidu (EL) õigusaktide või siseriikliku (eelkõige strateegilised arengudokumendid, rahvusvaheline statistikavajadus) tellimuse alusel.

Statistikaprogrammi täitmine läks 2023. aastal edukalt: viidi lõpule kõik planeeritud tööd. Avaldamiskalendri järgseid avaldamisi oli kokku 908, millest 790 olid statistika andmebaasi objektid ja

118 pressiteated. Valminud statistika tehakse tarbijatele kättesaadavaks kõigepealt statistika andmebaasis ja seejärel teiste toodete vahendusel, nagu näiteks www.stat.ee veebilehel, juhtimislaudadel, palgarakenduses.

§ Aastal 2023 olid statistikatööde põhilised uuendused seotud **metoodiliste muudatustega**. Ulatuslikema riikliku statistika arendusena jätkus 2023. aastal valitsemissektori rahandusstatistika ning rahvamajanduse arvepidamiste statistika ümberkorraldamine, mis tähendab nii meetoodika täpsustamist, sealhulgas andmeallikate täiendamist kui ka tehnoloogilise lahenduse kaasajastamist.

Programmiväliste statistikatööde tegemine

Statistikaamet tegi 2023. aastal programmiväliseid statistikatöid 2 miljoni väärtuses, mis on samas suurusjärgus 2022. aastaga. Suurimad programmivälised projektid olid **rahvusvahelised täiskasvanute oskuste uuringu ja ettevõtluse elujõulisuse indeksi arendamine**. Enamik programmiväliseid töid olid väiksemad tellimustööd, et saada avaldatust detailsemat statistikat. Tööd võivad olla rahastatud riigieelarvest nagu näiteks reaalajamajanduse projekt, tellimustööna näiteks ettevõtluse elujõulisuse indeks või toetusest näiteks noorteseire projekt.

Andmete taaskasutuskeskkond uuringuteks

Statistikaamet täiustab **andmeajamisteenust**, mis on oma olemuselt infoühiskonna teenus, mille kvaliteetne toimimine edendab infoühiskonda. Andmeajamisteenus on andmete töötlemine teaduslikul või statistilisel eesmärgil, mille käigus andmete vastutav või volitatud töötleja edastab andmeid riikliku statistika tegijale või riikliku statistika tegija edastab andmeid riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusele, avalik-õiguslikule või eraõiguslikule juriidilisele isikule või avaldab neid, isikuandmete kaitse põhimõtteid järgides.

Statistikaamet alustas 2022. aastal talle seadusega pandud kohustuse, andmeajamisteenuse, tagamiseks uue infosüsteemi välja arendamist. Uut infosüsteemi nimetatakse **andmestike taaskasutuskeskkonnaks** ning sellesse integreeritakse andmeajamine analüüsideks ja teadlaste teenindamine. 2022. aasta augustis kuulutati välja hange ning analüüs koos arendajaga algas novembris. I etapi arendused valmivad 2024. aasta alguses. 2023. aastal oli olulisemaks tööks andmekataloogi ettevalmistamine.

Riigi andmehalduse juhtimine

2023. aastal oli koostöös asutustega prioriteetseks tegevuseks **andmekogude kirjeldamise toetamine**. Kokku tehti 133 andmekirjelduse projekti ehk kirjeldati kas andmekogu või andmestikke, koostades neile andmesõnastiku või mõistelise ärisõnastiku. Kokku tehti projekte koostöös 24 valitsusasutusega. Lisaks kirjeldati ka statistikaameti andmeid.

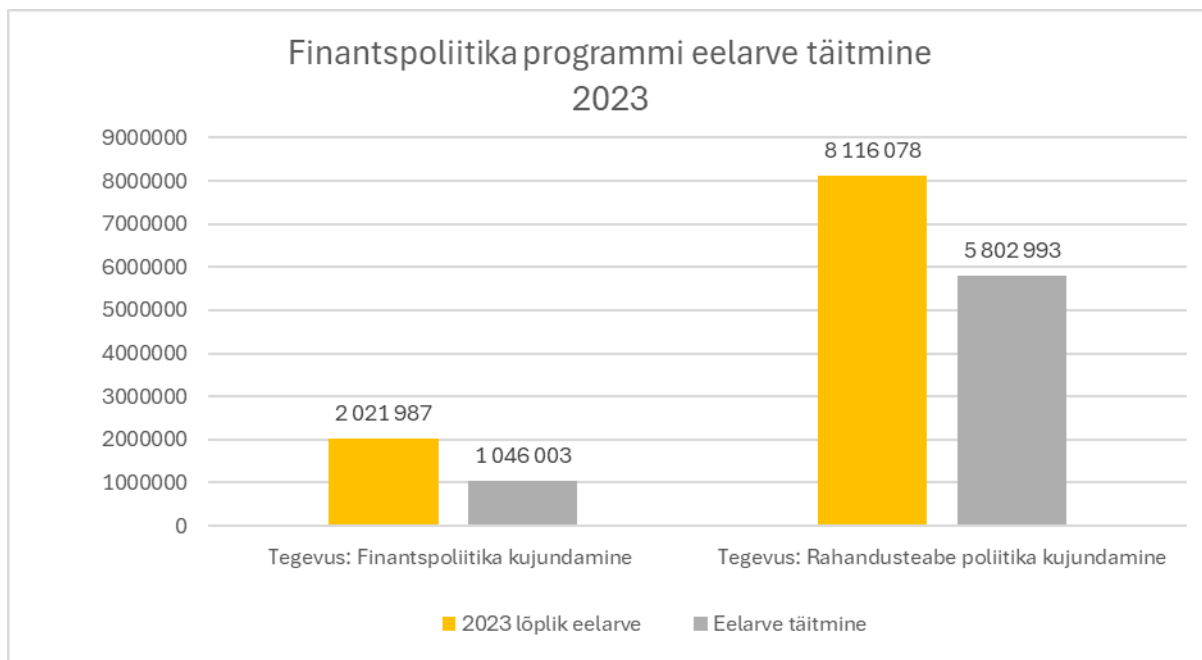

2023. aasta lõpuks on statistikaamet pakkunud tuge ja abi 36 asutusele. Oleme aidanud lahti mõtestada **andmehaldust käsitlevad juhised** ning **kvaliteedimudeli** praktilise rakendamise. Asutused näevad andmekvaliteedi seost andmekirjeldusega, kuid kui andmekirjelduse töövahend on RIHAKEse näol olemas, siis andmekvaliteedi töövahendi vajadus vajab jätkuvalt lahendamist. Lisaks on olnud vaja tegelda ka andmekirjelduse ehk metaandmete kvaliteediga, mille tõstmine suurendab andmestike usaldusväärust ja kasutatavust.

4. Finantspoliitika programm

Programmi eesmärk	Finantskeskkond on konkurentsivõimeline, usaldusväärne ja kestlikkust toetav
Vastutaja	Rahandusministeerium

Programmi kulud tegevuste lõikes

Joonis 19. Finantspoliitika programmi kulud 2023. aastal tegevuste lõikes, eurot.

Programmi panustavad Rahapesu Andmebüroo ja Rahandusministeerium. Tegevuste lõikes jagunes lõplik 2023. aasta eelarve järgmiselt: finantspoliitika kujundamine 20 protsenti ja rahandusteabe poliitika kujundamine 80 protsenti eelarvevahenditest.

2023. aasta lõpuks täitus finantspoliitika kujundamise eelarve 52 protsenti ja rahandusteabe poliitika kujundamine 71 protsenti.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 15. Finantspoliitika programmi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Finantspoliitika mõõdikud	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
							Sihttase				
Kapitalituru maht (börs, võlakirjad, ühisrahastus, riskikapitali- ja muud fondid ning III samba pensionifondid v.a. krediidiandjad, II samba pensionifondid ja kindlustus) SKP-sse, %, >	22,8	22,9	22,9	28 (hinnanguline)	29		30	30	30	30	32
Finants- ja kindlustustegevuse osatähtsus SKP lisandväärtuses, %, >	4,2	4,4	4,9	4,6	4,6	6,0	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Eraisikute netofinantsvara (finantsvara – finantskohustused) suhe SKP-sse, %, >	10,0	12,0	18,1	17,5	13		17	17	17	20	20
II samba fondide pikaajaline reaaltootlus (20 aasta libisev keskmine on võrdne või ületab 2%)	0,3	0,7	0,9	1,0	-0,3	0,1	2	1	1	1	1
Tähtaegselt esitatud majandusaasta aruannete osakaal	48	66	54	51	55		56	57	58	59	60
Baseli rahapesuvastase võitluse indeks (koht riikide edetabelis on esikümnes)	Jah (2.) (2,73)	Jah (1.) (2,68)	Jah (I koht, 2,36)	n/a	-		Jah	Jah	Jah	Jah	
Aruandlus- ja auditeerimisstandardite kõrge kvaliteet (koht edetabelis on 30 või kõrgem) (The Global Competitiveness Report)	Jah (28)	Jah (27)	-	-	-		Jah	Jah	Jah	Jah	

Mõnede mõõdikute seiramine lõpetati, sest RaM kui meetme elluviija ei ole mõõdiku tulemuse oluline mõjutaja või puudub riigis selge kokkulepe mõõdiku sihtväärtuse osas või mõne mõõdiku sihtväärtus on saavutatud ning edasine seiramine ei ole vajalik.

Mõõdikud, mille seiramine on lõpetatud:

Baseli rahapesuvastase võitluse indeks (koht riikide edetabelis on esikümnes)
Aruandlus- ja auditeerimisstandardite kõrge kvaliteet (koht edetabelis on 30 või kõrgem) (The Global Competitiveness Report)
Järelvalveliste toimingutega aastas hõlmatavate kutseühenduste liikmete osatähtsus, %

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

PANGANDUS JA MUU KREDIIDIVAHENDUS, MAKSETEENUSED

- **Pangandussektor** on jätkuvalt tihedalt integreeritud Põhjamaade finantsgruppidega, mis on suure tõenäosusega kaasa aidanud Eesti finantssüsteemi stabiilsusele.
- **Pangandussektor** on endiselt tugev ning olnud valmis Eesti ettevõtjaid ja majapidamisi **ka keerulistel aegadel** toetama. **Intressikeskkond on aga muutunud ja laenamine läks 2023. aastal kallimaks.** Nüüd on näha jällegi intressitasemetes alanemise märke.
- **Pankade viivislaenude portfelli** pole hoolimata majanduse keerulistest aegadest ülemäära kasvanud – pankade viivises olevad majapidamistele ja äriühingutele antud laenud moodustasid üsna väikese osa pankade kogu laenuportfelligist.
- **Eesti pankade rahastamisega seotud riskid** on kontrolli all. Pankade rahastamisallikad on mitmekesisestunud. Mitmed pangad on näiteks emiteerinud pandikirju või muid võlakirju. Pandikirjade emiteerimine võimaldab raha iseseisvalt kaasata ehk seetõttu ei ole vaja nii suures ulatuses enam emapankade rahastamisele toetuda. Samuti on hoiused kasvanud väga kiiresti.
- **Finantsteenused**, sealhulgas makseteenused, on viimase aasta jooksul olnud valdavalt hästi kättesaadavad. Kaupade ja teenuste e-ostude käive on järjest suurenenud.
- Eestis tegutseb **kokku umbes 70 krediidiandjat** (sealhulgas nii pangad kui mitte-pangad), kes tarbijatele laene väljastavad.

KAPITALITURG

- Aastate jooksul on eelkõige jaeinvestorite jaoks **investeermistoodete** valikuvõimalused suurenenud. Tallinna Börsile on tulnud juurde mitmeid uusi emitente, samuti on kasvanud sinna investeerivate jaeinvestorite arv.
- Mitmed **investeermisteenuste pakkujad** on alandanud ka tehingutasusid viimaste aastate jooksul.
- Raha kaasamine on kasvanud ka läbi mitmete alternatiivsete **rahastamisplatvormide** (näiteks alternatiivbörs, ühisrahastus) ning kasvanud **on riskikapitali ja investeerimisfondide** sektor.

KINDLUSTUS JA KOGUMISPENSIONID

- **III sambaga** liitunute arv on jätkuvalt tõusutrendis – kui 2022. aasta lõpuks oli III sambas kokku 187 000 inimest, siis 2023. aasta lõpuks 197 000 inimest.

- Keskmise **II samba** pensionifondide valitsemistasu oli 2023. aasta seisuga 0,54 protsenti, mis on veidi madalam, kui aasta varem (2022 oli 0,57 protsenti).
- Pensioni **investeerimiskontosid** on 2023. aasta lõpu seisuga avatud 7700, mille kaudu on investeeritud või investeerimisel umbes 89 miljonit eurot (2022. aasta lõpus oli 69 miljonit).
- Erinevalt muust finantssektorist on kindlustussektori klientidel võimalik kasutada ka **kohtuvälist lepitusmenetluse süsteemi**.
- **Väärtpaberite**, sealhulgas ka pensioniosakute, registripidamise süsteem on toiminud tõrgeteta ning seda arendatakse järjepidevalt. 2022. aastast tekkis näiteks pensioniregistri tehniline võimekus arestida II sambast väljavõetavaid summasid.

RAHAPESU TÕKESTAMINE

- 2023. aasta alguses kinnitati Eesti MONEYVAL raport, millega seonduvalt läbis Eesti **MONEYVAL-i poolse hindamise**, kus hindamisobjektiks on riigi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemide efektiivsus. Hindamisraport sisaldab soovitusi Eestile, mille täitmist MONEYVAL järgmistel aastatel jälgib, esmane järelehindamise aruandmine toimub detsembris 2024.
- **Rahapesu andmebüroo tõhustas** 2022. aastal järelevalvet virtuaalvääringu (VASAPide) teenuse pakkujate üle ning tänu sellele on **VASAPide turg** tänaseks suuresti **korrastunud**. VASPide hooldusmeetmete kohaldamise kvaliteet on küll tõusnud, kuid järelevalvetegevus on näidanud puudujääke virtuaalvääringu teenuse pakkujatel riskide hindamisel (riskihinnang ja riskiisu dokumendid ei ole kooskõlas tegelikkusega, probleeme on klientide isikusamasuse tuvastamisega) ning plokiahela analüüsitarkvara andmed näitavad, et osa Eesti tegevusloaga VASPide tehingutest on jätkuvalt seotud kõrgema riskiga klastritega.
- Andmed on rahapesu andmebüroo alustala, mille kvaliteeti ja usaldusväarsust suurendame läbi **andmevahetusportaaali loomise**. Sellega tekib asutuse ja erasektori vahele efektiivne suhtluskanal infovahetuseks. Projekti raames arendatakse 2025. aastaks uus teatamise süsteem, võttes arvesse parimaid rahvusvahelisi praktikaid ning andmebüroo pikaajalist kogemust. Uus teatamise süsteem tõstab teadete esitamise mugavust ja kvaliteeti ja tagab parema tagasisidestamine.

ARVESTUSALA

- Arvestusala valdkonna põhiülesandeks on usaldusväärse finantsinfo olemasolu tagamine kõigi Eesti majandussubjektide kohta, samuti selle info kättesaadavuse ja kasutajasõbralikkuse parandamine. Siin on 2023. aastal olnud oluliseks sammuks **majandusaasta aruannete kõikidele huvilistele tasuta kättesaadavaks tegemine** Äriregistris, mis on tõstnud ka nende loetavust ja kasutust igapäevaste majandusotsuste tegemisel.
- Vähenemas on **majandusaasta aruannete õigeaegselt esitamise** probleem, kuna alates 2023. aastast võib aruande esitamata jätmine põhjustada ettevõtte kustutamise Äriregistrist.

- **Audiitortegevuse turumaht** on viimastel aastatel **kasvanud**, muu seonduv (töövõtude arv, kontrollitava majanduse osakaalu katvus) aga olnud stabiilne. 2023. aastal vähenes teenust pakkuvate audiitorettevõtjate arv 8 protsendi võrra (tavapäraselt stabiilne), mis avaldas mõju audiitorettevõtja leidmisel, kui seda tehti esmakordselt või hilises faasis.

FINANTSKIRJAOSKUS

- Pandeemia ja samuti muudatused kogumispensionite süsteemis tõstsid plahvatuslikult huvi investeerimise ja rahatarkuse vastu laiemalt ja see trend on jätkuvalt püsinud. Võimalusi saada vastavat teavet ja koolitust on Eestis praegu paremad, kui kunagi varem. Eriti on märgata koolide suurenenud huvi rahatarkuse õpetamise vastu. Rahandusministeeriumi ja teadlaste koostöös valmisid 2023. aasta suvel ka rahatarkuse õpiväljundid kõikidele kooliastmetele, mis saavad aluseks teema lõimimisel õppekavadesse ja –materjalidesse.

Vajab tähelepanu:

PANGANDUS JA MUU KREDIIDIVAHENDUS, MAKSETEENUSED

- 2023. aasta lõpu seisuga oli Eestis asutatud 9 panka ja 5 välisriigi panga filiaali, samas märkimisväärne turuosa on üksikute ja suuremate pankade käes. Mitte-pankadest krediidiandjate turuosa on suhteliselt väike ja ka seal on suurem osa turust viie suurema krediidiandja käes. Seega on laenuturul **arenguruumi konkurentsiolekorra paranemiseks**.
- Finantskriiside juhtimise raamistik ei ole nii-öelda päris lõpuni valmis finantskriiside efektiivseks ennetamiseks ja lahendamiseks – kehtiv regulatsioon võib sisaldada **takistusi sobilike kriisilahendusmeetmete rakendamiseks** (näiteks Tagatisfondi hoiuste tagamise osafondis ei ole piisavalt vahendeid suuremate kriiside tarvis). EL pangandusliidu projekti lõpuni viimine (muuhulgas ühtse hoiusekindlustuse süsteemi teke) peaks aga muutma ELi finantsüsteemi stabiilsemaks ja vähendama seeläbi riskide kandumist Eesti finantskeskkonnale ja majandusele tervikuna.
- Hetkel **ei pruugi infovahetus olla** eelkõige **välispartneritega kriisiolekorrast kõige sujuvam**. Seega on Põhja- ja Baltimaade suunal võimalik finantsjärelevalve- ja kriisijuhtimisealast koostööd rohkem tõhustada (ka muudes valdkondades peale panganduse, näiteks kindlustus ja rahapesu tõkestamine). Samuti tuleb muutunud julgeoleku olekorrast pöörata täiendavat tähelepanu siseriiklikule valmisolekule kriiside lahendamiseks, sealhulgas selliste, mis puudutavad ka finantssektorit.
- **Kõik krediiditurul tegutsejad ei ole täna finantsjärelevalve all** – näiteks hoiu-laenuühistud ja inkassoteenust pakkuvad ettevõtted. Nende viimine finantsjärelevalve alla suurendaks hoiu-laenuühistute hoiustajate kindlustunnet ning oodatud muutus on ka inkassoturu korrastamine. Samuti ei väljasta kõik krediidiandjad täna laene piisavalt vastutustundlikult või puuduvad võimalused laene vastutustundlikult väljastada. Eelkõige positiivse krediidiregistri loomine võiks aidata seda probleemi lahendada.

- Nii füüsilistel isikutel kui ka väikeettevõtjatel **ei ole võimalik** panga-, investeerimis- ja muude finantsteenuste osutamisest tekkinud **vaidlusi efektiivselt lahendada ilma kohtusse pöördumata**. Lahenduseks saab olla efektiivse kohtuvälise vaidluste lahendamise süsteemi loomine.

KAPITALITURG

- Kuigi Tallinna börsile, sealhulgas alternatiivturule, tuli ka 2023. aastal uusi emitente, siis on **kogu kapitaliturg** võrreldes pangandussektoriga jätkuvalt **suhteliselt väike**. Kuigi kapitaliturg on viimaste aastatega kasvanud, on selle areng siiski vähene või ebaühtlane.
- **Konkurents investeerimisteenuste** sektorite või teenuste lõikes on kohati **vähene** ning teenuste pakkujatele on seatud üleliigseid nõudeid turule sisenemiseks või seal tegutsemiseks. See vähendab elanikkonna võimalusi valida endale mõistlike kuludega kõige sobivam teenusepakkuja.
- Ka **investeerimisteenuste tarbimine** on Euroopa keskmisega võrreldes **madal**, kuid majanduse konvergenksi ja sissetulekute edasise tõusu kontekstis viitab samas teenuste pakkimise kasvu potentsiaalile.
- Väljakutseks on seni **reguleerimata alade (ühisrahastus ja krüptovarad)** toomine finantsjärelevalve alla kooskõlas Euroopa Liidu vastavate regulatsioonidega, et tagada piisaval tasemel investorite kaitse. Ühisrahastuses on värskest vastav samm tehtud, kuid krüptovara teenuse osutajate, sh virtuaalvääringu pakkujate puhul ootab see veel ees. Väljakutseks on muuta aktsiate, võlakirjade ja muude **väärtpaberite registreerimise süsteem senisest paindlikumaks** (emitentide jaoks mugavaks) ja eraldi reguleerida krüptovarade registreerimist, mis muu hulgas arvestaks ka tänaseid uuenduslikke tehnoloogilisi võimalusi (näiteks registripidamine plokiahela baasil).

FINANTSKIRJAOSKUS

- Kuigi huvi säästmise ja investeerimise vastu on viimaste aastatega jõudsalt kasvanud, siis suur osa elanikkonnast ei säästa piisavalt, rääkimata investeerimisest. Väidetavalt on vastavad teadmised siiski enamikel olemas ja rahatarkuse edendamisel Eestis on suurimaks väljakutseks, **kuidas headest teadmistest saaks muutus inimeste hoiakutes ja käitumises**. Teisalt on huvi investeerimise vastu suurendanud finantspettuste levimist, mistõttu tuleb teha ka piisavat hoiatus- ja selgitustööd. Eraldi tähelepanu vajab pikaajalise säästmise ja investeerimise teema, sealhulgas selgitustöö pensioniks valmistumisel ja erinevate valikute tutvustamisel.

KINDLUSTUS JA KOGUMISPENSIONID

- **Keskmine II samba fondide pikaajaline reaaltootlus** alates aastast 2002 kuni 2023 lõpuni oli 3,9 protsenti ja reaaltootlus 0,1 protsenti. Kuigi kokkuvõttes oli 2023 hea aasta, siis jätkuvalt vajab fondide tootlus tähelepanu, sealhulgas küsimus, kas vaja on teha muudatusi ka regulatsioonides.

- 2023. aasta lõpuks oli **II samba fondide maht kokku 4,95 miljardit eurot** (2022. aasta lõpus **4,04 miljardit**). Kuigi aastane tõus oli 0,9 miljardit eurot, siis investeerimiskeskond üldiselt on jätkuvalt keeruline. Kokkuvõttes on väljakutseks, kuidas selgitada pensionikogujatele pikaajalise investeerimise eripärasid ehk eelkõige pikale eesmärgile keskendumist.
- Nii **elukindlustuses** tervikuna kui ka **spetsiifiliselt II samba väljamaksetes** teeb muret **napp konkurents** - senisest kolmest pakkujast on pensionilepingute turul aktiivselt tegutsemas üks pakkuja. Koostoimes madalate intresside keskkonnaga ei soosi see pikaajalistest kindlustustoodetest huvitatud klientide jaoks parimaid valikuid.
- Kuigi viimase aasta hüpe III sambaga liitunutes on märkimisväärne, siis hõlmatute arv võiks kasvada stabiilselt ka tulevikus. III sambaga liitumisest üksi ei piisa - kapitali kogumiseks tuleb teha ka regulaarselt sissemaksid. Seega on väljakutseks, **kuidas aktiveerida III sambaga liitunud inimesi regulaarselt panustama.**

RAHAPESU TÕKESTAMINE

- MONEYVAL-i viienda hindamisvooru koondhinnang meie rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemi efektiivsusele ning seonduvad soovitusel avaldati Eesti kohta koostatud raportis jaanuaris 2023. Jagatud soovitusel moodustavad suurepärase aluse, et vaadata üle meie rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise strateegia ning nii koostöökorraldus kui tööriistad selle strateegia elluviimiseks, sealhulgas riskipõhine lähenemine ja selle vahetu elluviimine, et paremini valmistuda uue riikliku riskihinnangu koostamiseks. Soovituste alusel valmib ka riiklik tegevuskava.
- **Rahapesu tõkestamise süsteem** peab tasakaalukalt ent tulemuslikult suutma kohanduda ka Eesti uuskuvandist (digikuvand, e-residentsus jmt) ja prioriteetidest tulenevate uute võimalike rahapesualaste väljakutsetega, sh virtuaalväeringu teenusepakkujate sektorisse koondunud riskidega. Vajadus on rahapesu tõkestamise süsteemi õigusraamistiku loomisel, mis lubaks rahapesu andmebürool kasutada erinevate registrite andmeid riskianalüüsid.
- **Rahapesu ja terrorismi** rahastamise tõkestamise infotehnoloogiliste arenduste seisukohast on oluline tegelike kasusaajate andmekogu edasiarendamine tagamaks nii selle vastavus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise direktiivi nõuetele, kui ka tõhus ja tulemuslik siseriiklik toimimine.

ARVESTUSALA

- **Arvestusalase info usaldusväärse** parandamiseks on oluline tõhusamate innovaatiliste lahenduste rakendamine selle info vahetul tootmisel nii aruandluse operatiivsuse kui kulutõhususe vaates, näiteks kogu aruandluse esitamine riigile ühtse taksonoomia alusel masinloetavalt lähtudes reaalajamajanduse kontseptsioonist. Eraldi küsimuseks jääb usaldusväärse arvestusalase info tootmisega seotud elukutsete **kutsealase tegevuse kvaliteedi**

tõstmise, seda nii läbi täiendavate kutsete reguleerimise, nõuetele mittevastava kutsetegevuse välistamise kui ka kutsetegevuse üldise kvaliteedi tõstmise.

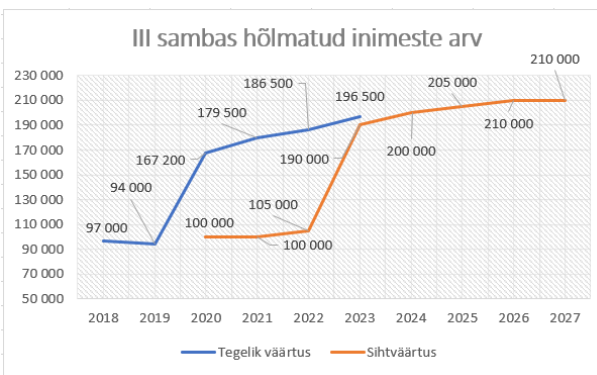
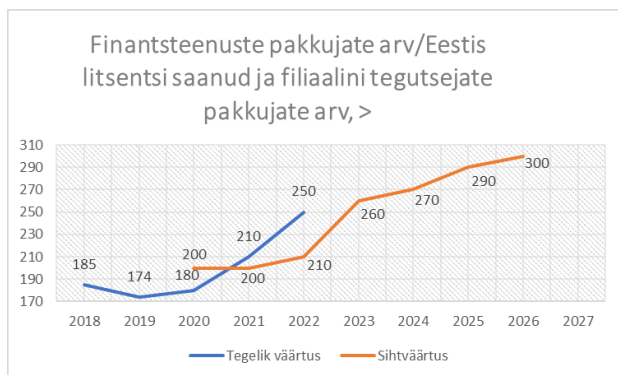
- **Vandeauditori teenuste piisavuse** kindlustamiseks tuleb püüelda vandeauditorite ja auditeerimiskohustusega ettevõtete ja organisatsioonide sobiva tasakaalu poole. Audiitorteenuse kättesaadavusele on avaldanud mõju audiitorettevõtete arvu järjepidev vähenemine: 2017. aasta 148 audiitorettevõtte asemel tegutseb turul praegu 115 audiitorettevõtet, sealjuures lõpetas perioodil 2022/2023 tegevuse 15 audiitorettevõtet. Kuna lähiaastatel suureneb eeldatavalt vandeauditorite koormus seoses kestlikkusaruannete kontrollimisega, tuleb audiitorteenuse kättesaadavuse parandamiseks ergutada Audiitorkogu liikmeskonna kasvu ning kaaluda auditi- ja ülevaatuskohustuse piirmäärade muutmist.
- Vandeauditorite kutseala toimimise seisukohast on oluline piisava **järelevalvevõimekuse** ja -**ulatusega** kutsest sõltumatu **järelevalve** olemasolu selleks, et tagada kutsetegevuse standarditele ning kutsetegevuse eetikanõuetele vastav kvaliteetne kutsetegevus. 2022/2023 korralise kvaliteedikontrolli tulemuste põhjal on audiitorettevõtjate poolt osutatud audiitorteenuse kvaliteet võrreldes varasemate aastatega pisut halvenenud.
- Olulise arenguhüppe teeb Euroopa Liidu vastavasisulise uue direktiivi valguses **äriühingute kestlikkusaruandlus** (puudutab esmajoones suuremaid ettevõtteid), mille ühtlasem, ühetaolisem ja laiapõhjalisem kasutuselevõtt nõuab eraldi jõupingutusi nii antud infot kaasavate infotehnoloogiliste süsteemide väljaarendamisel (ettevõtjaportaali vm) kui ka ühiskonna vastavasisulise üldise teadlikkuse tõstmisel. Lisaks finantsaruandluse kontrollimisega seotud probleemidele nõuab täiendavat tähelepanu ka **kestlikkusaruandluse kontrollifunktsioonide väljatöötamine**.
- **Siseauditeerimise funktsiooni rakendamisel** avaliku sektori täidesaatva riigivõimu asutustes kehtiva seadusandluse nõuete järgimisel ilmnenud vajakute (eelkõige kohustusliku regulaarse välise kvaliteedihindamise tegematajätmine) taustal vajab tähelepanu audiitorteenuse seaduse nõuete asja- ja ajakohasus. Kvaliteetne siseaudit aitab kaasa tõhusale riskijuhtimisele ning toetab otsuste tegemist ja nende tulemuslikkuse jälgimist. Selle valdkonna ülereguleeritus tekitab aga riigile asjatut rahalist kulu ning võib kahjustada siseauditi kuvandit.
- Tähelepanu vajab ka **audiitorteenuse registri** nõutaval tasemel hoidmine ja edasiarendamine, kuivõrd tänane lahendus ei taga ei tänapäevanõuetele vastava registri olemasolu ega selle teenindamist.

Programmi tegevuste täitmise analüüs

Tegevus 1.1.Finantspoliitika kujundamine	
Eesmärk:	Tasakaalupunkt avaliku huvi ja ettevõtjate ärihuvi vahel, läbipaistvus ja finantsstabiilsus.

Tabel 16. Finantspoliitika kujundamise määdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Määdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
							Sihttase				
Finantskriisi või finantsüsteemi tõrgete esinemise korral riigile tekkiva erakorralise kulu suurus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Finantsteenuste pakkujate arv/Eestis litsentsi saanud ja filiaalini tegutsejate pakkujate arv, >	185	174	180	210	250		260	270	290	300	300
Tähtaegselt üle võtmata EL õigusaktide arv	0	0	1	4	7	5	0	0	0	0	0
II samba pensionifondide valitsemistasude ja aasta keskmine fondimahtude suhe läheneb 0,4%, %	1,0	0,6	0,6	0,6	0,6	0,54	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
III sambas hõlmatud inimeste arv	97 000	94 000	167 200	179 500	186 500	196 500	190 000	200 000	205 000	210 000	210 000
Hasartmängusõltuvuse määr (%): töönaoline patoloogiline mängija, <	-	2	-	1	-	1	1	-	1	-	1
Hasartmängusõltuvuse määr (%): mõningate probleemidega mängija, <	-	4	-	9	-	9	4	-	4	-	4
OECD Finantskirjaoskuse uuringu Eesti koht riikide edetabelis: hoiakud	-	-	7	-	-	Ei hinnatud	-	5	-	-	-
OECD Finantskirjaoskuse uuringu Eesti koht riikide edetabelis: käitumine	-	-	13	-	-	23	-	10	-	-	-
OECD Finantskirjaoskuse uuringu Eesti koht riikide edetabelis: teadmised	-	-	4	-	-	3	-	3	-	-	-

Joonised 20 ja 21. Finantspoliitika kujundamise tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Tegevused ja tulemus:

Finantssektori stabiilsuse tagamisele ja läbipaistvusele suunatud tegevused.

§ Riigikogu võttis 2023. aasta veebruaris vastu **makse- ja arveldussüsteemide eelnõu**. Seadusega nähakse ette nõuded suurematele maksesüsteemidele ning see, kuidas toimub süsteemselt olulistest maksesüsteemides ja väärtipaberiarveldussüsteemides maksekorralduste täitmine.

! 2023. aasta alguses arutas valitsus Eesti seisukohti Euroopa Liidu **välkmaksete ettepanekule**. Valitsus otsustas toetada laialdast üleminekut välkmaksetele, sest kiiremad maksed toetavad laiemalt nii Eesti kui kogu ELi majanduse efektiivset toimimist ja konkurentsivõimet. Eestis pakub välkmakseid hetkel viis panka ja üks makseasutus. Kolm suuremat panka edastavad välkmaksete skeemi kaudu 93 protsenti kõikidest Eesti turu välkmaksetest.

§ Kooskõlastusringile esitati **krediidiinkassode ja – ostjate seaduseelnõu, mille kohaselt kehtestatakse krediiditurul tegutsevatele inkassodele rida tegevusnõudeid** ja nad peavad oma tegevuse jätkamiseks saama finantsinspektsiooni tegevusloa hiljemalt 2024. aasta lõpuks. Sellega tekib finantsinspektsioonil ka õigus teha inkassofirmade üle järelevalvet ja probleemide ilmnemisel kasutada sanktsioone alates ettekirjutusest kuni väärteomenetluseni.

§ Rahandusministeerium esitas kooskõlastamisele **hoiu-laenuühistute (HLÜ) seaduse muudatused**, mille kohaselt peavad kõik hoiumaühistused ennast kujundama ühistupankadeks. Ühistupank allub finantsinspektsiooni järelevalvele ja tema hoiustele laieneb Tagatisfondi kaitse. Seadusmuudatuste eesmärk on kaitsta hoiustajate raha hoiumaühistutes.

§ Esitati kooskõlastamisele väljatöötamiskavatsus, mille eesmärk on **vabaneda pisi-sentidest**. Vähendamaks vajadust 1- ja 2-sendiste kasutamiseks, saatis rahandusministeerium koostöös Eesti pangaga huvirühmadele konsulteerimiseks välja ideekavandi hakata poekassades ostukorvi hinda ümardama lähima 5 sendini. Nii oleks võimalik hoida ära müntide tootmisest tulenevat raiskamist, mis ringlusest kõrvale jäänud müntidega kaasneb.

§ EL-s lepitati 2023. aasta lõpuks kokku pankade kapitalinõuete uues regulatsioonis (nn Baseli uued standardid). See on tähtis, et tagada Eestis tegutsevate pankade piisavate kapitalinõuete toel finantsstabiilsus. Uute nõuete eesmärk on tagada ELi pankade suurem vastupidavus võimalike tulevaste majandusšokkide suhtes, aidata Euroopal taastuda COVID-19 pandeemiast ja liikuda kliimaneutraalsuse suunas. Kokkulepe oli ka Eestile sobiv, kuna see tagab, et kapitalinõudeid ei saa niimoodi tsentraliseerida, et tütarpannad jääksid ilma kaitsemeetmeta (arvestades, et Eestis tegutseb mitmete välismaiste pangandusgruppide tütarpannasid). Nüüd järgneb nende nõuete ülevõtmine Eesti õigusesse.

! 2023. aasta kevadel avalikustati EL-s uued pankade kriisiohjamis- ja hoiusekindlustusraamistiku reformi ettepanekud. Ettepaneku eesmärk on tagada, et kõigi pankade jaoks, olenemata nende suurusest, ärimudelitest ja vastutusstruktuurist, oleks kriisijuhtimine võimalikult tõhus. Näiteks kui mõni väiksem Eestis tegutsev pank satub raskustesse, siis praeguse raamistiku järgi algatatakse panga lõpetamine (likvideerimine) siseriiklike maksejõuetuspõhimõtete alusel. Reformi eesmärk on aga hõlmata kriisilahenduse alla need keskmise suurusega ja väiksemad pangad, kes on avalikku huvi arvestades praeguses raamistikus kriisilahenduseks liiga väikesed, kuid likvideerimiseks liiga suured. 2023. aasta lõpuks siiski aga kokkulepet ei saavutatud, kuna kaasnev koormus nii pangandussektorile kui ka ühiskonnale laiemalt oleks pakutud reformi tulemusel liiga kõrge ja eproporsionaalne.

2023. aastal toimus ka mitu kohtumist Põhja-Balti ministriumite ja teiste ametiasutuste vahel, et tugevdada ja tõhustada omavahelist koostööd finantskriiside juhtimiseks.

Finantssektoris konkurentsiolukorra suurendamisele suunatud ja uute finantsteenuste arengut soodustavad tegevused.

! Augustis hakkas maailma tuntuim indeksipakkaja MSCI avaldama oma indekseid hulgas eraldi **Baltikumi indeksit MSCI Baltic**. MSCI Balti indeks aitab tuua Eesti ettevõtteid suurte rahvusvaheliste investorite radarile ning aitab meelitada piirkonda rohkem investeringuid ja parandada Balti ettevõtete juurdepääsu kapitalile.

! Koostöös Läti ja Leedu rahandusministeeriumitega töötati välja nõuded, kuidas **ühtlustada ja lihtsustada reegleid, mis puudutavad väiksema mahuga väärtpaberiemissioonide korraldamist ja väärtpaberite pakkumist üle kolme Balti riigi (eeldusel, et pakkumise maht on alla 8 miljoni euro)**.

! Valitsus andis põhimõttelise heakskiidu Euroopa Komisjoni ettepanekule **alustada ettevalmistusi digitaalse euro käibele laskmiseks** Euroopa Liidus. Digitaalne euroraha tähendab, et sularaha kõrvale tekiks uus seaduslik digitaalne maksevahend, millega inimesed ja ettevõtjad saavad igal ajal ja igal pool euroalal maksta. Euroopa Keskpang on digieuroga seonduvat analüüsinud üle kahe aasta, nüüd on eesmärk edasi liikuda ettevalmistus- ja katsetamisetappi. Digieuro loodetakse välja arendada umbes kolme aasta jooksul. Keskpang saab langetada otsuse digitaalse maksevahendi kasutuselevõtmise kohta

pärast seda, kui nõukogu ja parlament on võtnud vastu digieuro kasutuselevõttu võimaldava õigusraamistiku.

§ Esitati kooskõlastamisele **krüptovarade uus regulatsioon** (krüptovaraturu seadus). Uus krüptovarasid puudutav regulatsioon saab olema rohkem **investorite kaitsele suunatud**. Muuhulgas nähakse ette standardiseeritud reeglid krüptomaailma prospektide ehk „white paper’ite“ avalikustamisele ja koostamisele. Tulevikus hakkab rahapesu andmebüroo asemel finantsinspektioon teostama kontrolli, aga ka väljastama vastava valdkonna tegevuslube.

EL tasandil toimus 2023. aastal veel mitmeid töögrupe, kus aktiivselt osalesime – EL **kapitaliturgude arendamine ja makseteenuste osutamise regulatsiooni muutmine (näiteks kuidas ennetada paremini maksetega seonduvaid pettusi jms)**. Eesti õigusesse toovad need muudatusi järgnevatel aastatel.

• **Koostati Fintech strateegia kavand** koostöös partneritega. Strateegia eesmärgiks on aidata kaasa finantsinnovatsiooni kasvule riigi ja erasektori koostöös.

Otseselt finantsteenuste tarbijate ja investorite kaitse suurendamisele suunatud tegevused.

Toimusid **Finantskirjaoskuse edendamise strateegia 2021–2030** rakendamise seotud tegevused. **2023. aastal oli fookus** eelkõige **haridussüsteemi puudutavatel tegevustel** nagu rahatarkuse õpetajate mentorprogrammi juhtimine, elektroonilise õppematerjali süstematiseerimine ja kättesaadavaks tegemine, eelkooliealistele õppematerjali loomine, rahatarkuse valdkonnas teadustööde kirjutamise motiveerimine ja palju muud.

2023. aasta aprillis **lõpetas õpetajate rahatarkuse mentorklubi oma kolmanda hooaja**, kus osales kolmteist gruppi üle Eesti ning lõputunnistuse said 179 õpetajat kümnes mentorklubist. Kolmandal hooajal said õpetajad süvendatud teadmisi kulude-tulude ülesmärkimise ja analüüsi, eelarve koostamise, targa majandamise ja laenamise, investeerimise põhitõdede, varaklasside ja riskide ning ettevõtluse ja sissetulekute kasvatamise kohta.

Sügisel alustasid neljandat õppeaastat õpetajate rahatarkuse mentorklubid, kus kohtusid rohkem kui 200 õpetajat kümnes grupis üle Eesti. Õpetajad õpivad mentorklubides nii isiklikku rahatarkust kui ka vahetavad rahatarkuse õpetamise kogemust, et saadud teadmisi õpilastele edasi anda.

Toimus esmakordselt **rahatarkuse edendajate konkurss** rahandusministeeriumi, finantsinspektiooni, Eesti panga ja Eesti pangaliidu koostöös. Konkursi raames tunnustati isikuid ja organisatsioone, kes on andnud valdkonna eestvedajatena märkimisväärse panuse Eesti inimeste rahaga ümberkäimise oskustesse.

Valmis Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) **rahvusvaheline finantskirjaoskuse uuring**, mille kohaselt Eesti elanike rahateadmised on maailmas kõrgel 3. kohal. Samas selgub uuringust, et edaspidi on vaja rohkem panustada käitumismustrite muutmisse, kuna Eesti

finantskäitumine on kolme aastaga langenud 13. kohalt 23. kohale. Viimati viis OECD võrdlusuuringu läbi 2020. aastal, sealt alates on Eesti finantskäitumises langenud 10 koha võrra.

Valmis **täiskasvanute rahatarkuse uuring**, mis on osa Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) **rahvusvaheline finantskirjaoskuse uuringust**. Uuring näites, et kõigist vanusegruppidest hindavad oma finantskirjaoskust kõrgeimaks just nooremad inimesed ehk 20 kuni 29-aastased, kelle seas on iseseisva eluga alustades rahaasjade planeerimine saanud normiks. Andmed näitavad, et raha planeerimine, haldamine ja kasutamine on saanud mõtestatud ja teadlikuks tegevuseks. Uuringu käigus küsitleti kokku 1119 Eesti elanikku vanuses 18–79 eluaastat, eesmärgiga kaardistada elanike finantskirjaoskuse hetkeseisu ning analüüsida muutusi. Tegu on järjekorras viienda täiskasvanute rahatarkuse uuringuga, eelmised küsitlused viidi läbi aastatel 2010, 2012, 2015 ja 2019.

Valmis **õpiväljundite loend rahatarkuse teadmistest ja oskustest**, mis võiksid õpilastel olla omandatud erinevates kooliastmetes. Materjal on mõeldud õpetajatele abiks rahatarkuse eakohase õpetamise planeerimisel. Projekt „Rahatarkuse õpiväljundid vanuseastmete kaupa“ on üks esimesi omataolisi Euroopas. Eesti õpiväljundite projekt valmis koostöös TalTechi ja Tallinna ülikooliga, abistas haridus- ja teadusministeerium.

Alustati uuringuga, et leida sobiv tehnoloogiline lahend **positiivse krediidiregistri tarbeks, et eraisikute andmed oleksid piisavalt kaitstud**. Uuringu tulemused selguvad hiljemalt 2024. aasta märtsiks, mil alustatakse regulatsiooni väljatöötamisega. Register hakkab koondama eraisikute laenukohustusi, sealhulgas liisingud ja järeilmaksud. Registri üldisem eesmärk on tagada senisest vastutustundlikum laenu andmine, et ennetada lõhki laenamist. Plaan on esitada registri aluseks olev regulatsioon 2024. aasta lõpuks Riigikogule menetlemiseks.

§ Kooskõlastusringile liikusid **seadusemuudatused**, millega muutuvad paremaks **investeerimiskonto kasutamise võimalused**. Muudatused peaksid investeerimiskonto kasutamise muutma atraktiivsemaks ja vähendama väikeinvestori motivatsiooni asutada investeringute tegemiseks äriühing. Eelnõuga täiendatakse ka pensioni investeerimiskonto investeerimisvõimalusi – kui praegu on need samad, mis tavalise investeerimiskonto puhul, siis uue võimalusena lisanduvad pandikirjad. Kuna ühisrahastusse ja krüptovarasse investeerimise riskid on mõnevõrra kõrgemad, siis sinna pensioniraha investeerida ei saa.

Finantssektorit kaasavate sotsiaalkindlustus-skeemide arendamine

2023. aasta alguses **kompenseeriti** ligi 342 000 inimesele vahepeal **peatatud teise samba maksed**, mis kokku maksis 270 miljonit eurot. Algselt oli kompensatsioon planeeritud kahele aastale, kuid see otsustati teha ühe maksena 2023. aasta jaanuaris, et raha jõuaks kiiremini inimeste pensionikontodele ja investeringutesse. Kompenseeriti tegemata jäänud 4 protsendi maksed 1961. aastal või hiljem sündinud inimestele, kes tegid oma 2 protsendi makseid perioodil 2020. aasta 1. juuli kuni 2021. aasta 31. august ja ei olnud teisest sambast vahepeal lahkunud. Samuti said oma kompensatsiooni kätte 2023. aasta jaanuaris sambast lahkujad.

§ **Kogumispensionide** valdkonnas võeti vastu **seadusemuudatus**, mille kohaselt lisatakse personaalse pensionitoote ehk PEPP III samba pensioniskeemide ringi ning laiendatakse PEPPi sisse- ja väljamaksetele III samba maksusoodustusi.

§ Üle pika aja on muutmisel **liikluskindlustuse seadus**. Sellega võetakse meie õigusesse üle Euroopa Liidu kindlustusereeglid, et tagada kahjukannatanutele parem kaitse. Aasta lõpus liikusid muudatused kooskõlastusringile.

Panustati sotsiaalministeeriumi veetavasse **pensionitarkuse strateegia 2023–2027** väljatöötamisele. Strateegia eesmärgiks on tagada tarkade pensioniotsuste tegemine ning seeläbi suurem majanduslik kindlustatus.

§ Kooskõlastamisele saadeti **kogumispensionide seaduse** muudatused eesmärgiga täiendada regulatsiooni praktikas ilmnenud teemade lahendamiseks, näiteks pensioni investeerimiskonto, pärimisreeglite jms teemadel.

Valmis **riikliku pensioni prognoosimudeli esimene prototüüp**, mille arendamisse panustas rahandusministeerium koos sotsiaalministeeriumiga. Arendustegevuse tulemusel valmis pensionimudeli esimene versioon, koos selle tehniliste kirjeldustega ning toodi välja ettepanekud mudeli edasisteks arendusteks. Mudeli jätkutööd on planeeritud 2024. aastasse ning fookuses on valminud mudeli jooksev valideerimine ning kasutusele võtmise teadusnõustamine. Tööde lõppedes liigub mudel statistikaameti kasutusse.

Hasartmängupoliitika kujundamine

§ Riigikogu võttis juunis vastu **hasartmängumaksu seaduse muudatused**, millega kavandatakse erinevate mänguliikide maksumäärade tõus. Maksutõusu peamiseks eesmärgiks on riigieelarve tulu suurendamine, et kindlustada Eesti julgeolek ning tagada riigirahanduse jätkusuutlikkus.

Rahandusministeerium korraldas koos Eesti Lotoga vastutustundliku hasartmängu teemalisel foorumi, kus leiti, et mängusõltuvusse sattumise vähendamiseks on oluline astuda riiklikke samme, millest esimesena tuleks kaasajastada hasartmänguseadust. Foorumil vaadati üle Eesti elanikkonna mängukäitumise hetkeseis ning toodi välja valdkonna probleemkohad ja vajalikud tegevused ala reguleerimiseks.

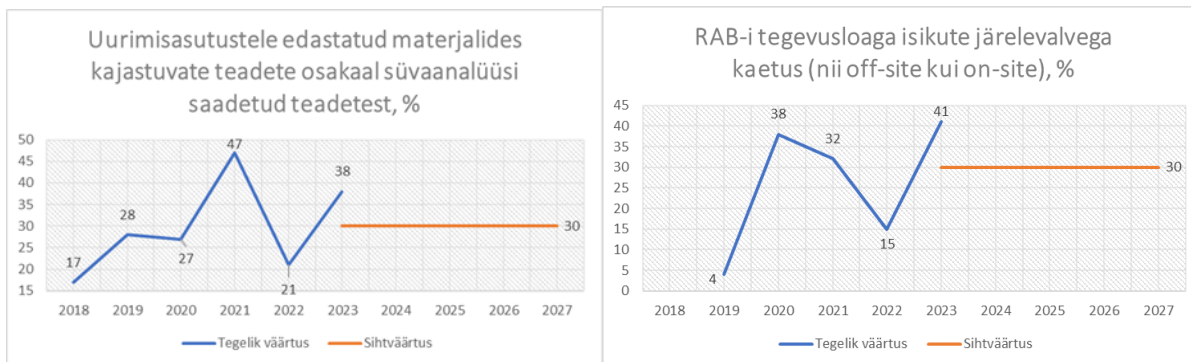
Tegevus 1.2 Arvestuspoliitika kujundamine

Eesmärk: Usaldusväärne ja avalikule huvile vastav arvestusalane informatsioon.

Tabel 17. Arvestuspoliitika kujundamise määdikud ja sihttasemed, perioodil 2018-2027.

Finantspoliitika määdikud	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026	2027
Rahvusvahelised hinnangud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alasele olukorrale (MONEYVAL), hinnangud „osaliselt vastavuses“ või „madal“ puuduvad	0	0	0	0	15		0	10	4	6	4
Kindlustandva audiitorteenusega kaetud aastaaruannete osakaal kõikidest registrele esitatavatest, %	4,8	4,4	4,1	4	4		5	5	5	5	5
Rahvamajanduse koguvarade ja kindlustandva audiitorteenusega raamatupidamise aastaaruannetes kajastatud varade suhe, %	87	88	88	88	88		80	80	80	80	80
Rahvamajanduse kogu töötajate arvu ja kindlustandva audiitorteenusega raamatupidamise aastaaruannetes kajastatud töötajate arvu suhe, %	61	60	59	60	59		60	60	60	60	60
Audiitorettevõtjate osakaal, kelle	90	93	94	88	81		100	100	100	100	100
Uurimisasutustele edastatud materjalides kajastuvate teadete osakaal süvaanalüüsi saadetud teadetest, % ⁹	17	28	27	47	21	38	30	30	30	30	30
RAB-i tegevusloaga isikute järelevalvega kaetus (nii off-site kui on-site), %	-	4	38	32	15	41	30	30	30	30	30
Järelevalveliste toimingutega aastas hõlmatavate kutseühenduste liikmete osatähtsus, %	23,1	24,2	23,8	27,6	29		17	17	17	17	

⁹ Määdikuga aasta sihtmäär näitab, kui palju määdikuga aastal Rahapesu Andmebüroole esitatud teadetest, mis on teate esitamise aastal süvaanalüüsi võetud, on kasutatud uurimisasutuste edastuses järgmise aasta jaanuari seisuga.

Joonised 22 ja 23. Arvestuspoliitika kujundamise tegevuse valitud mõõdikute visuaal

Tegevused ja tulemus:

Arvestusvaldkonna korraldamine

 Raamatupidamise Toimkond tegi oma tavapärasest tööd raamatupidamiskeskonna ja -standardite edasiarendamisel, juhendite tutvustamisel ja selgitamisel.

§ Raamatupidamise toimkond **esitas avalikule arutelule RTJ 11 „Äriühendused, tütar- ja sidusettevõtete kajastamine“ muudatused**, mis käsitlevad eelkõige ettevõtete ühinemise ja jagunemise kajastamist Eesti finantsaruandluse standardit rakendavates ettevõtetes. Kasutajate senise tagasiside põhjal leidis toimkond, et nimetatud valdkonnas on kasutajate ootus saada täpsemaid juhiseid ühinemiste ja jagunemiste kajastamiseks. Juhendi muudatuste eelnoü täpsustab ühinemist ja jagunemist käsitlevate punktide sõnastust ning täiendab seda senisest üksikasjalikumate näidetega.

 2023. aastal on kestlikkusaruandluse teema teadlikkust tõstetud esitlustega erinevate valdkondade konverentsidel ja seminaridel. Toimus rahandusministeeriumi infopäev, korraldati veebiesitlusi ning osaleti töötubades ettevõtjatega, näiteks Rohetiigri töötuba, kus arutleti ESG (keskkondlikke, sotsiaalseid ja juhtimiskultuuriga seotud) mõjude, nende kaardistamise ja hindamise üle. Eesti eestvedamisel arendatakse koos partneritega Soomest, Lätist, Leedust ja Poolast digitaalset tööriista, mis aitaks luua äriühingute kestlikkusdirektiivi ja selle juurde kuuluvate standarditega kooskõlas oleva majandusaasta kestlikkusaruande. See on vajalik, et mõtestada ettevõtte tegevuse mõjusid, riske ja võimalusi jätkusuutlikkusele orienteeritud maailmas. Projekti lahutamatuks osaks on ka sidusgruppide kaasamine. Kestlikkusaruandluse direktiiv kohaldub alates 2024. aastast, laienedes järk-järgult. Alates 2024. majandusaastast suurtele avaliku huvi üksustele (üle 500 töötaja), 2025. aastast kõigile suureettevõtetele, 2026. aastast ülejäänud börsil noteeritud ettevõtetele (v.a mikroettevõtted) kellel on võimalus aruandluskohustust kahe aasta võrra edasi lükata.

§ Valmistati ette raamatupidamise seaduse väljatöötamise kavatsus, et kõrvaldada ilmnenud takistused e-arvete levikult erasektoris ja minna Eestis täielikult üle Euroopa e-arve standardile.

Valmis „Siseauditi mõju organisatsiooni eesmärkide saavutamisele ja väärtuse suurenemisele“ analüüs. Analüüsi eesmärk oli saada ülevaade Eesti siseauditeerimise teenuse turul toimuvast ning koguda teavet tuvastamiseks, kuidas aitab siseaudit kaasa organisatsiooni tegevuse täiustamisele ning millist lisandväärtust see loob.

Auditortegevuse korraldamine

Vandeauditorite ja vandeauditorite ühingute ning siseauditorite üle järelevalve korraldamine jätkus analoogselt eelmistele aastatele.

Rahapesu tõkestamine

2023. aasta alguses avaldas **MONEYVAL** 2022. aasta kevadel toimunud **hindamisvisiidi** tulemusel valminud **raporti**. Raportis toodi positiivse punktina välja krüptoäride mahu hoogne vähenemine ja seda tänu Eesti karmimatele seadustele ja rahapesu andmebüroo intensiivsele järelevalvetegevusele. Lisaks leiti, et traditsioonilises finantssektoris on meetmete rakendamine end õigustanud ning riskid on suures osas maandatud. Järgnevate aastate prioriteediks on hindajatelt saadud soovitude ellu rakendamine, tagamaks jätkuvalt tõhusad süsteemid ja võimestatud asutused.

Aprillis toimus **MONEYVALi liikmete ministrite kohtumine**, kus võeti vastu **kõrgetasemeline deklaratsioon ja MONEYVAL Strateegia aastateks 2023-2027**. Vastuvõetud deklaratsioon käsitleb aspekte, tugevdamaks poliitilist ühtehoidu rahapesu ja terrorismi vastases võitluses läbi MONEYVALi. Samuti märgib deklaratsioon, et koos Euroopa Nõukoguga näidatakse oma poolehoidu Ukrainale, Vene Föderatsiooni poolt korraldatud agressiooni vastu. Eestis on lähtudes EL-i sanktsioonidest külmutatud venelaste vahendeid ligi 20 miljoni euro ulatuses. Lisaks nenditi kohtumisel, et Strateegias esile tõstetud tegevuste elluviimine nõuab lisaressursse ja hetkel on võimalik rakendada vaid peamiseid tegevusi. Samuti soovitakse parandada poliitilist kaasatust, tugevdada MONEYVALi rolli FATFis ja arendada koostöövorme Euroopa Nõukoguga.

Rahandusminister kehtestas **määruse**, mille kohaselt Eestis tegutsevad **virtuaalvääringu teenuse pakujad on kohustatud edastama Eesti pangale ja rahapesu andmebüroole regulaarselt andmeid oma tegevuse, hoolsusmeetmete, osutatud teenuste ning varade ja kohustuste kohta** alates 1. jaanuarist 2024. Nõue on vajalik, et riigil oleks ülevaade võimalikest riskidest ja rahapesu andmebüroo saaks hoida sektori riskipilti ajakohasena, kiiremini ohtudele reageerida ja riske maandada.

Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) avaldas mahuka **analüüsi, mille eesmärk on parandada rahapesuvastast võitlust Põhja- ja Baltimaades**. Eesti tegevust rahapesu tõkestamisel hindas IMF piisavaks ning kiitis regiooni järelevalveasutuste vahelist infovahetust rahapesu vastases töös. Rahapesu ja terrorismi rahastamise paremaks tõkestamiseks **soovitab IMF Põhja- ja Baltimaadele koguda veel rohkem piiriüleseid andmeid ja teha lisainvesteeringuid kõrgtehnoloogilisse**

andmeanalüüsi. Samuti soovib IMF regiooni riikidel igaks juhuks valmistuda ühisteks sammudeks finantsjärelevalve tugevdamisel näiteks siis, kui mõne panga puhul peaksid tulevikus ilmema suuremad rahapesuriskid.

Kohustatud isikutest on **krediidasutused kõige riskiteadlikum**, ühtlasi ka kvaliteetseid teateid saatev sektor. Pankade lõikes on esitatud teadete vormiline ja sisuline kvaliteet küll ebaühtlane, kuid teadetes kajastub edasimineku hooldusmeetmete rakendamises. Kõikide **teiste sektorite** puhul on peamiseks **probleemiks madal teatamisaktiivsus**. Finantseerimisasutuste, kauplejate ja professionaalide (v.a notarid) seas on vaid üksikud aktiivsed teatajad, kes saadavad üle kümne teate aastas. Teadete liikide osas kasvas hasartmängukorraldajate ja finantseerimisasutuste sektoris kahtlase tehingu teadete (STR) arv, mis viitab, et varasemast enam osatakse tuvastada rahapesukahtlast tegevust. Mitmes sektoris kasvas terrorismi rahastamise kahtlusega teadete (TFR) arv ja nende teadete saatjate arv. Saadud TFR-teadetest on näha, et turuosaliseid oskavad ka neid juhtumeid varasemast paremini leida ja analüüsida.

Terrorismi rahastamise vaatepunktist on Eestis endiselt **kõrgeim risk edastamise faasis**, terroristlikul eesmärgil vahendite kogumise ja kasutamise risk on madal. 2023. aastal esitati rahapesu andmebüroole märkimisväärne hulk teateid, mis puudutasid terrorismi rahastamise riski või kahtlust isiku puhul, kes ei resideeru Eestis, kuid kasutab tehingus Eesti turuosalisi. See ilmestab, et **terrorismi rahastamise vastane võitlus on olemuselt rahvusvaheline** ning mõnes teises riigis tegutseva isiku kohta võib vajalikku infot koguda just Eesti turuosaline.

Möödunud aastal **laekus** rahapesu andmebüroole kokku **522 välispäringut või spontaanset infoedastust** ning esitati **225 välispäringut või spontaanset edastust**.

Teistelt rahapesu andmebüroodelt laekunud **välispäringud** on jätkuvalt **suuresti seotud Eesti krediidasutustes avatud respondentkontodega**, aga ka **Eestis registreeritud ettevõtetega**, kes osalesid rahapesu kahtlusega tehingutes välisriigis ega tegutsenud või omanud püsivat tegevuskohta Eestis. See tüpoloogia viitab asjaolule, et Eestis registreeritud äriühinguid kasutatakse välisriikides ära maksusüütegude toimepanemiseks, millega võivad kaasneda ka muud rikkumised.

Välispäringud näitavad, et suureneb Eesti äriühingute kasutamine erinevates **e-kaubanduse pettustes**, kus Eesti äriühingute taha peituvad kauplejad eksitavad kliente kaubakirjeldustega ning tarnivad kirjeldatust oluliselt madalama väärtusega kauba või jätavad kauba üldse tarnimata. Seega on RABi teravdatud tähelepanu edaspidi ka e-kaubandusel.

Rahapesu riskipildist nähtub, et paljud rahapesu andmebüroo huviorbiidis olevad Eesti isikud ja ettevõtted on avanud maksekontod välisriikides erinevate makse- ja e-raha asutuste juures. Sellest tulenevalt on andmebüroo esitanud varasemast enam päringuid Leedu kolleegidele. **Tihedat välissuhtlust** peetakse ka Malta, Läti, Ameerika Ühendriikide, Soome ja Saksamaaga. Vaatamata Ukraina kolleegide keerulisele olukorrale, toimib ka nendega tihe ja sisukas koostöö.

Riigi võetud meetmete tõttu on virtuaalvääringu teenusepakkujate (VASPide) turg suuresti korrastunud. Kui 2019. aasta lõpu seisuga kehtis Eestis enam kui 1200 ja 2022. aasta alguses 148

virtuaalvääringu teenuse tegevusluba, siis 2023. aasta lõpus 53. Virtuaalvääringu voogusid seostatakse jätkuvalt kuritegeliku tegevusega, Eestis peamiselt pettustega. 2023. aasta lõpus Eesti tegevusluba omavate VASPide vahendatud teenuste käive oli 2023. aastal 20 miljardit eurot. 2024. aastal rakenduv regulaarne VASPide aruandluskohustus võimaldab tulevikus sektori riskipilti veelgi paremini mõista.

Hoolimata elektrooniliste maksevõimaluste võidukäigust ja uutest tehnoloogiatest on sularaha jätkuvalt kurjategijate seas eelistatud. 2023. aastal valmis rahapesu andmebüroos **analüüs „Sularahaga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid Eestis“**, mis näitas, et võrreldes pandeemia-aastatega, on Eestis tõusnud suurte mitmete sularahaintensiivsete teenuste (valuutavahetus, investeerimiskulla müük ja hasartmänguteenused) sularahatehingute maht ja koos sellega rahapesuohu tase. Piiriüleste e-raha ja makseasutuste Eesti makseagentide sularahaga seotud maksetehingud on jätkuvalt kõrge rahapesuohuga. Osalt on riskid kandunud teistesse jurisdiktsioonidesse, eelkõige Leetu.

2023. aasta märksõnadeks oli **sanktsioonist kõrvalehoidmine** ning mitme **sanktsiooni liigiga põimitud olukorrad**. Rahapesu andmebüroole esitatud sanktsiooni teadetest (ISR) oli näha, et **kohustatud isikud, aga ka riigiasutused on hakanud rohkem tähelepanu pöörama sanktsioonist kõrvalehoidumise analüüsile**. Sanktsioonist kõrvalehoidumise juhtumites püütakse kasutada Eesti finantssüsteemi ja juriidilisi isikuid. Rahapesu andmebüroo analüüs näitab, et maksed Venemaa ja Eesti vahel on oluliselt vähenenud ning peamised finantssanktsiooni rikkumise riskid seostuvad olukordadega, kus finantssanktsiooni subjektile tehakse kättesaadavaks mitte vahendeid (näiteks raha), vaid majandusressursse (näiteks kaupu). Peaasjalikult on tegu juhtumitega, kus Eesti ettevõtted jätkavad vahekehade kaudu koostööd Venemaa äripartneritega, kellega enne Ukraina sõja algust tehinguid tehti, kasutades selleks kolmandates riikides registreeritud läbipaistmatu taustaga ettevõtteid. Nimelt näidatakse kolmandates riikides registreeritud ettevõtteid selliste kaupade saajatena, mida on keelatud Venemaale viia. Tegelikult võidakse kaup aga kolmandast riigist re-eksportida Venemaale. Kauba Venemaale viimisel, varjates seejuures kauba lõppkasutajat, võidakse rikkuda mitte ainult kauba piirangut, vaid teha majandusressursse kättesaadavaks finantssanktsiooni subjektile, rikkudes sellega finantssanktsiooni. Erinevad sanktsiooni liigid (kauba keeld, teenuse keeld ja finantssanktsioon) on omavahel tugevalt põimunud.

Lähiaastatel on rahapesu andmebüroo olulisemateks prioriteetideks **juhtumianalüüsi ja strateegilise analüüsi võimekuse kasvatamine**. 2021. aastal viidi läbi eelanalüüs, et leida optimaalsed teed rahapesu andmebüroo infosüsteemi RABIS ümberkujundamiseks targemaks analüütiku töövahendiks. 2022. aastal alustati **strateegilise analüüsi funktsiooni infosüsteemi arendamist** ning see kestab 2026. aastani.

5. Arhiivindusprogramm

Programmi eesmärk	Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine
Vastutaja	Haridus- ja Teadusministeerium

Programmi kulud tegevuste lõikes

Tabel 18.

Tulemusvaldkond TÕHUS RIIK	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Arhivaalide kogumine, säilitamine ja juurdepääsu tagamine kulud kokku	9 823	10 924	9 607

Rahvusarhiivi 2023. aasta arhiivindusprogrammi eelarve koos eelmisest aastast üle kantud vahendite (0,2 mln eurot) ja projektitoetused ning majandustegevusest laekuv tulu (1 mln eurot) kokku moodustas 10,9 mln eurot, Arhiivindusprogrammi tegevuskulude jääk oli 1,2% lõplikust eelarvest (mahus 75 305,94 eurot) ning kasutatakse "Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021-2027" meetme 21.1.2.1 "Digiriik" KUM valdkondliku digipöörde partnerina kolme projekti raames digiteerimiseks ettevalmistamise tegevuste katmiseks (läbivaatus, korrastamine, konserveerimine, materjalid jm). Majandustegevusest saadud tulu eelarvejääk on vajalik järgmise aasta asutuse põhitegevuse kulude ja investeeringute katmiseks.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 19. Arhiivindusprogrammi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2021-2026.

Mõõdik	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026
				Sihttase			
Arhiivimoodustajate (asutuste) arv, kes on Rahvusarhiivile üle andnud digitaalarhivaale	40	44	63	50	55	60	70
Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal Rahvusarhiivis, % Arhivaalide koguhulk 10 427 684 arhivaali (1.12.2023 seisuga)	88	88	88	88	88	88	88
Arhivaalide kättesaadavus veebis, miljonit kujutist*	25,8	33,6	36,2	28	29	30	31

*Arvestatud on kõiki kujutisi, mis pole filmid, helid, fotod ega kaardid

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- Digisündinud arhivaalide üleandmine asutuste poolt on hoogustunud, digitaalsena sündinud teavet võeti vastu 19 tegutsevalt asutuselt, kes digiteavet esmakordselt üle andsid. Hoogustumise taga on eelkõige kolm lõpusirgele jõudnud arendust. Esiteks ühendati novembris vastuvõtusüsteem ASTRA ja digihoidla Preservica, kuhu vastuvõetud teave nüüd automaatselt hoiule liigub. Teiseks on üks tarkvaraarendaja juurutanud võimekuse väljastada Rahvusarhiivi digiarhiivi andmestruktuurile vastavaid XML-faile digisündinud teabe arhiveerimiseks. Kolmandaks suudab vastuvõtukeskkond ASTRA hakkama saada ka asutuste failikataloogide ja vähem kvaliteetsete XML-pakettidega.
- Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal jääb, nagu eelmistelgi aruandeperioodidel, muutumatuks kuni Rahvusarhiivi Tallinna keskuse kasutuselevõtuni.
- Arhivaalide kättesaadavust veebis õnnestus ka 2023. aastal prognoosidega võrreldes märkimisväärselt suurendada. Selle taga on digitaalse kultuuripärandi tegevuskava 2018–2023 raames Rahvusarhiivi juhitud ja lõpusirgele jõudnud kuus massdigiteerimise koostööprojekti Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Programmi meetmete täitmise analüüs

Meede:	Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine
Eesmärk:	Arhiiviväärtusega (püsiva väärtusega) teabe väljaselgitamine, selle riiklikule säilitamisele vastuvõtmine, nõuetekohane säilitamine ning dokumentaalse kultuuripärandi kasutamise võimaldamine.

Tabel 20. Ühiskonna dokumentaalse mälu kestliku säilitamise, kasutamise ning kodanike õiguste tõendamise määrad ja sihttasemed, perioodil 2021-2026.

Mõõdik	2021	2022	2023	2023	2024	2025	2026
				Sihttase			
Arhiivipedagoogilistes tegevustes osalenute arv (inimest aastas)	4 330	5 442	11 875	5 000	5 000	5 000	5 000
Rahvusarhiivi virtuaalse uurimissaali külastuste arv (mln korda)	1,7	1,5	1,67	1,7	1,7	1,7	1,7
Rahvusarhiivi teaduspublikatsioonide arv (tk. aastas)	7	8	8	7	7	7	7

Arhiivipedagoogilistes tegevustes osalenute arv on oluliselt suurem planeeritust. Märkimisväärse tõusu taga on suuresti Rahvusarhiivi filmiarhiivi aktiivne kuraatoritöö filmifestivalidel, varasemast rohkem

rahvast osales aga teisteski programmides. Virtuaalse uurimissaali külastuste arv õnnestus prognoosida enam-vähem täpsena. Nagu varemgi, toimus 99,6% Rahvusarhiivi külastustest virtuaalsetes kasutuskeskkondades. Rahvusarhiivi teaduspublikatsioonide arvuks kujunes prognoosist ühe võrra suurem tulemus.

Tegevused ja tulemus:

■ Esiletõstmist väärivad kaks valdkonda. Kõigepealt, vahefinišini jõuti mitme keskse arendusega. Aprillis avati AISi ehk arhiivi infosüsteemi uus avalik liides, mis pälvis kasutajate sooja vastuvõtu. Fotode-filmide-helide avaliku juurdepääsusüsteemi rolli võttis lõplikult üle Meediateek ja ka see muutus võeti arhiivi klientide poolt hästi vastu. Kiirelt liiguti edasi ka filmipärandi voogedastusplatvormiga Arkaader, millele lisandus näiteks filmide ajajoon ja ingliskeelne osa, järgmisel aastal peaks valmima ka koolidele õppetöoks mõeldud haridusliides. Need olid olulisimad edusammud, aga üsna hästi kulgesid ka teised arendusprojektid, mida seiretöölaual on hetkel kokku 21. Rahuloluga võib nentida, et mõne aasta eest langetatud juhtimisotsus projektide agiilseks käsitlemiseks on end täiel määral õigustanud, samuti on edu toonud arenduste juhtimisvastutuse selge üleandmine IT meeskonnalt sisuosakondadele.

! 2023. aasta teiseks märkimisväärseks tähiseks on viimaste suuremahuliste digiprojektide lõpuleviimine. Digitaalse kultuuripärandi tegevuskava raames juhtis Rahvusarhiiv aastail 2018–2023 kokku seitset nn massdigiteerimisprojekti, mille raames digiteeriti 22 erineva mäluasutuse 6,6 mln kaadrit dokumendipärandit (sellest 4,5 mln kaadrit Rahvusarhiivi arhivaale), 245 tundi Rahvusarhiivi filmilintidel olevaid filme ja 24 erineva mäluasutuse 167 tuhat fotonegatiivi (neist 56 tuhat Rahvusarhiivi fotonegatiivi). Nende projektide tulemusena jõudis avalikkuseni tohutu hulk senitundmatut kultuuripärandit. Just digiteerimine annab võimaluse uuteks arendusteks, millistest suurimat uut avalikku hüve pakub juba ülalmainitud Arkaader. Etteruttavalt saab öelda, et 2024. aastal algab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt toetatava digipöörde raames arhiiviainese suuremahulise massdigiteerimise järgmine etapp, kus Rahvusarhiiv on osalemas kolme projektiga.

🌐 2023. aastal loendati Rahvusarhiivi uurimissaalides 1,7 miljonit külastust, mida on eelmise aastaga võrreldes veidi enam. Tegelikuses on erinevate arhiiviteenuste kasutamine palju laiemgi. Näiteks ainuüksi Facebooki kaudu jõudis Rahvusarhiiv 2023. aastal ligi poole miljoni inimeseni, kiiresti kasvab arhiivihariduse programmides osalenute arv, arhiiv üllitab igal aastal kümnekond teadustrükist, mille lugejaskonda mõõta ei saa. Küll saab aga loendada ajalookultuuri ajakirja Tuna numbreid. Nimelt ilmus 2023. aastal kõige kõrgema (1.1) tähisega teadusajakirja Tuna 100. number ja ühtlasi tähistati 25 aasta möödumist ajakirja sünnist.

⚡ Aruandlusaastal seati ka pikemaajalisi arhiivinduslikke plaane, sõnastades arengusihid järgnevat kolmeks aastaks ehk eelduslikult perioodiks, mis eelneb Rahvusarhiivi Tallinna üksuste Endla tn hoonesse kolimisele. Muude uuendatud eesmärkide seas väärib siinkohal märkimist kehtiva arhiivieeskirja kaasajastamise vajadus, et toetada digiaainese võimalikult lihtsat ja automatiseeritud

üleandmist arhiivi. Eelduslikult on võimalik märkimisväärselt vähendada asutuste arhiivinduslikku halduskoormust, säilitades samal ajal arhiveeritava teabe kvaliteeti.

6. Regionaalpoliitika programm

Programmi eesmärk	Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.
Vastutaja	Regionaal-ja Põllumajandusministeerium*

*Kuni 01.07.2023 vastutas programmi eest Rahandusministeerium, kuid ministeeriumite valitsemisalade ümberkorraldustega liikus regionaalpoliitika programm Regionaal-ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse

Programmi kulud tegevuste lõikes

Tabel 21. Regionaalpoliitika programmi kulud tegevuste lõikes.

Tulemusvaldkond	TÕHUS RIIK	2023 eelarve**	2023 eelarve täitmine***
Regionaalpoliitika programm		59 202 594	51 316 238
Tegevus: Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng		47 036 253	42 918 191
Tegevus: Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine		8 581 913	7 331 979
Tegevus: Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine		3 584 428	1 874 010

* Eelarve ja eelarve täitmise numbreid täpsustatakse

**Eelarve ja täitmise summades on kajastatud vaid 2023.a Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumisse üle tulnud vahendid

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 22. Regionaalpoliitika programmi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2022-2024.

Mõõdik	2022	2023	2023	2024
			Sihttase	
Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust, %, <=	46,1%	46,7%	46,4%	46,8%
Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst, %, >=	39,8% ¹⁰	–	37%	37%
Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas, %, >	56.38%	54,3%	57,6%	60%
Kinnisvara hindade regionaalne erinevus (Harju-, Tartu-, Pärnumaa vs ülejäänud Eesti keskmine, kordades), <=	4,5	4,8	5	5
Elukeskkonnaga rahulolu Eestis, %, >	73.5	<i>Uuring üle aasta, järgmine 2024.a sügisel</i>	74%	74%

¹⁰ Näitaja võib täpsustuda pärast Statistikaameti 2024.a SKP andmete täpsustavat korrektsiooni.

Elukeskkonnaga rahulolu piirkondlikud erinevused: kõrgeima ja madalaima detsiili KOVide vahe, (protsendipunkt), <	14.7	<i>Uuring üle aasta, järgmine 2024.a sügisel</i>	15	15
Kohalike omavalitsuste kulude osakaal valitsussektori kuludest, %	24,2%		25%	25%

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- **Haldusreformi elluviimisega** on loodud eeldusi arenguhüppe saavutamiseks omavalitsuste võimekuses, teenused on kättesaadavad ja muutunud kvaliteetsemaks. *KOV teenustega rahulolu* on 2022. a hinnangute põhjal eri piirkondade kõrgeim rahulolu Harjumaal (keskmiselt 65,5 punkti 100-st) ja Tartumaal (62,3 punkti), samas sellest tunduvalt madalamaks jääb rahulolu Ida-Virumaal, Valga-, Põlva- ja Jõgevamaal (vahemikus 49–52 punkti). Sarnased piirkondlikud erinevused on ka *rahulolu koduomavalitsuse juhtimise muutusega viimasel kolmel aastal*, mille osas on inimesed kõige rahulolevamad Harju-, Võru- ja Lääne-Viru maal (51–59 punkti) ja kõige rahulolematumad Järva-, Ida-Viru-, Põlva-, Valga- ja Jõgevamaal (alla 40 punkti 100-st).
- **Piiriülene koostöö:** nii Eesti piirkondade edukus kui ka riigi terviklik areng sõltuvad üha enam meie aegruumilisest ja funktsionaalsest seotusest ning koostööst Euroopa muude piirkondade ja tuumaladega. **Interreg** koostööprogrammide kaudu rahastati aastatel 2007–2014 319 Eesti osalusega projekti. Perioodi 2014–2020 kestel rahastati 345 Eesti osalusega koostööprojekti ning ka Eesti juhtpartnerite arv on märgatavalt kasvanud. Perioodi 2021–2027 Interreg programmid käivituvad juba 2021. a ning läbi on viidud mitu taotlusvoor. 2024. a seisuga osalevad Eesti partnerid kokku 141 projektis.
- **Ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) rakenduskava 2014–2020** raames on 29.02.2024 seisuga välja makstud 98,2 protsenti Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi rakendatavatest toetustest, saavutatud on meetmete peamiste väljundite osas seatud sihttasemed (nt loodud töökohad või suuremate linnapiirkondade lasteaiakohad). Rahastatud projektid jõuti 2023. aasta lõpuks ellu viia, tervikuna jäi ellu viimata vaid ühe Ida-Virumaa tööstusettevõtte projekt, kes lõpetab viimased projekti tegevused 2024. aastal enda rahastusega.
- **ÜKP rakenduskava 2021–2027 regionaaltoetuste ettevalmistusperiood** jõudis 2023. aastaga lõpule, viimane toetuse andmise tingimuste käskkiri sai allkirja 04.01.2024. Aastal 2023 avanesid enamike uute regionaalmeetmete taotlusvoorud, 2023. a lõpuks avanenud voorude eelarve kokku on 186 mln €, 2024–2027 avaneb voore veel 62 mln € mahus (+ võimalikud varasemate voorude lisanduvad jäägid).
- **Ruumilise planeerimise valdkonnas** jõustusid 2023. aastal riigile oluliste ehitiste ja tuuleparkide kiiremat arendamist võimaldavad planeerimisseaduse muudatused ning harjutusväljade kiiremat

arendamist võimaldavad relvaseaduse muudatused. Ruumilise planeerimise valdkonna edasiseks arendamiseks koostati planeerimisseaduse väljatöötamiskavatsus ja selle alusuuringud¹¹.

- Eesti arengut toetavad 2023. aastal lõppenud kohalike omavalitsuste planeeringute digitaliseerimine ja planeeringute andmekogusse kandmise I etapp, lõpule on viidud tuumajaama asukoha ruumianalüüs¹² ning koostamisel on üleriigiline planeering, Harju, Rapla ja Pärnu maakondade maavarde teemaplaneeringud, Rail Baltic raudtee maakonnaplaneering, Pärnu maakonna Pärnu jõe teemaplaneering, Tallinna ringraudtee riigi eriplaneering, Haljala-Kukruse 2+2 maantee riigi eriplaneering ning Liivi lahe meretuulepargi riigi eriplaneering. Kohalike omavalitsuse võimestamiseks tuuleparkide planeerimisel loodi 2023. aastal 5 mln € suuruse mahuga toetuskeem¹³.
- Valitsus võttis 2023. aasta koalitsioonileppega üheks prioriteediks riigi ettevõtlustoetuste regionaalset tasakaalu suurendava mõju. Kokku on lepitud, et vähemalt 40 protsenti struktuurivahendite rakenduskava 2021–2027 ettevõtluse arengule ning keskkonnahoidlikkusele suunatud ettevõtlustoetustest peab jõudma väljapoole Tallinna ja Tartu piirkondi.

Vajab tähelepanu:

- **Eesti riigi vähene detsentraliseeritus võrreldes Põhjamaadega.** Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (24%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Haldusreformi eesmärk oli suuremate ja tugevamate omavalitsuste loomine. Haldusterritoriaalse reformi järel on järgmiseks oluliseks väljakutseks omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine ning seeläbi omavalitsuste tulubaasi suurendamine.
- **Kohalike omavalitsuste vähene koostöö teenuste osutamisel ja regionaalses arendustegevuses.** Kuigi haldusreformi tulemusena omavalitsuste haldusterritooriumid suurenesid, on meil jätkuvalt omavalitsuslikke ülesandeid, mida oleks mõistlik täita omavalitsuste koostöös – näiteks erivajadustega laste haridus, teatud sotsiaal- ja haridusteenused jne. Kohalike omavalitsuste enda rahaline panus ühiselt täidetavate ülesannete täitmiseks on vähene, olulisel määral sõltutakse riigilt laekuvast maakondliku arendustegevuse toetusest. Lisaks peab suurenema üleriigilise omavalitsusliidu roll kohalike omavalitsuste IT- ja personaliarenduste koordineerimisel ja muude keskselt omavalitsustele pakutavate toetavate tegevuste korraldamisel.
- **Tuleb suurendada kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel.** Selleks, et tagada riigi ühtlane majanduslik areng ning elanike heaolu ka väljaspool Harjumaad, on oluline laiendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ja tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamisel. Alates 1. juulist 2023 anti vastutus ettevõtluse regionaalse arengu suunamise eest koos minimaalsete eelarveliste vahenditega Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt üle Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile.

¹¹ <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/>

¹² <https://kliimaministeerium.ee/elurikkus-keskkonnakaitse/kiirgus/tuumaenergia-tooruhm#tuumaenergia-est>

¹³ <https://www.rtk.ee/meede-kohalike-omavalitsuste-voimestamine-roheliste-investeeringute-tegemisel>

- **Kohaliku omavalitsuse valmidus kaasas käia ühiskonna ja riigi arengust tulenevate väljakutsetega,** näiteks teenuste tagamine arvestades inimeste kasvavat mobiilsust, asümmeetrilise detsentraliseerimise rakendatavus Eesti õigusruumis, kohaliku demokraatia ja juhtimise uued väljakutsed, rohepööre. See eeldab pikemas perspektiivis nii omavalitsuste demokraatliku olemuse, teenuste tagamise kui ka territoriaalsuse übermõtestamist.
- **Kohalike omavalitsuste võimekus on ebaühtlane.** Väiksemates omavalitsustes ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks saab üheks meetmeks olla kohalike omavalitsuste edaspidine **vabatahtlik ühinemine**. Vabatahtlikku ühinemist toetaks omal algatusel ühinevatele omavalitsustele riikliku ühinemistoetuse taastamine.
- **Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam.** Väga madal finantsautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on KOVide piiratud võimalus ressursse jaotada vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Finantsautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel.
- **Kohalike omavalitsuste finantsolukord** paranes järk-järgult kuni 2020. aastani, millest alates on muutused toimunud halvenemise suunas. Prognooside kohaselt võib eeldada, et KOV finantsolukord saavutas madalseisu 2023. aastal, kuid kiiret paranemist sellelt tasemelt ei ole oodata. Halvenenud finantsolukord on kaasa toonud suure defitsiidi, võlakohustuste kiire kasvu ning hakanud mõjutama omavalitsuste investeerimisvõimekust.
- **Arvestades Eesti territooriumi väiksust on Eesti-siseseid piirkondlikud erinevused ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses suured.** 2023. aastal valminud regionaalse arengu tegevuskava seire ülevaate põhjal on piirkondade vahelised erisused püsinud suured või jätkanud kasvutrendi eelkõige SKPs ja ettevõtlusarengu näitajates ning elanike sissetulekutes ja vaesuses. Suurem piirkondlik ebavõrdsus ilmneb ka mitmetes rahvatervise näitajates ning rahulolus kohalike omavalitsuste juhtimise ja arenguga. Piirkondlik areng on jätkuvalt polariseerunud eriti selgepiirilisel suuremate linnapiirkondade ning nendest kaugemale jäävates hõreasustusega piirkondade võrdluses. Arengunäitajad on üldiselt paremad Harju- ja Tartumaal ning kipuvad olema halvemad sageli Ida-Virumaal ning Kagu-Eesti ja Jõgeva maakondades. Samas on olnud viimastel aastatel mõnes osas märke ka piirkondade vaheliste arenguerinevuste ja ebavõrdsuse vähenemisest, näiteks elanike rahulolus elukeskkonnaga ja kiire internetiühenduse kättesaadavuses.
- **Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju koordineerimisel on puudujääke.** Eeltoodud regionaalse arengu suundumustest tulenevalt vajab lisatähelepanu poliitikasekkumiste kavandamine regionaalsete erisuste vähendamiseks, eriti ettevõtluse arengu- ja konkurentsivõime, ettevõtlusarenguks vajamineva tööjõu kättesaadavuse, inimeste hõives osalemise, kohalike omavalitsuste haldus- ja arendusvõimekuse ning rahvatervise valdkonnas. Tasakaalustatud

regionaalarengu saavutamiseks on vaja, et ministeeriumid kaaluksid ja suunaksid teadlikumalt oma tegevuse mõju regionaalarengule.

- **Pikaajalises strateegias “Eesti 2035”** käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks on tegelik praktika välja kujunemata, sh puuduvad kesksed suunised mõõdikute piirkondlike andmete analüüsiks ning oluliste piirkondlike erisuste püsimise korral valdkonna arengukavade ja programmide eesmärgipüstituste ning tegevuste muutmiseks.
- **Välisvahendite toetusmeetmete regionaalse mõju suurendamiseks** on 2021–2027 perioodiks loodud vajalikud õiguslikud ja arengudokumentidest lähtuvad eeldused, kuid tuge ja suunamist vajab ministeeriumite ametnike ning rakendusüksuste töötajate valmisolek ja oskus otstarbekalt ja mõjusalt siduda valdkonnapoliitilisi ning regionaalpoliitilisi eesmärgi. Sageli ollakse küll teadlik oma valdkonna regionaalsetest erisustest, kuid ei nähta enda tegevusel seoseid nende tekkimise ega leevendamise. Vähest tuge pakuvad meetmete kujundajatele ka valdkonna arengukavade ja programmide seire ning tulemusaruandlus, kus sageli puudub piirkondlike erisuste analüüs, mille olemasolu lihtsustaks toetusmeetmete ettevalmistamist, elluviimist ja seiret.
- **Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti areng** vajab jätkuvalt erilist tähelepanu. Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavade seireprotsessis tuli Ida-Virumaa puhul esile vajadus ministeeriumitel rohkem tähelepanu pöörata sellele, et riigi toetusmeetmetest jõuaks proportsionaalne osa Ida-Virumaani, väljakutse toetada muudest piirkondadest elanike aktiivsemat elama asumist Ida-Virumaale, tagada piirkonnas kaasaegse (üüri)elamufondi parem kättesaadavus ning kiirendada põgenike integreerimist tavaellu, et saavutada seeläbi nende suurem panus Ida-Virumaa arengusse. Kagu-Eestis on kindlasti vajalik jätkata piirkonnaspetsiifiliste ressursside väärimise edendamist, suuremat tähelepanu tuleb pöörata ettevõtete innovatsioonivõimekuse tugevdamisele ning toote- ja teenusearenduse investeeringute toetamisele. Olulist edasiarendamist vajab piirkonna haridusvõimaluste vastavusse viimine Kagu-Eesti tulevikuvajadustega. Praegu ei leia ligikaudu kolmandik Kagu-Eesti põhikoolilõpetajatest endale sobivat edasiõppimisvõimalust oma kodumaakonnas, mistõttu peaks eesmärgiks olema gümnaasiumide ja kutseharidusasutuste atraktiivsuse suurendamine.
- **Riigieelarveliste toetusmeetmete baasrahastus** võimaldab viimaste aastate kiire hinnatõusu tõttu toetada varasemast oluliselt väiksemas mahus kohalikke ja piirkondlikke arendustegevusi. Olemasoleva eelarve juures seniste programmide ja tingimustega jätkamine on tekitanud surve toetuse saajatele lisada täiendavat omafinantseeringut tegevuste elluviimiseks, samal ajal tooks maksimaalsete toetuse summade tõstmine paratamatult kaasa suurema konkurentsi ning vähendaks edukate taotluste osakaalu ja arvu. Näiteks on **hajaasustuse programmi** maksimaalne toetussumma püsinud 6500€ tasemel alates programmi käivitamisest 2013. aastal. Nõudlus maapiirkonna püsielanike elamistingimusi parandavateks tegevusteks on jätkuvalt kõrge, kuid elluviidavate projektide keskmine eelarve on tõusnud selle aja jooksul rohkem kui 60 protsendi võrra. Paljud pered peavad taotlemiseks leidma oluliselt rohkem vahendeid, kui määruses minimaalselt nõutud 1/3 investeeringu summast, sest riik ja kohalikud omavalitsused ei ole suutnud toetuse eraldamisel üldise hinnatõusuga kaasa tulla. Eeltoodu jätab potentsiaalse tagajärjena elamistingimuste parandamisest kõrvale madalama sissetulekuga taotlejad ja

võimaldab madalamas konkurentsivõimendust kasutada toetuse võimendust suuremate säästude või sissetulekutega peredel.

- **Maakondliku arendustegevuse baastoetus** ehk toetus, mida riik eraldab maakondliku arendustegevuse, rahvatervise ja maakonna turvalisuse nõukogu tööks ning kultuurivaldkonna ülesannete täitmiseks on alates 2018. aastast püsinud muutumatu, samas on võrreldes 2018. aastaga keskmine brutopalk tõusnud 2023. aastaks ligikaudu 40 protsenti. Rahandusministeeriumi pikaajalise prognoosi kohaselt ulatub palgakasv 2024. aastal 49 protsendini ning 2028. aastaks juba 79 protsendini võrrelduna 2018. aastaga, mil maakondliku arendustegevuse toetuse summa fikseeriti. Samal ajal reaalse arendusressursi vähenemisega on erinevate ministeeriumite ootused partnerlusele maakondlike arendusorganisatsioonidega aja jooksul kasvanud.
- **Ruumiplaneerimise volitused on piiratud** ja ruumi kvaliteet sõltub oluliselt eri valdkondade otsustest, mis langetatakse väljaspool ruumilist planeerimist. Näiteks maksupoliitikast, transpordipoliitikast, keskkonnapoliitikast, regionaalpoliitikast, energeetikas tehtavatest otsustest ja seatavatest eesmärkidest. Suures osas määrab tegeliku ruumilise arengu üldine majandusareng, laiemad demograafilised suundumused, avaliku sektori ja erasektori koostöövõime ning kohalike omavalitsuste tugevus.
- **Eesti ruumilises ja strateegilises planeerimises tuleb valdkondade üleselt teadvustada kahanemise, (valg)linnastumisega ja kliimamuutustega seotud probleemide lahendamise vajadust.** Rahvastikuprotsessid ja -prognoosid näitavad rahvaarvu jätkuvat kahanemist suures osas Eestis. Tagajärjeks on nendes piirkondades rahvastiku vananemine, väiksem maksutulu laekumine, ebavõrdne ja raskendatud teenuste pakkumine, laialivalgumisest tingitud suurem keskkonnakoormus ning suuremad teenuste osutamise ja taristu korrashoiuga seotud kulud kohalikele omavalitsustele elaniku kohta. Otsuste puudumine nii omavalitsuste kui keskvalitsuse poolt teenustevõrgu (näiteks haridusvõrk) tulevikuvajaduse ja -mudeli osas takistab investeringute kavandamist ja prioritseerimist ning võib kaasa tuua üle- või alainvesteeringute taristusse.
- **Kohalike omavalitsuste üldplaneeringute** koostamine ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määramiseks vajab jätkuvalt erinevate valitsusasutuste tihedat koostööd kohalike omavalitsustega. Uusi tänapäevaseid üldplaneeringuid või osaplaneeringuid koostab 2023. aasta seisuga 54 kohalikku omavalitsust, uued üldplaneeringud või omavalitsuse osaplaneeringud on kehtestanud 20 kohalikku omavalitsust. Üldplaneeringute koostamine kestab edasi ka pärast 2023. aastat. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata maakonnaplaneeringus määratud riigi huvide kajastamist kohalike omavalitsuste üldplaneeringutes ja strateegiliste probleemide lahendamisele ruumiplaneerimise lahendustega.
- **Vaja on jätkata ruumilise planeerimise valdkonna digipöördega**, et tõhustada ja lihtsustada planeeringute koostamist ja planeeringuandmete kasutamist.

Programmi tegevuste täitmise analüüs

Meede 1:	Regionaalareng
Tegevus 1.1:	Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng
Eesmärk:	Riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärkide saavutamine ning regionaalmeetmete mõjus ja nõuetekohane elluviimine.

Tabel 23. Regionaalarengu määrdikud ja sihttasemed, perioodil 2022-2024.

Määrdik	2022	2023	2023	2024
			Sihttase	
Valdkonnapoliitilistest toetusmeetmetest väljapoole Harju maakonda eraldatud toetuste osakaal, %, >	KOV – 75%; Äriühingud – 44%	KOV – 74%; Äriühingud – 46%	75% (KOV) 50% (ev)	75% (KOV) 60% (ev)
Maakondade SKP kasv (15/15, kõigis maakondades)	15/15	N/A	15	15
Keskmete sissetulekute kasv kõigis maakondades suurem kui THI muutus (15/15), %, ≥	0/15 (THI 19,4%)	15/15 (THI 9,1%)	15/15	15/15
Regionaalarengu toetusmeetmete eesmärkide saavutamise tase, %	95-100% 2023.a. sihttasemest	100% 2023. a sihttasemest	100%	-
Kasusaanud ettevõtete arv	15 758	17 813	2410	2410
Toetuste kaasabil loodud töökohtade arv	1 944	2 498	1950	1950
Elukeskkonda arendavate toetuste maht, m€	48	12,5	35	35
Piiriülese koostöö programmides osalevate Eesti partnerite arv (kodanikuaktiivsuse näitaja)	-	162	200	300

Tegevused ja tulemus:

Regionaalpoliitika kujundamine

- Peamine regionaalarengut suunav riiklik alusdokument on 2022. aasta alguses valminud [regionaalse arengu tegevuskava](#) (RETK), mis määratleb olulisemad piirkondade vahelist ebavõrdsust väljendavad regionaalse arengu juurprobleemid, koondab eri ministeeriumite valitsemisalasid hõlmava rakendusplaani nende juurprobleemide leevendamiseks ning seab raamistiku nende protsesside edasiseks seireks. 2023. a valminud ülevaade RETKi senisest elluviimisest on näidanud, et ministeeriumite panus regionaalse ebavõrdsuse vähendamisel vajab läbivalt tugevdamist, kuid eriti ettevõtlusarengu ja innovatsiooni ning tööturu ja rahvatervise valdkondades. Nende valdkondadega seotud regionaalse arengu juurprobleemides on piirkondade vahelised erisused sotsiaal-majanduslikes arengunäitajates püsinud eriti suured või jätkanud kasvutrendi.

- [Ida-Virumaa](#) ja [Kagu-Eesti](#) regioonide arengu kiirendamiseks on 2022. aastal koostatud valitsemisalade ülesed Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavad aastani 2030, mille 2022. aasta seire toimus integreerituna RETK seireprotsessiga.
- Olulise pikaajalise mõjuga tegevusena on alates 2022. aastast lisandunud 2021–2027 välisvahendite toetusmeetmete [regionaalse mõju suunamise](#) tegevused, et läbi mõelda võimalused, kuidas lisaks meetmepetsiifiliste eesmärkide saavutamisele on võimalik panustada „Eesti 2035“ sihtidesse ja aluspõhimõtetesse, sealhulgas tasakaalustatud regionaalsesse arengusse. **Vastavalt perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadusele** on regionaalarengu osakonna ülesandeks koordineerida ja seirata toetusmeetmete panustamist regionaalarengusse. 2023. aastal on läbi vaadatud tagasiside ja soovitude andmiseks mitteametlikul konsultatsioonil 109 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide eelnõud ning ametlikul kooskõlastusringil 95 eelnõud (sh korduvad kooskõlastused). Lisaks kooskõlastati 2023. aastal viis hindamismetoodikat ja seitse toetuse andmise tingimuste muudatuste eelnõud. Täiendavalt on nõustatud Euroopa taaste- ja vastupidavusraha meetmete koostajaid (kokku kaheksa eelnõud, sh seitse ametlikul kooskõlastusringil). Võrreldes 2022. aastaga on kooskõlastusprotsess vaieldamatult muutunud sujuvamaks, valdavalt jõuavad eelnõud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumisse nii mitteametliku kui ametliku kooskõlastusvooru käigus ning eelnõude arv, milles regionaalsete mõjude analüüs täiesti puudub, on kahanenud üksikuteni. Täiendava kitsaskohana on 2023. aastal teravalt esile tõusnud madal asukohaandmete kvaliteet toetuste infosüsteemis, mis raskendab toetuste regionaalse jaotuse jooksvat seiret. Sellele kitsaskohale on koostöös Riigi Tugiteenuste Keskuse (RTK), Rahandusministeeriumi ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-ga asutud lahendusi leidma.
- **Perioodi 2014-2020 struktuurivahendite rakenduskavast on projektidele**, mille toetuse saajaks on kohaliku omavalitsuse üksus, eraldatud perioodi jooksul kokku 475 mln eurot toetusi (sellele lisanduvad KOV asutatud SA, MTÜ ja äriühingute toetused), millest hinnanguliselt 74 protsenti on eraldatud väljapoole Harjumaad asuvatele kohalikele omavalitsustele. Äriühingute projektide maht (sealhulgas ka toetused üldhuviteenustele nagu ühisveevärk, kaugküte) oli kokku 767 mln. Konkreetse maakonnaga seotud äriühingute toetusi oli 505 mln €, millest 54 protsenti olid suunatud Harjumaale. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 2023. aasta oktoobris täpsustatud andmetel oli Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA rakendatavates ettevõtlusmeetmetes Harjumaal osakaal eelmisel perioodil koguni 78 protsenti. Rakenduskava toetusmahust tervikuna on kindla maakonnaga seotud 45 protsenti, nende projektide põhjal hinnates on Harjumaal osakaal toetuse kogumahust kõigi valdkondade üleselt 41 protsenti.
- **Maakondlike arendusorganisatsioonide eestvedamisel** jõudis 2023. aastal lõpule maakonna arengustrateegiate uuendamise protsess, mis vastavalt KOKSile toimub vähemalt kord nelja aasta jooksul. Kogu protsessi vältel on ministeerium pakkunud maakondlikele arendusorganisatsioonidele tuge juhendmaterjalide, võrgustikukohtumiste, koolituste ja eelnõu tööversioonide tagasisidestamisega. Maakonna arengustrateegiad on aluseks toetuse eraldamisele mitmetest regionaalarengu toetusmeetmetest.

- Lääne-Viru maakonnas võttis oma tegevuse lõpetanud maakondlikult arenduskeskuselt piirkonna ettevõtlusarengu toetamise rolli üle MTÜ Lääne-Viru Omavalitsuste Liit.
- 2023. aasta sügisel valmis **perioodi 2014–2020 Ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ lõpphindamine**, mille eesmärk oli hinnata suuna rakendamise tulemuslikkust ja mõju linnapiirkondade arengule. Hindamise viis läbi Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar OÜ. Hindamise tulemusena leiti, et projektid täitsid oma eesmärgi ja projektide väljundnäitajate sihttasemed saavutatakse. Probleeme tekitasid eelkõige ehitusprojektide elluviimine, hangete korraldamine ja maaomanikega läbirääkimised. Säästvate liikumisviiside tulemusnäitajat, igapäevaseks töölkäimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus, ei saavutatud. Tulemusnäitaja saavutamiseks oleks pidanud kavandama projekte laiemalt säästvat liikumist mõjutavate tegevustena, praegune projektide valik keskendus jalg- ja jalgrattateede ehitusele. Jalgrattaga tööle liikujate osakaal kitsamalt on vaatlusalusel perioodil kasvanud. Alushariduse ja lapsehoiu projektidega ei õnnestunud leevendada lasteaiakohtade puudust soovitud mahu. Lasteaiakohtade nõudlus on kasvanud linnapiirkondades elanikkonna suurenemise ja vanemate suurenenud soovi tõttu panna lapsed varasemas eas lasteaeda. Ilma toetuseta oleks KOVid uusi kohti loonud aeglasemas tempos või ei oleks suutnud neid üldse luua. Ida-Virumaa linnapiirkondade alakasutatud alade arendamine avaldas laiemat mõju turvalisusele, turismile ja kohaliku elanikkonna rahulolule. Projektide tulemusena on ehitatud uusi hooneid ja rajatisi piirkondadesse, kus varem on väga vähe rajatud uusi avalikke hooneid. Kinnisvaratehingute hinna kvantitatiivne andmeanalüüs ei näidanud, et projektidel ei olnud märkimisväärset mõju piirkonna kinnisvarahindadele. Kinnisvarahindajad leidsid, et projektide peamine mõju avaldub elukeskkonnale üldisemalt.

Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmete kujundamine

Riigieelarvelised toetused

- **KOV hoonetes energiatõhususe ja taastuenergia kasutamise edendamise programmis** jätkub projektide elluviimine. 2022. aastal läbi viidud KOV hoonete energiatõhusaks muutmise taotlusvoorus eraldati CO2 kvoodikaubanduse tuludest toetusi ca 23 miljoni euro ulatuses 40 erineva hoone rekonstrueerimiseks, 2023. aastal katkestati peamiselt omavalitsuste finantsraskuste tõttu neist seitse projekti. 2023. aastal avati CO2 kvoodikaubanduse tuludest taotlusvoor KOV liginullenergiahoonete ehitamiseks, milles 2024. aasta alguses rahastati 15 taotlust mahus 26,6 miljonit eurot. 2023. aastal avati KOV hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimiseks esmakordselt taotlusvoor (mahus 40 mln eurot) ka Moderniseerimisfondist.
- **Ida-Virumaa programmi raames** jätkusid koostöös Ida-Viru ettevõtluskeskusega tegevused **Viru Filmifondi toetuseks** ning Ida-Virumaa tegutsevate ettevõtjate nõustamiseks ja koolitamiseks. Õiglase ülemineku fondi ettevalmistatavate tegevustena valmisid Jõhvi ja Narva loome- ning tööstusinkubaatorite eelprojektid ja inkubatsiooniprogramm, algas maakonna elamumajanduse arendamise teekonnakaardi koostamine. Integratsiooni sihtasutusega

Ida-Viru spordi- ja kultuurisündmuste projekti ning lõppesid Ida-Virumaa ettevõtjatele mõeldud eesti ja inglise keele õppe kursused ning võrgustumisüritused. Samuti jätkus koostöö Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-ga, kelle Startup Estonia üksus viib Ida-Virumaal lepingu alusel aastani 2025 ellu erinevaid iduettevõtluse arendamisele suunatud võrgustamis- ja tugitegevusi. 2023 viidi läbi Ida-Viru maakonna tühjenevate korterelamute probleemistiku lahendamise toetusmeetme esimene taotlusvoor, mille tulemusel said rahastuse nelja KOVi projektid, toetuse summa oli kokku ca 1,6 miljonit eurot.

- **Kagu-Eesti programmi raames jätkus mainekava elluviimine** ning spetsialistide eluasemete toetuse rakendamine, 2023. aasta sügisel teatasid kohalikud omavalitsused, et neil ei ole huvi KOV kaasrahastust eeldava spetsialistide eluasemete toetusega 2024. aastal jätkata.
- **Maakonna arengustrateegiate elluviimise toetusmeetme** sihitumaks rakendamiseks lepiti ministeeriumi ja iga maakonna maakondliku arendusorganisatsiooni vahelise dialoogi tulemusena kokku iga maakonna **arengustrateegiast tulenevad 1-2 fookusteemat**, mille elluviimiseks maakonnas suunatakse aastate 2024–2027 toetusvahendid.
- **Riigieelarvelistest toetustest jätkati hajaasustuse programmi, väikesaarte programmi, kohaliku omaalgatuse programmi ning Peipsiveere ja Setomaa programmi rakendamist.** Kohalike omavalitsuse ühiselt täidetavatele ülesannete täitmiseks eraldati maakondlikele arendusorganisatsioonidele maakondliku arendustegevuse baastoetust.

Perioodi 2021-2027 ning taaste- ja vastupidamiskava välisvahendid

- 2023. aastal jätkus 2022. aastal avatud taotlusvoor meetmes „**Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus**“, mis võimaldab tellida kohaliku ja regionaalse tasandi uuringuid ja analüüse. Toetust sai 24 projekti. Keskelt korraldati omavalitsuste konverents, ettevõtluskeskkonna arendamise programm, koolitusprogrammid omavalitsusjuhtidele ja KOV finantsjuhtidele ning alustati KOVide personalijuhtimise süsteemi väljatöötamist.
- Meetme „**Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond**“ esimene taotlusvoor ettevõtluskeskkonda ning maakondlike ühisteenuseid arendavate projektide rahastamiseks väljaspool Harjumaad ja Tartu linnapiirkonda mahuga 42 mln € avati 2023. a veebruaris ning toetusotsused tehti 2024. aasta esimeses kvartalis. Projektivalikusse kaasas RTK neli NUTS3 piirkondade hindamiskomisjoni. Rahastamisotsuse said 20 projekti u 39 mln euro toetussumma ulatuses. Meetme teine taotlusvoor avatakse 2025. aastal ja esimese vooru toetuse jääk liidetakse teise vooru toetusvahenditele.
- Meetme „**Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused**“ määrus kinnitati 2023. aasta märtsis, aprillis avati ka taotlusvoor summas 70 miljonit, mille tulemused selguvad 2024. aasta teise kvartali lõpuks. Projektivalikusse kaasas RTK 15 maakondlikku hindamiskomisjoni. Kuna mitmed kohalikud omavalitsused ei jõudnud meetmesse sobivaid projekte ette valmistada ning taotlusi ei esitatud maakonnale kinnitatud toetuse mahus, on kavas avada teine taotlusvoor neile maakondadele, kelle toetuse jääk ületab minimaalset toetuse summat projekti kohta.

- Meetme „**Suuremate linnapiirkondade arendamine**“ määrus kinnitati veebruaris 2023. Kevadel avati taotlusvoorud nutikate rohe- ja digilahenduste toetamiseks kõikides linnapiirkondades ning linnakeskkonna atraktiivsuse tõstmiseks Ida-Virumaa linnapiirkondades, kokku summas 35,5 miljonit eurot. Viimasena sulgus 2024. aasta alguses ühine Ida-Virumaa linnapiirkondade nutikate lahenduste voor. Projektide valiku linnapiirkondade tegevuskavadesse kinnitamiseks teevad piirkondlikud hindamiskomisjonid. Kavade kinnitamiseni jõutakse kevadeks 2024. Kavasse kinnitatud projekti osas saab esitada RTKle taotluse toetuse saamiseks.
- 2023. aasta suvel avanes nendele KOVdele, kelle territooriumil asuvad tuuleparkide rajamiseks sobilikud alad, võimalus taotleda toetust tuuleenergeetika kasutusele võtmist kavandava planeeringu, projekteerimistingimuste, ehitus- või kasutusloa kvaliteetsemaks koostamiseks ja kiiremaks menetlemiseks (KOVdel on võimalus palgata selleks vajalikud spetsialistid ja tellida uuringud). Rahastusotsuse sai esimeses voorus 18 KOVi, taotlemine jätkub 2024. aastal. Meetme eelarve on kokku viis miljonit eurot ning seda rahastatakse Euroopa taaste- ja vastupidavusrahastu NextGenerationEU vahenditest (RePowerEU).
- Septembris kehtestati meetme „**Kagu-Eesti ettevõtluse arengutoetus**“ tingimused, kuid taotlusvooru avamine on nihkunud 2024. aastasse.
- Kinnitati õiglase ülemineku fondi meetme „**Ida-Viru KOV investeeringud ülemineku mõjude leevendamiseks**“ määrus ja viidi läbi meetme taotlusvoor. Toetuse taotlemise õigusega projektid valiti välja 2024. aasta alguses ja kinnitati investeeringute kavasse märtsis 2024.
- 2023. aasta lõpus kehtestati õiglase ülemineku fondi meetme „**Piirkondlike algatuste toetus õiglaseks üleminekuks**“ tingimused ning avati esimesed taotlusvoorud kodanikualgatuste toetamiseks Ida-Viru piirkonnas, aidates sellega elanikel tegeleda kliimaeesmärkidest tulenevate sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega. Meetme eelarve on ligikaudu 16,7 miljonit eurot.
- 2023. aasta lõpus kehtestati meetme „**Kohaliku omavalitsuse investeeringud jalgratta- või jalgteedesse**“ tingimused ning avati esimene taotlusvoor jalgratta- ja jalgteede rajamiseks väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi, kokku summas kümme miljonit eurot.
- 2023. aasta juulis lisandusid regionaalvaldkonda sekkumised väikese ja keskmise suurusega ettevõtete nõustamiseks ja nende töötajate oskuste arendamiseks maakondlikes arenduskeskustes. 2023. aasta jooksul valmistati koostöös maakondlike arenduskeskuste ning nende poolt enda ühistegevuste korraldamiseks loodud MTÜ-ga Maakondlikud Arenduskeskused ette käskkirja eelnõu maakondlike arenduskeskuste tegevuste rahastamiseks 2024–2029. Toetuse andmise tingimuste käskkirja allkirjastas regionaalminister 04.01.2024.

Perioodi 2014-2020 välisvahendid

- **ÜKP rakenduskava 2014–2020** raames on 29.02.2024 seisuga välja makstud 98,2 protsenti Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi rakendatavatest toetustest, maksete kogumaht võib küündida 99,3 protsendini. Välja maksmata jäävad vahendid on seotud 2023. a lõppenud

projektide odavama elluviimisega või lõpparuannete kontrolli käigus tuvastatavate rikkumistega. Peamiseks finantskorrektsioonide põhjuseks on jätkuvalt eksimused riigihangete korraldamisel ning läbiviimisel.

- **Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme** tegevustes on toetustest kasu saanud ettevõtetes perioodi jooksul loodud 2257 töökohta, meetmetest on mitterahalist abi saanud 4538 ettevõtet, rahalist toetust said lisaks 11 Ida-Virumaa tööstusettevõtet. Piirkondlike algatuste sekkumise tegevustes tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks (PATEE) osales ka 1260 haridusasutust ning üle 10 000 ettevõtja.
- **Linnapiirkondade arengu meetmetest rajati perioodi jooksul** 225 km jalgrattateid, valmis kaks linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavat ning liikuvust arendavate ja uuendusliku kergliikluse edendamise projekti, loodi 2282 lasteaiakohta. Ida-Virumaal on korrastatud üle 25 ha avalikku linnaruumi. **Meetme tegevustel on olnud positiivne mõju säästvate liikumisviiside võimaldamiseks linnapiirkondades ning lasteaiakohtade järjekorra lühendamiseks Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas.** Investeeringud Ida-Virumaa alakasutatud aladesse on olulisel määral tõstnud sealsete keskuslinnade avaliku ruumi ja elukeskkonna kvaliteeti.
- Kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse arenguprogrammides jm keskselt korraldatud tegevustes osales kokku 10 710 inimest. Toetati 108 kohaliku või piirkondliku tasandi arengut suunava analüüsi tellimist. Arendati edasi ja täiendati minuomavalitsus.ee veebirakenduse sisu.

[Piiriülese koostöö edendamise meetmete kujundamine](#)

- **Perioodi 2014–2020 Interreg programmide rakendamine on lõpusirgel.** Viimased projektid lõpetasid oma tegevused 2023. a aasta jooksul. Koostöö Venemaaga Eesti-Vene programmi raames peatati, kuid jätkati programmi ühepoolse rakendamisega, sh võimaldati Eesti partneritel alustatud projektitegevused lõpuni viia. Lisaks kulutati välja kaks täiendavat taotlusvooru Eesti välispiiri regioonide toetamiseks.
- 2023. aasta oli aktiivne Interreg programmide elluviimise aasta, viidi läbi mitu taotlusvooru ning võeti vastu ka rahastamisotsused. 2024. aasta esimese kvartali seisuga rahastati 141 Eesti osalusega projekti, kus osaleb 162 Eesti partnerit. Eesti partneritele eraldatud ERFi vahendite toetus on 20,3 miljonit eurot.
- **Eesti-Vene Interreg NEXT 2021–2027 programm** ei käivitunud Vene-Ukraina sõja tõttu. Koostööks Vene piirkondadega eraldatud ERF vahendid otsustati suunata Eesti-Läti programmile (1,8 mln) ning Kesk-Läänemere programmile (8,9 mln). Programmide põhifookust ei muudetud, kuid Kesk-Läänemere programm kulutas sihitud taotlusvooru välispiiri regioonide toetamiseks 2024. aasta alguses.

Meede 2:	Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine
Tegevus 2.1:	Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine
Eesmärk:	Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus.

Tabel 24. Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimise mõõdikud ning sihttasemed, perioodil 2022-2024.

Mõdik	2022	2023	2023	2024
			Sihttase	
Riigieelarvest KOV-de sihtotstarbeliste toetuste (sh toetusfond) osakaal KOV-de põhitegevuse tuludest, %	24,6%	26,3%	24%	23%
Tasandusfondi mittesaavate KOV-de ja tasandusfondi saavate KOV-de põhitulude (tulude, maamaks ja tasandusfond) elaniku kohta erinevus, <	1,27	1,28	1,2	1,2
Finantsraskustes KOV-de arv	0	0	0	0

Tegevused ja tulemus:

- Toimusid **Lõuna-Eesti ja Kesk-Eesti regionaalsete nõukogude ja arengulepete pilootprojektide** väljatöötamise kohtumised eesmärgiga jõuda 2024. aastal mõlemas regioonis arengulepete sõlmimiseni.
- Alustati aruteludega **kohaliku omavalitsuse tuleviku mudeli** väljatöötamiseks kohanemaks ühiskonna muutuste trendidega nagu näiteks iibe langus, rahvastiku vananemine, linnastumine, teenuste kvaliteedi ja keerukuse kasv, personaalsete teenuste tagamine, digitaalsuse suurenemine ning elanike mobiilsusega muutuvad osaluse ja kaasamise võimalused.
- Jätkati **kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise** eelnõu väljatöötamisega eesmärgiga suurendada omavalitsuste sisemist enesekorraldusõigust, muuta KOV korraldus lihtsamaks ja paindlikumaks.
- Pikaajalise hoolduse reformiga eraldati omavalitsustele **toetus hooldekodu elanike omaosaluse vähendamiseks ja kodus elamist toetavate teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõusuks.**
- 2023. aastal valmistati ette 2024. aasta suunamuutust, millega suunati kolm toetusfondis olnud sihtotstarbelist sotsiaalvaldkonna toetust (matusetoetus, asendushooldus, pikaajaline hooldus) omavalitsuste tulubaasi. See aitab suurendada nende finantsautonoomiat ja tagab teenuste jätkusuutlikkuma rahastamise.

- 2023. a valmistati ette **maade korralise hindamise tulemustega seotud maamaksu** muudatusi (alates 2024. a kehtestasid KOVid uued maamaksumäärad), mis suurendavad KOVide finantsautonoomiat.
- Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia suurendamiseks valmistati ette **keskkonnatasude seaduse muudatused**, millega saab kohalikele omavalitsustele määrata tuulikutasu suuruse.
- Eraldati 75 kohalikule omavalitsusele ligi 11 miljonit eurot, et katta seoses energiahindade tõusu ja Ukraina sõjapõgenike Eestisse asumisega kahekordseks kasvanud **toimetulekutoetuse kulusid**.
- **Omavalitsuste võimekuse arendamiseks** alustati omavalitsuse finantsjuhtide ja omavalitsusjuhtide koolitusprogrammidega, jätkati ettevõtluskeskkonna arenguprogrammiga ning avatud valitsemise töötubadega. Korraldati visioonikonverents „Omavalitsus 2035“ arutlemaks omavalitsuspoliitika ja omavalitsuskorralduse tulevikuvaadet.
- Töötati välja mõõdikud **minuomavalitsus.ee** veebilehel omavalitsuste võimekuse hindamiseks personalikorralduses, avatud valitsemises ja ettevõtluskeskkonna arendamises. Samuti jõudsid lõpuni minuomavalitsus.ee veebilehe IT-arendused, millega parandati veebilehe kasutusmugavust ja andmetest arusaadavust.
- Korraldati **ametnike välitööd Läänemaal** eesmärgiga tõsta ametnike teadlikkust piirkonnast, luua koostöövõrgustikke ja leida keskvalitsuse ja kohalike asutuste koostöös piirkonna probleemidele tulemuslikke lahendusi.

Meede 3:	Ruumiline planeerimine
Tegevus 3.1:	Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine
Eesmärk:	Ruumiline planeerimine loob kõigil planeerimistasanditel eeldused erinevaid arenguvajadusi tasakaalustava, kvaliteetse ja säästliku ruumikasutuse tekkeks läbi avaliku protsessi.

Tabel 25. Ruumilise planeerimise mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2022-2024.

Mõõdik	2022	2023	2023	2024
			Sihttase	
2015. aastal jõustunud planeerimiseaduse alusel kehtestatud üldplaneeringute arv (max 73)	13	20	24	39
Üldplaneeringuid muutvate detailplaneeringute arv, < *				
Keskses planeeringute andmekogus digitaalselt kättesaadavate planeeringute osakaal, >	0.25%	15%	10%	30%

* Mõõdik ei ole enam kasutusel

Tegevused ja tulemus:

Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja rakendamine

- Toimumas on **ruumilise planeerimise digipööre** eesmärgiga digiteerida planeeringute andmed, et neid valdkondadeüleselt kasutada koos teiste ruumiandmetega ning planeeringuid kiiremini menetleda. **Alates 2022. aasta oktoobrist on avalikult kasutatav üleriigiline planeeringute andmekogu (PLANK)**, millest on tulevikus digitaalsel kujul kättesaadavad kõik planeeringud. 2023. aasta seisuga on ligi 15 000 kehtivast planeeringust digitaalselt kättesaadavad 2327 planeeringut (15% planeeringutest). 2024. aastal jätkatakse planeeringute digitaliseerimisega esialgu kavandatust kiiremas tempos. 2023. aastal koostati planeeringute menetlemise infosüsteemi arenduse lähteülesanne, et 2024. aastal alustada arendusega.
- Üldplaneeringute koostamine ei ole kohalikel omavalitsustel läinud oodatud tempos. Seetõttu puudub 54 KOVil jätkuvalt kaasaegne ruumiline visioon oma valla arengust. Teisalt põhjustab kaasaegse üldplaneeringu puudumine ka täiendavat halduskoormust üldplaneeringut muutvate detailplaneeringute ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringute koostamise vajaduse tõttu. **Kvaliteetsete ja kestliku ruumiloome ja planeeringute digiteerimise soodustamiseks viidi läbi mitmeid koolitusi.**¹⁴ Osales mitusada riigi ja KOV spetsialisti. KOV tuuleenergeetikat kavandavate planeeringute koostamisel pakutud konsultatsioone KOVidele, arendajateke, konsultantidele jt osapooltele planeeringulahenduse koostamisel ja mõjude hindamisel, et hõlbustada ja kiirendada planeerimisprotsessi. **Ellu on kutsutud KOVide igakuine ümarlaud kogemuste ja parimate praktikate vahetamiseks.**¹⁵
- 2023. aastal valmistati ette **REPowerEU toetusmeede**¹⁶, millest on tuuleparke planeerivatel kohalikel omavalitsustel võimalik saada aastatel 2023–2026 toetust spetsialistide värbamiseks ja teenuste ostmiseks. 2023. aastal taotles meetmest toetust 18 kohalikku omavalitsust kokku üle 1,2 mln euro ulatuses.
- 2023. aasta märtsis jõustunud seadusemuudatused võimaldavad lühendada kohalike omavalitsuste tuuleparkide planeerimist kahe kuni kolme aasta võrra ja riigile oluliste ehitiste planeerimist samuti kahe kuni kolme aasta võrra. Riik on seadnud eesmärgiks oluliselt kiirendada ja lihtsustada Eesti üleminekut taastuenergia kasutamisele.
- Planeerimissüsteemi edendamiseks valmis 2023. aastal **planeerimisseaduse väljatöötamiskavatsus**. Lisaks valmis tuuleparkide arenduste regulatsioonide võrdlusriikide analüüs, sotsiaalse taristu tasu analüüs ja olulise ruumilise mõjuga ehitiste planeerimise analüüs, mis koos väljatöötamiskavatsusega annavad sisendi **planeerimisseaduse muutmise eelnõu koostamiseks.**¹⁷

¹⁴ <https://planeerimine.ee/koolitused-infopaevad/>

¹⁵ <https://planeerimine.ee/ruumiline-planeerimine/taastuenergia/>

¹⁶ <https://www.rtk.ee/meede-kohalike-omavalitsuste-voimestamine-roheliste-investeeringute-tegemisel>

¹⁷ <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/>

- Vabariigi Valitsus algatas üleriigilise planeeringu, Rapla ja Pärnu maakondade maavarade planeeringu ja Tallinna ringraudtee riigi eriplaneeringu. Vabariigi Valitsusele on ette valmistatud Eesti-Läti neljanda elektriühenduse riigi eriplaneeringu algatamise otsus (algatatud 2024. aasta veebruaris).
- **Koostamisel on Harju maakonna maavarade teemaplaneering.** Teemaplaneeringu algatamise eesmärk on kogu Harju maakonna territooriumi hõlmava pikaajalise vaatega planeeringu koostamine, mis seab riiklikud strateegilised maakasutusprioriteedid maavara uurimiseks ja kaevandamiseks. Teemaplaneering käsitleb ehitusmaavarasid: lubjakivi, liiva, kruusa ja lisaks turvast.
- **Koostamisel on Rail Baltic Pärnu maakonnaplaneering** Pärnu linnast Läti piirini. Planeeringu eeldatav kehtestamise aeg on 2024. aasta detsembris.
- **Koostamisel on Pärnumaa teemaplaneering Pärnu jõe ja kaldaala ruumilise arengu perspektiiv ning seosed mereplaneeringuga.** Planeeringu eeldatav kehtestamise aeg on 2024. aasta sügisel.
- **Koostamisel on Liivi lahe meretuulepargi elektriühenduse riigi eriplaneering** kavandamiseks meretuulepargile elektriühendus põhivõrguga. Planeeringu eeldatav kehtestamise aeg on 2026.
- **Koostamisel on Haljala-Kukruse trassi 2+2 riigitee riigi eriplaneering,** mille eesmärgiks on kavandada riigiteel 1 Tallinn–Narva asuva Haljala ja Kukruse vahelise teelõigu kiirusele 120 km/h vastava 2+2 ristlõikega maantee rajamist. Planeeringu kavandatud kehtestamine toimub 2028. aastal.
- Vabariigi Valitsus lõpetas Suure väina püsiühenduse riigi eriplaneeringu 2023. aasta kevadel.
- Valmis **tuumajaama ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga ruumialalüüs.** Ruumialalüüsi eesmärk oli uurida, kas Eestis leidub kohti, kuhu oleks võimalik tuumaelektrijaam ja kasutatud tuumkütuse lõppladustuspaik rajada. Ruumialalüüsi tulemusena leiti Eesti Vabariigi piires 16 potentsiaalset piirkonda. Sotsiaalmajanduslikult oleks kõige positiivsem mõju jaama rajamisel pealinnast kaugemale kahanevatesse ja madalama sissetulekutega elanikkonnaga piirkondadesse.¹⁸

¹⁸ <https://kliimaministeerium.ee/elurikkus-keskkonnakaitse/kiirgus/tuumaenergia-tooruhm#tuumaenergia-eesi>

7. Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamise programm

Programmi eesmärk	Valitsuse tegevuseesmärgid on ellu viidud.
Vastutaja	Riigikantselei

Programmi kulud tegevuste lõikes

Tabel 26. Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamise programmi kulud (tuhandetes eurodes) 2023. aastal.

	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Kulud	26 369	28 177	17 951
<i>sh piirmääraga vahendid</i>	<i>15 245</i>	<i>17 154</i>	<i>14 718</i>
Investeeringud	249	268	150
<i>sh piirmääraga vahendid</i>	<i>174</i>	<i>194</i>	<i>118</i>

2023. aasta lõplikku tegevuskulude eelarvet suurendas peamiselt 2022. aasta jääkide ületamine 2023. aastasse. 2023. aasta lõplik investeeringute eelarve muutus, kuna 2023. aasta riigieelarve seaduse muudatusega tõsteti Rüütelkonna hoone rekonstrueerimise eelarvevahendid Kultuuriministeeriumi eelarvesse Rüütelkonna aadlivappide kollektiooni korrastamiseks. Lisaks suurendati investeeringuid tegevuskulude arvelt seoses asukohapõhise kiire ohuteavituse süsteemi (AKOS) liidestamisega valitsusasutuste veebilehtede alusplatvormile ning valitsusportaali funktsionaalsuste kesksete parendustega.

2023. aasta eelarvesse planeeritud rahast kantakse 2024. aastasse 1 787 740 eurot. Ülekantavast rahast on 236 538 eurot planeeritud teadus- ja arendustegevuse projektideks (sh 107 500 eurot on seotud Euroopa sotsiaaluuringu tegemise ettemaksuga). Lisaks kasutatakse raha hinnatõusust tingitud püsikulude kasvu katmiseks, Riigikantselei kriisijuhtimise tugevdamiseks, üleriigilise kriisireguleerimise õppuse jätkutegevusteks ja lõputegevusteks, erinevate 2023. aastal võetud lepinguliste kohustuste täitmiseks, infoturbe parendamiseks ning kriisikommunikatsiooni ja muude tegevuste kulude katmiseks, mis jäid lõpetamata ja kandusid 2024. aastasse.

Riigi Kinnisvara AS-ile tasutavate üüri- ja halduskulude jääk summas 604 335 eurot kantakse üle 2024. aastasse Rüütelkonna hoone kulude katteks.

Investeeringute mahust 54 878 eurot kasutatakse valitsusportaali arendamiskulude väljamakseteks, sest osa planeeritud arendusi jõudis live-keskkonda kavandatust hiljem.

Lisaks kantakse 2024. aastasse Vabariigi Valitsuse sihtotstarbelisest reservist infosüsteemide (sh ministrite asendamise infosüsteemi, ELi koordineerimiskogu infosüsteemi, valitsuskabineti nõupidamiste infosüsteemi jt infosüsteemide) majutuseks planeeritud kuludest 27 169 eurot, sest logihalduslahenduse

etapiviisilise juurutamise käigus võeti 2023. aastal logiandmete töötlemiseks kasutusele planeeritud vähem andmemahutu.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Tabel 27. Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamise programmi mõõdikud ja sihttasemed, perioodil 2021-2024 ja 2035.

Programmi mõõdik	2021	2022	2023	2023	2024	2035*
				Sihttase		
Täidesaatva võimu suutlikkus ¹⁹	6,7	6,7	-	/kasvab/	/kasvab/	/kasvab/

Vabariigi Valitsuse ja peaministri toetamisel üldeesmärkide saavutamiseks keskendutakse eelarvestrateegia perioodil valitsuse poliitika paremaks planeerimiseks ja koordineerimiseks koostatud strateegiale „Eesti 2035“.

Olukorra analüüs

Muutunud rahvusvahelisest julgeolekuolukorrast tulenevalt vajab julgeoleku ja turvalisuse tagamine (Riigivalitsemise vajalik muutus D) veelgi suuremat pingutust üleriigilise valmisoleku parandamiseks, samuti riigikaitse- ja julgeolekualase olukorrateadlikkuse suurendamiseks ja strateegilise kommunikatsiooni tõhustamiseks.

Eesti oli 2023. aastal avatud valitsemise partnerluse (AVP) juhtiv eesistuja. See tugevdas Eesti rahvusvahelist positsiooni (Riigivalitsemise vajalik muutus D) ning suurendas kvaliteetset ja teadmiste põhist poliitikakujundamist (Riigivalitsemise vajalik muutus A).

Paremat poliitikakujundamise kvaliteeti ja andmemajanduse arendamist (Riigivalitsemise vajalik muutus A) toetab ka jätkuv riigi koostöö keskkonna väljatöötamine, avaliku sektori innovatsiooni juurutamine valitsussektoris (sh Riigikantselei innovatsioonifondi käivitamine, innovatsioonitiimi disainmõtlemise tööriistad, nt müksatonid, sprindid) ning andmepõhise otsustamise (juhtimislauad, tehisintellekti (AI) otsustustoe loomine) juurutamine avalikus sektoris.

Strateegia „Eesti 2035“ elluviimiseks uudsete kaasamislahenduste katsetamine aitab kaasa koostoomelisemale poliitikakujundamisele ning Eesti inimeste ja kogukondade toetamisele valitsemise osalemiseks (Riigivalitsemise vajalik muutus A). Riigikantselei innovatsioonimeetme innovatsioonifondi käivitamine aitab kaasa uudsete lahenduste leidmisele ja katseprojektide toetamisele (Riigivalitsemise vajalik muutus A).

Strateegilise planeerimise korrastamiseks (Riigivalitsemise vajalik muutus A) jätkatakse Riigikantselei strateegiabüroo arendamisega riigi strateegilise planeerimise kompetentsi-keskuseks.

¹⁹ Executive Capacity http://www.sgi-network.org/2019/Governance/Executive_Capacity

Strateegias „Eesti 2035“ ning arengukavades kokkulepitud eesmärkide elluviimisele kaasaaitamiseks on koostatud ja valitsuses heaks kiidetud Eesti ELi poliitika prioriteetide dokument aastateks 2023–2025, milles toodud Eesti ELi poliitika suunad on sisendiks 2024. a ELi tasandi strateegiaprotsessi (Euroopa Ülemkogu strateegiline agenda, Euroopa Komisjoni uus tööprogramm) ning 2025. a esitatavasse ELi pikaajalise eelarve ettepanekusse. Ühes otsusega alustada ELi liitumisläbirääkimisi Ukraina, Moldova ning Bosnia ja Hertsegoviinaga toimub ELis ja ka Eestis paralleelse protsessina arutelu Euroopa Liidu laienemise mõjude ning vajalike reformide algatamise üle, et EL oleks valmis uute riikide vastuvõtmiseks.

Programmi tegevuste täitmise analüüs

Tegevused ja tulemus:
<p>Alates 2022. a veebruarist on Riigikantselei toetanud valitsust, peaministrit ja teisi võtmeosalisi Venemaa Föderatsiooni sõjategevusega kaasnevate mõjudega tegelemisel. See on mõjutanud Riigikantselei 2023. aasta tegevusi, tulemusi ning eelarvet.</p> <p>Tulemus:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Riigikogu kiitis 2023. aasta veebruaris heaks Riigikantselei eestvedamisel koostatud ja avarast julgeolekukäsitlusest lähtuvad julgeolekupoliitika alused. Dokumendis on esile toodud vajadus suurendada sõjalise kaitse kulusid vähemalt 3 protsendini SKP-st, lisaks tuleb rahastada Eesti kui liitlasi vastuvõtva riigi kulusid. Samuti rõhutatakse vajadust tagada elanikkonnakaitse arendamiseks püsirahastus riigi eelarvestrateegias. Uuendatud kontseptsioon lähtub avarast julgeolekukäsitlusest, st sõjalise kaitse kõrval hõlmab see ühiskonna sidusust ja riigi kerkust, majandusjulgeolekut, elutähtsaid teenuseid, sisejulgeolekut, samuti rahvusvahelist tegevust.
• Eesti riigikaitseks ja tsiviilkriisideks valmisoleku suurendamiseks koostatakse Riigikantselei eestvedamisel ministeeriumide ja asutustega koostöös tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu, mis loob riigikaitse seaduse, erakorralise seisukorra seaduse ja hädaolukorra seaduse vahel killustunud kriiside maailma asemele ühtse õigusruumi.
• Koostöös ministeeriumide ja asutustega harjutati NATO strateegilist otsustusprotsessi õppusel CMX2023 ja riikliku valmisoleku suurendamiseks viidi Vabariigi Valitsusele läbi riigikaitsealane lauaõppus.
• Riigikantselei koostas kõigi ministeeriumidega koostöös laia riigikaitse ja elanikkonnakaitse investeeringute kava. Samuti valmis koostöös Siseministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumiga elanikkonnakaitse tegevuskava, mis on selle valdkonna mitme jätkutegevuse aluseks.
• Mitme ministeeriumi ja asutusega koostöös korraldati Eesti läbi aegade kõige ulatuslikum kriisireguleerimise õppuste seeria CREVEX23.

- Riigikantselei koostas esimest korda avaliku riskianalüüsi koos juhistega, et suurendada ühiskonna teadlikkust erinevatest ohtudest ja riskidest ning avalikkuse valmisolekut erinevateks kriisideks.
- Riigikantselei jätkas olukorrataadlikkuse hoidmist ja suurendamist valitsuse ning võtmeasutuste tasandil. Alustati valmisoleku raporti koostamisega, mis fikseerib riigi kriisideks valmisoleku hetkeseisuga ning annab sisendi riigikaitse tegevusekava uuendamisse, arengukavadesse ning 2025–2028 riigieelarve koostamise protsessi.
- Üleriigilise rohepoliitika keskse vaate loomiseks koostati tegevuskava, mis keskendub lähiaastate kõige olulisematele tegevustele rohepööret puudutavate eesmärkide saavutamisel ning milles on määratud kindlaks ka tegevuste elluviimise ajakava koos vastutajatega.
- Valitsuse poliitika paremat planeerimist ja koordineerimist toetava strateegia „Eesti 2035“ rakendamiseks tihendatakse koostööd ministeeriumide ja huvirühmadega ning jätkatakse Riigikantselei strateegiabüroo arendamisega riigi strateegilise planeerimise kompetentsikeskuseks, sh tegeletakse tulevikuseire alaste kompetentside loomisega.
- Riigikantselei jätkas riigi otsustusprotsessi toetamise võime arendamist, mis põhineb kogutud andmetel, andmeanalüüsil ja nüüdisaegsel tehnoloogial. Jätkus ka avaliku sektori innovatsiooni juurutamine valitsussektoris. Kaasamise edendamiseks ELi asjades koostati praktiliste abivahenditega kaasamise teekaart ELi asjades.
- Riigikantselei kujundas Eesti rolli 2023. aastal avatud valitsemise partnerluse juhtiva eesistujana, mis tugevdas Eesti rahvusvahelist positsiooni ning suurendab kvaliteetset ja teadmispõhist poliitikakujundamist. Korraldati avatud valitsemise partnerluse (AVP) tippkohtumine, mis tõi kokku riigi- ja valitsusjuhid, kodanikuühendused ja poliitikakujundajad pea 80 riigist, et jagada kogemusi ja arendada hea riigivalitsemise tavasid.
- Koostöö ja infovahetuse edendamiseks, aga ka avalikkuse paremaks kaasamiseks jätkus riigi koosloome keskkonna väljatöötamine, mis on muu hulgas planeeritud avatud valitsemise partnerluse tegevuskavasse, et kaasata partnereid väljastpoolt valitsusasutusi.
- Venemaa sõda Ukraina vastu on toonud kaasa suure arenguhüppe ELi välis- ja kaitsepoliitikas, mida Eesti on eest vedanud (nt 1 miljon mürsku, kaitsetööstuse strateegia, külmutatud varade kasutusele võtmine, sanktsioonide tugevdamine, Ukraina sõjaline toetamine Euroopa Rahurahastu kaudu, ELi läbirääkimiste alustamine Ukraina ja Moldovaga).
- Vabariigi Valitsus sai ülevaate Eesti ELi poliitika 2021–2023 eesmärkide saavutamisest. Riigikantselei eestvedamisel koostati Eesti ELi poliitika prioriteetid 2023–2025 ning algas nende rakendamine, mh Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi (VVTP) kaudu. Alustati ELi laienemise mõjude analüüsi ning Eesti seisukohtade kujundamist, mis jätkub 2024. a.
- Riigikantselei osalusel alustati Eesti raamseisukohtade kujundamist järgmise ELi pikaajalise eelarve kohta, et Eesti saaks aktiivselt osaleda ettepanekute ettevalmistavas protsessis.

- Balti riikide valitsusjuhtide laual olid Balti riikide kokkulepped sünkroniseerimise lõpuleviimise kiirendamiseks. Rail Balticu puhul keskenduti põhja-lõunasuunalise põhitrassi väljaehitamise tagamisele 2030. aastaks.

Avaliku teenistuse tippjuhtide kompetentsuse ja pühendumuse taseme tõstmiseks ning koostöö parandamiseks jätkati eesmärgipäraste arendustegevustega, sh arenguprogrammiga tippjuhtide digivõimekuse edendamiseks. Uuendati tippjuhtide kompetentsimudelit ning toetati juhtide kandideerimist rahvusvaheliste organisatsioonide mõjukatele ametikohtadele.